

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

KAROLINA STANKEVIČIŪTĖ

VIETOS DEMOKRATIJOS INSTRUMENTAI. ANYKŠČIŲ RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof. dr. *Saulius Nefas*

UTENA, 2020

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

VIETOS DEMOKRATIJOS INSTRUMENTAI. ANYKŠČIŲ RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 6211LX076

Vadovas

_____ prof. dr. *Saulius Nefas*

2020-04-15

Recenzentas

Atliko

_____ stud. *Karolina Stankevičiūtė*

2020-04-15

UTENA, 2020

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
PRIEDŲ SĄRAŠAS	6
IVADAS.....	7
1. DEMOKRATIJOS IR VIETOS DEMOKRATIJOS SAMPRATA.....	12
1.1 Demokratijos ir vietos demokratijos sąvokų aspektai	12
1.2 Demokratinų principų analizė.....	16
2. VIETOS DEMOKRATIJOS INSTRUMENTŲ SAMPRATA	20
2.1 Vietos savivaldos, savivaldybės sąvokų analizė	20
2.2 Vietos demokratijos instrumentų analizė	24
2.3 Vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis	29
3. DARBO METODAI IR EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ	35
3.1. Darbo metodai	35
3.2 Empirinio tyrimo metodologija.....	37
3.3 Anykščių rajono savivaldybėje atlikto tyrimo analizė	39
IŠVADOS	50
REKOMENDACIJOS	52
SANTRAUKA	53
SUMMARY	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	55
PRIEDAI.....	59

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Vietos demokratijos instrumentai savivaldoje	9
2 pav. Piliečių dalyvavimo kopėčios.	15
3 pav. Demokratiniai principai.	18
4 pav. Savivaldybės sąvokos kitimas: pirmasis ir dabar galiojantis Vietos savivaldos įstatymas.	23
5 pav. Pilietinio aktyvumo formos pagal 2016 m. Pilietinės galios indekso tyrimą.	26
6 pav. Vietos (teritorinių) institucinių ir interesų bendruomenių koreliacija.	28
7 pav. Vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis.	30
8 pav. Gero vadovo savybės.	43
9 pav. Savivaldybėje esančių tarybų vertinimas.	45

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Piliečių dalyvavimo vietos demokratijos procesuose vertinimas Anykščių rajono savivaldybėje	39
2 lentelė. Bendradarbiavimo tarp piliečių ir savivaldybės planavimo iniciatyva.	41
3 lentelė. Svarbiausi piliečių dalyvavimo instrumentų organizavimo aspektai	42
4 lentelė. Piliečių dalyvavimas Anykščių rajono savivaldybėje: problemos ir galimi jų sprendimo būdai	46

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 PRIEDAS. Ekspertų charakteristika	60
2 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 1	61
3 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 2	64
4 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 3	67
5 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 4	70
6 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 5	72
7 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 6	76
8 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 7	79
9 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 8	82
10 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 9	84
11 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 10.....	86
12 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 11.....	89
13 PRIEDAS. Interviu transkripcija Nr. 12.....	92

IVADAS

Temos aktualumas. Pagrindinis demokratijos bruožas, kurio ji išskiria iš kitų valdymo formų, yra teorinė galimybė šalies valdyme dalyvauti visiems visuomenės nariams.¹ Tačiau norint įgyvendinti šį principą buvo susidurta su daugybe problemų, nes centrinė valdžia yra nepajėgi įtraukti kiekvieną valstybės narį į politikos įgyvendinimą. Šioje situacijoje visuomenei tampa itin svarbi vietos valdžia. Pagal pagrindinį savivaldos dokumentą, Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymą, vietos valdžia apibrėžiama kaip Lietuvos Respublikos teritorijos administracinio vieneto gyventojų išrinktos vietos valdžios institucijų teisė ir reali galia pagal šalies Konstituciją ir įstatymus laisvai ir savarankiškai savo atsakomybe reguliuoti bei tvarkyti visuomenės reikalus ir tenkinti vietos gyventojų poreikius.²

Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, auga vietos demokratijos vaidmuo savivaldoje. Apibrėžiant šią sąvoką galima teigti, kad vietos demokratija apima plačią sritį, tai tiek visuomenės gebėjimas daryti įtaką vietos politinei valdžiai, tiek gebėjimas piliečiams patiems spręsti iškilusias problemas be valdžios įsikišimo.³ Prisimenant istorinius laikus, ne visada turėjome tokią autonomišką vietos valdžią, dažniausiai visas valdymas buvo sutelktas centrinėse valdžios struktūrose. Sovietų Sąjungos palikimas jaučiamas dar daugelyje sričių, todėl ne išimtis ir vietos demokratijos stiprinimas. Priemonių norint tai įgyvendinti yra nemažai, tačiau viena svarbiausių – tiesioginis piliečių dalyvavimas valdymo struktūrose, dažniausiai per nevyriausybinės organizacijas (toliau – NVO).

Galima teigti, jog šiuo metu šalyje gana stipriai jaučiamas bendruomeninių organizacijų vaidmens augimas, auga tiek pačių bendruomenių aktyvumas, tiek centrinės valdžios dėmesys šiam sektoriui. Vienas naujausių tai įrodančių žingsnių yra 2018 m. gruodžio 13 d. Seimo priimtas Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas. Jame numatytos ir užtikrintos ne tik veiklos ir plėtros sąlygos, bet ir numatytas gana aiškus įsipareigojimas savivaldybėms – sudaryti bendruomeninių organizacijų tarybas. Kiek tai tikslinga ir kokius rezultatus leis pasiekti dar sunku nuspręsti, tačiau akivaizdu, kad piliečių vaidmuo savivaldoje auga.

Šiame darbe nagrinėsime, kaip vietos valdžia atlieka tam tikras funkcijas, koks jos ryšys su visuomene, kokie instrumentai leidžia pasiekti geriausią rezultatą, o kurie yra neefektyvūs, todėl darbas bus aktualus patiems vietos politikams ne tik įgyvendinant demokratinus sprendimus, bet ir bendraujant su piliečiais, įtraukiant juos į veiklas. Administracijos darbuotojai taip pat dalyvauja vietos valdyme ir demokratijos kūrime, todėl jiems darbas bus aktualus dėl teorinių žinių. Taip pat

¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, TAR, 1992 spalio 25 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/UwoGawiEom>

² „Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas“, TAR, 1994 liepos 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/asr>

³ Saulius Nefas, „Local Democracy and Instruments of its Functionality in Local Self-government in Lithuania: Case Study of Alytus and Sirvintos Municipalities“, *International Journal of Arts and Commerce* Nr. 2 (2014): 74.

administracija yra pagrindinė grandis, kuri koordinuoja vietos demokratijos instrumentus bendradarbiaujant su visuomene, todėl darbo rezultatai padės efektyviau juos naudoti. Svarbu paminėti, kad darbas reikšmingas ir piliečiams, kurie domisi savivalda ir siekia joje aktyviai dalyvauti, nes darbe bus atskleisti būdai, kaip tai pasiekti.

*Temos naujumas.*⁴ Demokratija ir vietos savivalda yra gana plačiai ištirta tokių autorių kaip Jurga Bučaitė-Vilkė ir Apolonijus Žilys,⁵ Gintas Karalius,⁶ Vainius Smalskys ir Aušra Šilinskytė,⁷ Algirdas Astrauskas⁸ ir kitų. Apie vietos savivaldos vystymosi procesus rašė Vytautas Pilipavičius ir Inga Vidrevičienė,⁹ Algirdas Astrauskas,¹⁰ Gintaras Žilinskas.¹¹ Demokratijos instrumentus tyrinėjo profesorius Saulius Nefas,¹² Eglė Vaidelytė, Gintaras Žilinskas ir Rimantas Rauleckas,¹³ Arvydas Guogis, Dangis Gudelis, Andrius Stasiukynas.¹⁴ Išanalizavus literatūrą pastebima, kad nėra mokslinio darbo kuriame būtų gilintasi konkrečiai į Anykščių rajono savivaldybės vietos savivaldą ir būtų atlikta detali savivaldybės analizė.

Darbo objektas - vietos savivaldybė.

Darbo dalykas – vietos demokratijos instrumentai savivaldoje.

Darbo paradigma. Norint kuo geriau atskleisti nagrinėjamą temą darbe bus remiamasi naujosios viešosios vadybos (toliau – NVV) paradigma, nes ji atspindi šiuolaikinio viešojo valdymo sektoriaus pokyčius – privataus sektoriaus vadybos metodų pritaikymą viešajame sektoriuje. Pagrindus šiai paradigmai sukūrė David Osborne ir Ted Gaebler, kurie apibrėžė 10 NVV principų. Šiame darbe didžiausias dėmesys bus kreipiamas į šiuos elementus:

1. Bendruomenės valdžia – ne tik valdžia turi spręsti gyventojų problemas, tačiau ir patys piliečiai turi dalyvauti probleminių situacijų sprendime.
2. Kuo didesnė decentralizacija ir perėjimas nuo hierarchijos prie piliečių dalyvavimo.

⁴ Išnagrinėtos šios visatekstės mokslinės duomenų bazės: Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka, EBSCO Publishing.

⁵ Jurga Bučaitė-Vilkė ir Apolonijus Žilys, „Dvi skirtingos vietos demokratijos vizijos? Interesų atstovavimas, lyderystė ir gyventojų dalyvavimas savivaldoje“, *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas* 1 (2016): 93-112.

⁶ Gintas Karalius, „Ar moderni demokratija yra politinė santvarka?“, *Politologija* 1, 85 (2017): 102-131.

⁷ Vainius Smalskys ir Aušra Šilinskytė, „Visuomenės įtraukimas į Lietuvos vietos savivaldos valdymą duomenų atvirumo kontekste“, *Viešojo Politika ir administravimas* 15.4 (2016): 641-656.

⁸ Algirdas Astrauskas, „Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. I d.“, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018).

⁹ Vytautas Pilipavičius, Inga Vidrevičienė, „Vietos savivalda ir kaimo savivaldumo formavimas“, *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* Nr. 4 (2014): 937-945.

¹⁰ Algirdas Astrauskas, „Lietuvos vietos savivaldos sistemos raida nuo 1990 metų iki šių dienų“, *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 4 (2016): 604-616.

¹¹ Gintaras Žilinskas, „Vietos savivaldybių raidos konstituciniai aspektai Pirmojoje Lietuvos Respublikoje“, *Viešojo politika ir administravimas* 15.3 (2016): 473-484.

¹² Nefas, *supra* note 3: 70-80.

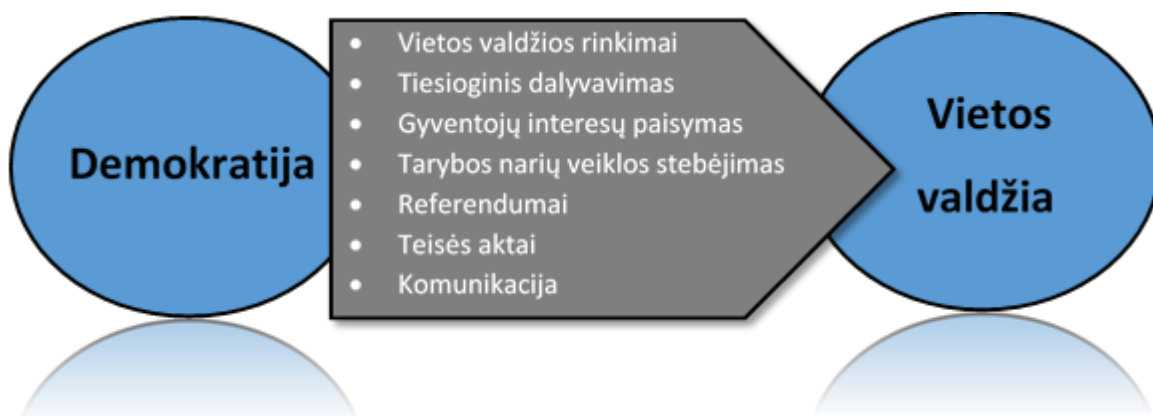
¹³ Eglė Vaidelytė, Gintaras Žilinskas ir Rimantas Rauleckas, „Piliečių įtrauktis į viešąjį valdymą teorinės apibrėžtys“, *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka* Nr. 16 (2016): 253-268.

¹⁴ Arvydas Guogis, Dangis Gudelis ir Andrius Stasiukynas, „Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse“, *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 22 (2014): 47-56.

3. Jautresnis reagavimas į visuomenės poreikius, piliečių įgalinimas ir bendruomeninių organizacijų įtraukimas.¹⁵

Ši paradigma tinkama darbui dėl modernaus požiūrio į demokratiją ir valdžios siekio priartėti prie vietos gyventojų.

Problema - kaip vietos demokratijos instrumentų funkcionavimas prisideda prie piliečių dalyvavimo savivaldos procesuose? Vietos demokratijos instrumentai nurodyti 1 pav.

1 pav. Vietos demokratijos instrumentai savivaldoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Arvydas Guogis, Dangis Gudelis ir Andrius Stasiukynas, "Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse", *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 22 (2014).

Darbo tikslas - išanalizavus vietos demokratijos sampratą ir demokratijos instrumentų valdymo aspektus, išnagrinėti kaip piliečių dalyvavimas padeda savivaldybei plėtoti demokratiją.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti demokratijos sampratą bei jos svarbą vietos valdžioje;
2. Išnagrinėti demokratijos instrumentų valdymo ir įgyvendinimo teorinius aspektus;
3. Pateikti teorinį tyrimo modelį, kuris padėtų padidinti demokratijos instrumentų efektyvumą Anykščių rajono savivaldybėje.
4. Išanalizuoti vietos demokratijos instrumentų funkcionalumą Anykščių rajono savivaldybėje.

Mokslininkai yra nagrinėję panašius arba tapačius aspektus kaip ir šio darbo problema. Demokratijos sąvoką, apibrėžimus nagrinėjo teoretikai Robert A Dahl¹⁶ ir Robert D. Putnam.¹⁷ Saulius Spurga išskiria tradicinį sąvokos aiškinimą, kaip vertimą iš graikų kalbos: demos - liaudis, kratos –

¹⁵ Jurga Staponkienė, „Naujosios viešosios vadybos elementų identifikavimas“, *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 13 (2005): 84.

¹⁶ Robert A. Dahl, „Demokratija ir jos kritikai“, (Vilnius: Amžius, 1994).

¹⁷ Robert D. Putnam, „Kad demokratija veiktų“, (Vilnius: Margi raštai, 2001).

valdžia.¹⁸ Apibendrinus šių autorių mintis, galima teigti, kad demokratija yra išskirtinė valdymo forma, kurios svarbiausi aspektai yra piliečių galimybė dalyvauti šalies valdyme per atstovų rinkimus ir sprendimų priėmimo procesą. Žinoma, santvarka neišvengė ir kritikos, kurią mums pateikė Gintas Karalius straipsnyje - „Ar moderni demokratija yra politinė santvarka?“.¹⁹ Abejonių šiuolaikine demokratija įžvelgiame ir jau minėto autoriaus Robert A. Dahl veikale, kuris teigia, kad šis valdymas gerokai nukrypo nuo savo atsiradimo šaknų.²⁰ Demokratinis principas išskyrė tiek pats Robert A. Dahl,²¹ tiek Vita Juknevičienė,²² kurios išskirtus bruožus taip pat rasime šiame darbe.

Lietuvos mokslininkai gana plačiai nagrinėja vietos savivaldą. Kalbant apie apibrėžimą, galima išskirti Vainių Smalskį ir Aušrą Šilinskytę,²³ Algirdą Astrauską.²⁴ Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo savivaldoje taip pat gana plačiai nagrinėjamas tokių autorių kaip Aušra Šilinskytė,²⁵ Jurgita Vorevičienė ir Eglė Butkevičienė,²⁶ Asta Valackienė ir Edita Žalnieriūnienė.²⁷ Piliečių įtraukimo būdus į vietos valdymą tyrė Saulius Nefas,²⁸ Eglė Vaidelytė, Gintaras Žilinskas ir Rimantas Rauleckas.²⁹

Sąvokos. Moksliniuose šaltiniuose pagrindinės sąvokos atskleidžiamos skirtingai, todėl, kad neatsirastų nesusipratimų, šiame darbe vadovausimės tokia samprata:

Demokratija – tokia valdymo forma, kurioje piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, taip pat teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą.³⁰

Vietos savivalda - Lietuvos Respublikos tam tikros teritorijos gyventojų išrinktos vietos valdžios institucijų teisė ir galia pagal Konstituciją ir įstatymus laisvai ir savarankiškai reguliuoti bei tvarkyti visuomenės reikalus ir tenkinti vietos gyventojų poreikius.³¹

¹⁸ Saulius Spurga, *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos sąjungoje: vidurio ir ryto Europos demokratizacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 253.

¹⁹ Karalius, *supra* note 6.

²⁰ Dahl, *op. cit.*, 16.

²¹ Ibid.

²² Vita Juknevičienė, „Kintamas viešojo administravimo žmogiškųjų išteklių vaidmuo šiuolaikiniuose demokratijos vystymo procesuose“, *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 23 (2008): 79-80.

²³ Smalskys ir Šilinskytė, *supra* note 7.

²⁴ Algirdas Astrauskas, „Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais“, *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 2 (2011): 283–298.

²⁵ Aušra Šilinskytė, „Nevyriausybinių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje“, *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 2 (2013): 326-338.

²⁶ Jurgita Vorevičienė ir Eglė Butkevičienė, „Nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios bendradarbiavimas įgyvendinant šeimos politiką: Kauno miesto savivaldybės atvejis“, *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 1 (2017): 121-137.

²⁷ Asta Valackienė ir Edita Žalnieriūnienė, „Bendruomenės dalyvavimas savivaldos procesuose: vietos bendruomenės atvejo analizė“, *Tiltai* Nr. 2 (2015): 21-38.

²⁸ Saulius Nefas, „Vietos demokratijos funkcionavimo objektas – savivaldybė“, *Socialinių mokslų studijos IV/3* (2012): 839-850.

²⁹ Vaidelytė, Žilinskas ir Rauleckas, *supra* note 13:253-268.

³⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra* note 1

³¹ „Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas“, *supra* note 2.

Vietos demokratija – šios sąvokos turinys yra nevienareikšmis, todėl interpretuosime, kad vietos demokratija yra stipri, kai užtikrinamos šios sąlygos: 1) gyventojai aktyviai dalyvauja vietos valdžios rinkimuose; 2) gyventojai stebi, kaip savivaldybės tarybos nariai vykdo duotus pažadus; 3) gyventojai aktyviai dalyvauja reikšmingų tarybos sprendimų svarstyme, teikia pasiūlymus; 4) savivaldos institucijos, priimdamos sprendimus, atsižvelgia į gyventojų interesus; 5) gyventojai turi galimybę dalyvauti, priimant sprendimus vietos referendumuose.³²

Metodai. Mokslinės literatūros analizė darbe atliekama pagal Kęstutį Kardelį, kuris teigia, kad šią analizę turi sudaryti pagrindinė mokslininkų medžiaga, tyrimų rezultatai bei kiti duomenys iš mokslinių ir metodologinių leidinių.³³ Šiame darbe bus atliekama dokumentų analizė – tai pirminių duomenų rinkimas, kai dokumentai naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai.³⁴ Tuo remiantis, šiame darbe literatūros ir dokumentų analizė leis paaiškinti ir apibrėžti pagrindines sąvokas, išsiaiškinti bendrą demokratijos vaidmenį, įsigilinti į instrumentų įgyvendinimo problematiką, išnagrinėti vietos valdžios demokratijos įgyvendinimo aspektus Lietuvoje, o išnagrinėjus šią informaciją bus formuluojamas tyrimo tikslas ir problema. Įgyvendinant 3-4 darbo uždavinius bus atliekamas kokybinis tyrimas, kurio metu bus naudojamas pusiau struktūruoto kokybinio interviu metodas. Interviu metu bus siekiama surinkti pirminius duomenis, kurių pagrindu bus atliktas tyrimas.³⁵ Analizuojant tyrimą bus nagrinėjami kokybinio tyrimo metu surinkti pirminiai duomenys ir nagrinėjama vietos demokratijos įgyvendinimo problematika Anykščių rajono savivaldybėje ir ieškoma būdų, kaip padidinti instrumentų efektyvumą. Giluminis interviu pasirinktas dėl šio būdo lankstumo, galimybių kontroliuoti tyrimo eigą ir išgauti kuo daugiau reikalingos informacijos.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas ir trys dalys. Pirmoje ir antroje dalyje analizuojamas demokratijos ir vietos savivaldos teorinis aspektas: demokratijos ir vietos savivaldos sampratos, demokratiniai principai, teisės aktai, reglamentuojantys vietos savivaldą ir demokratiją, piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje kaip demokratijos instrumentas ir vietos savivaldos problemos Lietuvoje bei jų įtaka demokratijai. Trečioje darbo dalyje pristatomi tyrime naudojami metodai ir tiriama vietos demokratija Anykščių rajono savivaldybėje bei pateikiama tyrimo metu gautų duomenų analizė, teorinis tyrimo modelis, išvados ir siūlymai.

³² Guogis, Gudelis ir Stasiukynas, *supra* note 14: 48-49.

³³ Kęstutis Kardelis, „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“, (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016): 136.

³⁴ Rimantas Tidikis, „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“, (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003): 488.

³⁵ Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu* (Vilnius: Registrų centras, 2016), 24.

1. DEMOKRATIJOS IR VIETOS DEMOKRATIJOS SAMPRATA

Analizuojant vietos demokratijos instrumentus Anykščių rajono savivaldybėje tikslinga apibrėžti demokratijos, vietos demokratijos sąvokas, išnagrinėti teisės aktus, išsiaiškinti šių sričių problematiką. Šiame skyriuje svarbu išsiaiškinti, koks yra visuomenės vaidmuo demokratiškoje santvarkoje, nes tai padės atskleisti šio darbo paradigmą.

1.1 Demokratijos ir vietos demokratijos sąvokų aspektai

Prieš du tūkstančius metų Graikijoje ir Romoje buvo išvystyta nauja politinės sistemos vizija – demokratija. Transformacija įvyko kai dauguma suaugusių vyrų galėjo tiesiogiai dalyvauti valdymo procesuose ir kartu turėjo visus resursus bei institutus, reikalingus tam įgyvendinti. Tai pakeitė iki tol vyravusį tironijos, monarchijos ar oligarchų valdymą ir tapo pagrindu tolimesniam demokratijos formavimuisi.³⁶ Tačiau šiuolaikinė demokratija apima gerokai daugiau procesų ir elementų, todėl ją apibrėžti kartais tampa gana sudėtinga ir literatūroje randame nemažai skirtingų apibrėžimų.

Mokslininkai literatūroje išskiria dvi pagrindines demokratijos sampratų teorijų rūšis – procedūrinę ir turtingą demokratiją. Nagrinėjant šiuos aspektus galima remtis Sauliaus Nefo moksliniu straipsniu,³⁷ kuriame autorius išskiria pagrindinius sampratų bruožus ir reikšmę. Pirmoji teorija, procedūrinė, grindžiama keturiais principais: visuotinis dalyvavimas, politinė lygybė, daugumos principas ir valdžios jautrumas viešajai nuomonei. Pastebima tendencija, kad pirmieji trys principai yra svarbūs ir jų laikomasi, o paskutinis dažnai ignoruojamas. Tai reiškia, kad valdžia dažnai nepaiso visuomenės nuomonės, sprendimus priima savo politine valia. Šioje vietoje didelį vaidmenį užima ir žiniasklaida, kuri formuoja visuomenės nuomonę, tačiau dažniausiai ji nesuteikia realių žinių, o tik įneša daugiau chaoso. Tačiau viešosios nuomonės jautrumo principu ryškėja ir teigiamų savybių, pavyzdžiui, augantis NVO ir kitų visuomeninių organizacijų vaidmuo politiniuose procesuose. Kalbant apie turtingą demokratiją svarbu pabrėžti, kad ji koncentruojasi ties politikos turiniu, o ne procedūromis. Šioje teorijoje svarbiausias aspektas yra žmogaus teisių įgyvendinimas, tačiau nesutariama ar visos žmogaus teisės turi būti garantuotos.³⁸

Taigi skirtingi autoriai skirtingai suvokia demokratijos sąvoką ir remiasi skirtingomis teorijomis. Demokratijos sąvokų nagrinėjimui daug dėmesio skyrė garsūs teoretikai Robert A. Dahl³⁹, Robert D. Putnam⁴⁰ ir mokslininkas Saulius Spurga.⁴¹ Kiekvienas iš jų turi savitą požiūrį, todėl sutinkame skirtingas interpretacijas, bet, tuo pačiu, randame ir bendrų bruožų. Tiek Robert A. Dahl, tiek Robert

³⁶ Dahl, *supra* note 16: 23.

³⁷ Nefas. *supra* note 28.

³⁸ *Ibid.*, 4-5.

³⁹ Dahl, *op. cit.*

⁴⁰ Putnam, *supra* note 17.

⁴¹ Spurga, *supra* note 18: 253.

D. Putnam demokratiją vertina pagal jos ištakas ir pirmuosius procesus, o Saulius Spurga labiau pabrėžia visuomenės svarbą.

Pagal Robert A. Dahl demokratija yra mechanizmas, kuris įstatymiškai užtikrina dalyvavimą sprendimų priėmimo ir reguliuoja konfliktus tarp skirtingų visuomenės grupių. Šį mechanizmą jis suvokia kaip didelį, beribį tinklą, kurį sunku aprėpti ir kuris sudarytas iš daugybės skirtingų gijų. Viena gija stipresnė, kita silpnesnė, tačiau bendras tinklas yra neapibrėžtas ir negalutinis, kaip ir demokratijos sampratos.⁴² Kitas demokratijos tyrinėtojas, Robert D. Putnam, nagrinėdamas pilietines tradicijas šiuolaikinėje Italijoje, teigia, kad „socialinis kontekstas ir istorija daro didžiulį poveikį institucijų veiksmingumui“. Pasak jo, demokratija yra santvarka, kurioje svarbiausias aspektas yra stipri pilietinė visuomenė ir socialiniai gebėjimai bendradarbiauti bendrų tikslų link. Kitaip tariant, geras valdymas valstybėje priklauso nuo socialinio – politinio gyvenimo priartėjimo prie pilietinės bendruomenės idealo. Kuo didesni nesutarimai visuomenėje ir politinėje sistemoje, tuo sudėtingiau suformuoti stabilią vyriausybę ir vykdyti nuoseklią programą.⁴³ Saulius Spurga savo knygoje mums primena apie tiesioginį demokratijos vertimą iš graikų kalbos – *demos* reiškia liaudis, *kratos* – valdžia. O apibendrinus visus pateiktus suvokimus, jis sąvoką aiškina kaip nuolatinį idealo ieškojimą ir nesibaigiantį procesą. Pasak autoriaus, kiekviena valstybė turi rasti sau tinkantį demokratijos modelį.⁴⁴ Šioje vietoje susiduriame su klausimu, o kas yra tas idealas visuomenei? Pagal Michael Haus ir David Sweeting, demokratija ir yra bendro gėrio ieškojimas, kuris nebūtų tik kieno nors „primestas“, o reikštų stiprų visuomenės ir valdžios susitarimą.⁴⁵ Kaip jau buvo minėta įvade, šiame darbe demokratijai apibrėžti bus naudojama sąvoka iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos, kuri teigia, kad tai yra valdymo forma, kurioje visi piliečiai gali valdyti šalį tiesiogiai arba per išrinktus atstovus. Taip pat Konstitucija apibrėžia galimybę įstoti į šalies valstybinę tarnybą.⁴⁶ Išnagrinėjus šiuos apibrėžimus, galime išskirti keletą bendrų demokratijos sąvokų bruožų:

1. Pilietinė santvarka;
2. Piliečių teisė rinkti atstovus į valdžią arba būti išrinktiems patiems;
3. Dalyvavimas sprendimų priėmimo procese;
4. Nesibaigiantis procesas.

Taigi demokratija yra tokia valdymo forma, kai valdžia kyla iš piliečių valios ir ji yra neįsivaizduojama be piliečių dalyvavimo rinkimuose bei sprendimų priėmimo. Be to, tai procesas, kuris nėra baigtinis, todėl reikalaujantis nuolatinio darbo ir tobulumo paieškų.

⁴² Dahl, *supra* note 16:16.

⁴³ Putnam, *supra* note 17: 240-241.

⁴⁴ Spurga, *supra* note 18: 253.

⁴⁵ Michael Haus ir David Sweeting, „Local Democracy and Political Leadership: Drawing a Map“, *Political studies*: 2006 54 (2006): 283.

⁴⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra* note 1.

Idomu tai, kad šiuolaikinės demokratinės santvarkos sampratos sulaukia nemažai kritikos ir netgi keliamas klausimas ar tai dar galima vadinti politine santvarka. Į tai atkreipė dėmesį tokie mokslininkai kaip Robert A. Dahl⁴⁷ ir Gintas Karalius.⁴⁸ Robert A. Dahl, kaip ir nagrinėdamas demokratijos sąvoką, kritiką pateikia per istorinę prizmę – lygina šiuolaikinę su jos atsiradimo laikotarpiu vyrausią santvarką. Pasak jo, pasikeitė ne tik mąstai, tačiau ir pats tiesioginio valdymo principas. Gintas Karalius pateikia naują požiūrį, kuriame atsiranda ir palyginimas su religija. Abu autoriai atkreipia dėmesį į perdėtą idealumo siekį ir vertybių nuvertinimą.

Robert A. Dahl savo veikale pabrėžė, kad šiuolaikinė santvarka pasižymi nenuoseklumu ir prieštaravimais, kurie gali sukelti didelių sunkumų. Jis teigia, kad jei V a. Atėnų pilietis atkeliautų į dabartinius laikus, jis, greičiausiai, tai, ką mes vadiname demokratija, laikytų nesuprantamu ir visai nedemokratišku dalyku.⁴⁹ Visų pirma, sąvoka tapo siejama su visišku idealu nepriklausomai nuo politinių santvarkų. Antra, pastebimas sampratos „tuštumas“ ir formalumas – akcentuojama pilietinė visuomenė, tačiau ne tai, ką ji sukuria. Trečia, kritikuojamas glaudus ryšys su religija ir politinio gyvenimo sudievinimas. Visos šios priežastys labiau klaidina nei padeda įvertinti politinę įvairovę ir atitolina demokratiją nuo politinės filosofijos.⁵⁰ Be to, literatūroje išskiriama ir politinių lyderių piktnaudžiavimo valdžia problema. Autokratiniai lyderiai bando panaudoti šią santvarką norėdami sustiprinti savo įtaką, galią pateikdami visuomenei tai, ką jie nori girdėti, nors už to dažnai slepiasi asmeniniai interesai.⁵¹ Tai gana naujas požiūris į demokratiją, kuris priskiria demokratiją ne prie politinių santvarkų, o prie tam tikrų religijos imitacijų.

Nagrinėjant demokratijos sampratą, svarbu skirti dėmesio ir vietos demokratijos sąvokai. Šią sąvoką tyrinėjo Arvydas Guogis, Dangis Gudelis ir Andrius Stasiukynas, Jurga Bučaitė-Vilkė ir Apolonijus Žilys, Sherry R. Arnstein ir kiti autoriai. Nors išskiriami skirtingi sąvokų aspektai, tačiau visi šie tyrėjai sutinka, kad vietos demokratijos pagrindas – stipri pilietinė visuomenė. Šis aspektas svarbus siekiant atskleisti šio darbo problemą, nes nesuvokiant vietos demokratijos esmės, negalėsime išskirti ir vietos demokratijos instrumentų.

Pastebima, kad čia taip pat nėra vienareikšmio apibrėžimo ir vieningos nuomonės. Dažniausiai vietos demokratija apibūdinama remiantis šiomis keturiomis kategorijomis:⁵²

1. Dalyvaujamoji demokratija;
2. Patariamoji demokratija;
3. Tiesioginė demokratija;

⁴⁷ Dahl, *supra note* 16.

⁴⁸ Karalius, *supra note* 6.

⁴⁹ Dahl, *op. cit.*, 14.

⁵⁰ Karalius, *op. cit.*, 119-127.

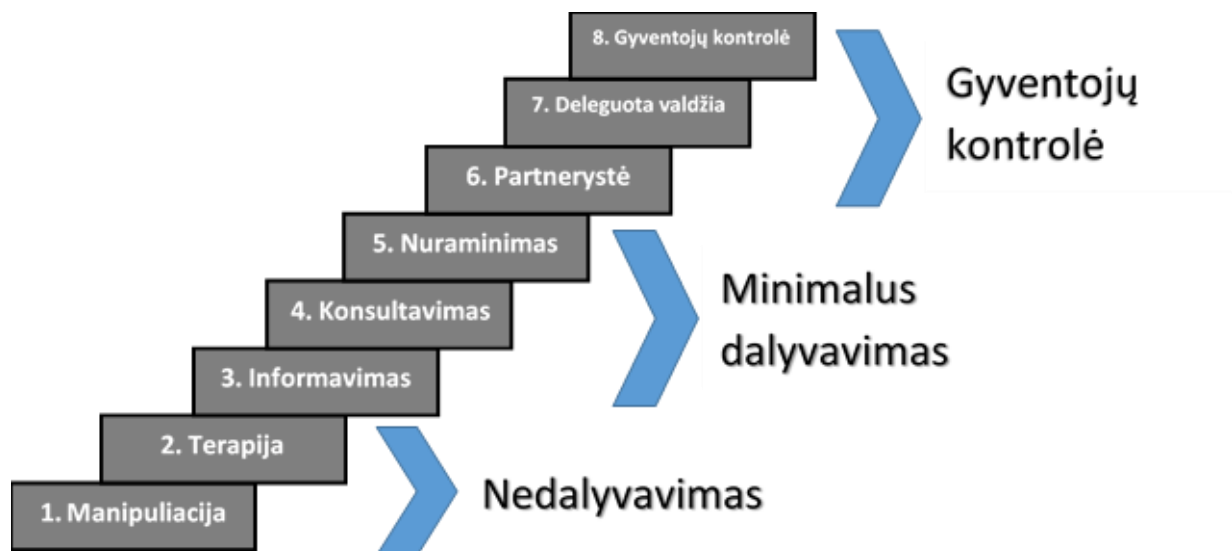
⁵¹ Max Haller, „Direct democracy – empowerment of citizens or instrument of the elites? Historical and present-day strategies and experiences in Europe“, *Corvinus journal of sociology and social policy* 8 (2017): 58.

⁵² Guogis, Gudelis ir Stasiukynas, *supra note* 14: 48.

4. Atstovaujamoji demokratija.

Kalbant apie šias kategorijas svarbiausia yra valdžios, verslo ar visuomenės interesų grupių sąveika ir sprendimų priėmimo mechanizmas. Vyrauja nuomonė, kad politinių institucijų pokyčius tiksliausiai apibūdina institucionalizmo, pliuralizmo ir korporatyvizmo požiūrių derinys. Pliuralizmas teigia, kad politika atspindi interesų grupių sąveikos pusiausvyrą, o ne daugumos prioritetus. Korporatyvizmas pabrėžia derybas tarp įvairių interesų grupių ir valdžios institucijų.⁵³ Taigi galima teigti, kad vietos demokratija yra priklausoma nuo aktyvios pilietinės visuomenės ir jos santykių su valdžia, o tai atspindi ir šio darbo paradigma.

Dažnai vietos demokratija aiškinama per Sherry R. Arnstein sudarytą aštuonių pakopų dalyvavimo formų tipologiją, vadinamą „Piliečių dalyvavimo kopėčiomis“. Ši tipologija suskirstyta į tris pagrindinius segmentus: nedalyvavimas, dalyvavimas ir gyventojų kontrolė (2 pav.). Pirmieji du laipteliai yra manipuliacija ir terapija, kurie apibūdina piliečių nedalyvavimą. Šio segmento tikslas yra suteikti žmonėms teisę dalyvauti politiniuose procesuose, tačiau tuo pačiu ir jais manipuliuoti. Trys aukštesnės pakopos – informavimas, konsultavimas ir nuraminimas sudaro minimalaus dalyvavimo segmentą. Šie laipteliai leidžia piliečiams išreikšti savo nuomonę, tačiau nesuteikia galių daryti įtaką priimamiems sprendimams. Trys aukščiausi laipteliai atspindi gyventojų ir valdžios bendradarbiavimą. Čia pilietis jau įgauna tam tikro lygio kontrolės ir sprendimų priėmimo galią. Būtent šios paskutinės pakopos, partnerystė, deleguota valdžia ir gyventojų kontrolė, atitinka stiprią vietos demokratiją.⁵⁴

2 pav. Piliečių dalyvavimo kopėčios.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Sherry Rubin Arnstein, „A Ladder of Citizen Participation“, *Journal of the American Institute of Planners*, Nr. 4 (1969).

⁵³ Bučaitė-Vilkė ir Žilys, *supra* note 5: 97.

⁵⁴ Sherry Rubin Arnstein, „A Ladder of Citizen Participation“, *Journal of the American Institute of Planners*, Nr. 4 (1969): 217.

Kitaip tariant, vietos demokratija apima tiek visuomenės gebėjimą daryti įtaką vietos politinei valdžiai, tiek gebėjimą patiems spręsti iškilusias problemas be valdžios įsikišimo. Tai gali pasireikšti tiek per pareikštus reikalavimus politikams, tiek per darbus vietos bendruomenėje.⁵⁵ Žinoma, visa tai vykdoma tam tikroje geografinėje teritorijoje.

Apibendrinant poskyryje pateiktą medžiagą, galima teigti, kad demokratija yra tokia valdymo forma, kurios pagrindas yra piliečių galimybė dalyvauti šalies valdyme per rinkimus ir sprendimų priėmimo procesą. Šios savybės išskiria ją iš kitų valdymo sistemų, nors šiuolaikinės demokratijos neapibrėžtumas ir idealumo paieška dažnai susilaukia gana kritiško požiūrio. Vietos demokratija tai konkrečioje teritorijoje egzistuojanti valdymo forma, kurios esminiai bruožai taip pat labiausiai priklauso nuo piliečių dalyvavimo vietos valdžios procesuose. Būtent šiuos procesus ir dalyvavimo būdus bandysime ištirti šiame darbe.

1.2 Demokratinių principų analizė

Nagrinėjant įvairių teoretikų, pavyzdžiui, Robert A. Dahl,⁵⁶ Gintauto Grigonio⁵⁷ ir Vitos Juknevičienės⁵⁸ darbus, galima išskirti pagrindinius demokratijos principus, kurie ją daro pranašesne už kitas valdymo formas. Kiekvienas autorius pateikia skirtingus, tačiau savo esme gana panašius principus. Tai padės ne tik siekiant tinkamai išnagrinėti demokratiją, tačiau ir sistemingai pereiti prie darbo problemos.

Kaip ir demokratijos apibrėžime, visų pirma, panagrinėsime autoriaus Robert. A. Dahl teoriją. Profesorius savo veikale išskiria šiuos principus (3 pav.):⁵⁹

1. *Didelio mąsto laisvės įtvirtinimas*. Autorius tai supranta kaip apsisprendimo, moralinės autonomijos ir kitas laisves, kurias visuomenė linkusi paremti.
2. *Žmogaus brendimo skatinimas*. Šio pobūdžio augimas skatinamas per galimybę apsispręsti, moralinę autonomiją ir atsakomybę už savo sprendimus.
3. *Tinkamiausias būdas visuomenės bendravimui*. Tai autorius įvardija kaip galimybę apsaugoti, įtvirtinti ir dalintis vertybėmis.

Pagal Robert A. Dahl visi šie principai sukuria tvirtą lygybės pagrindą: moralinę, autonominę ir iš jų gimstanti politinę lygybę. Svarbu tai, kad visos šios vertybės turėtų būti užtikrintos visiems vienodai, tik tada demokratija bus teisinga. Žinoma, daug kas priklauso tiek nuo socialinių struktūrų, tiek nuo žmonių sąmoningumo, tačiau demokratijos vizija visada buvo patraukli ir verčianti laužyti tradicijas.⁶⁰

⁵⁵ Nefas, *supra note* 3:74.

⁵⁶ Dahl, *supra note* 16.

⁵⁷ Gintautas Grigonis, „Stasio Lozoraičio jaunesniojo demokratinės Lietuvos vizija“, *Politologija* 1(89) (2018): 90-105.

⁵⁸ Juknevičienė, *supra note* 22.

⁵⁹ Dahl, *op. cit.*, 413-415.

⁶⁰ Ibid.

Nagrinėjant demokratijos principus Lietuvos kontekste galima išskirti Stasį Lozaraitį jaunesnįjį, kurio pasisakymai ir kalbos padeda atskleisti to meto demokratinės Lietuvos viziją ir principų santykį su šalies nepriklausomybės siekiu. Stasys Lozaraitis jaunesnysis (gyv. 1924-1994 m.) buvo ypatingasis Lietuvos reikalų patikėtinis, kandidatas į prezidentus ir viena ryškiausių asmenybių Lietuvos išeivijoje.⁶¹ Taigi lietuvių diplomato išskirti demokratijos principai yra šie (3 pav.):⁶²

1. *Nuomonių pliuralizmas*. Šį principą Stasys Lozaraitis išskiria dėl sovietinės okupacijos padarinių. Lietuvos SSRS nebuvo galimybių reikštis skirtingoms nuomonėms, požiūriams, taip pat buvo stabdoma mokslo pažanga ir patirties dalijimasis su kitomis šalimis. Pasak diplomato, demokratiškoje Lietuvoje teisę veikti turi turėti visos politinės partijos ir kiekvienas pilietis gali kurti savo pilietinius saitus.
2. *Laisvės*. Šis principas yra pagrindinis žmogaus gyvenimo aspektas – jį suvaržius ribojama žmonijos pažanga, saviraiška ir asmens individualumas. Čia didelį vaidmenį užima ir spauda, kuri turi būti atskirta nuo valstybinės valdžios, nes tik tuomet sudaromos sąlygos viešai diskusijai, patarimams ir kritikai. Taip pat labai svarbus aspektas yra laisvi rinkimai – tai pagrindinis realios, o ne fikcinės demokratijos bruožas.
3. *Teisės*. Konstitucija yra pagrindinis įrankis, kuris užtvirtina pirmus du demokratijos principus, tačiau joks įstatymas negali veikti be visuomenės palaikymo. Įstatymo viršenybė yra pagrindas, kuriuo remiantis valstybė gali gyvuoti ir tobulėti.

Stasio Lozaraičio teigimu, jokia demokratiška visuomenė negali egzistuoti be šių principų, kurių išdava yra taika ir taikus gyvenimas su visais kaimynais. Tai svarbu ne tik Lietuvai, kuri ne kartą kovojo už savo nepriklausomybę, tačiau ir visoms pasaulio šalims, siekiančioms demokratiško valdymo.

Norint kuo geriau atskleisti šio darbo paradigmą, svarbu išskirti ir šiuolaikinės demokratijos principus. Mokslinėje literatūroje randame šiuos (3 pav.):⁶³

1. *Demokratija kaip valdymo forma*. Šis valdymas išskirtinis tuo, kad remiasi tautos valdymu, tačiau tuo pačiu nesutelkia valdžios vienosė rankose, o remiasi valdžių padalijimo principu.
2. *Demokratijos išskirtinumas*. Teigiama, kad kiekvienas pilietis yra ne vien valdomas, bet ir pats valdantis. Kitaip tariant, demokratija yra pastovi valdančiųjų ir valdomųjų kaita.
3. *Teisės viršenybė ir teisinė valstybė*. Šis principas reiškia tautos atstovų valdžią, kurie išrinkti per laisvus rinkimus, tačiau patys rinkimai dar negarantuoja demokratiško šalies valdymo.

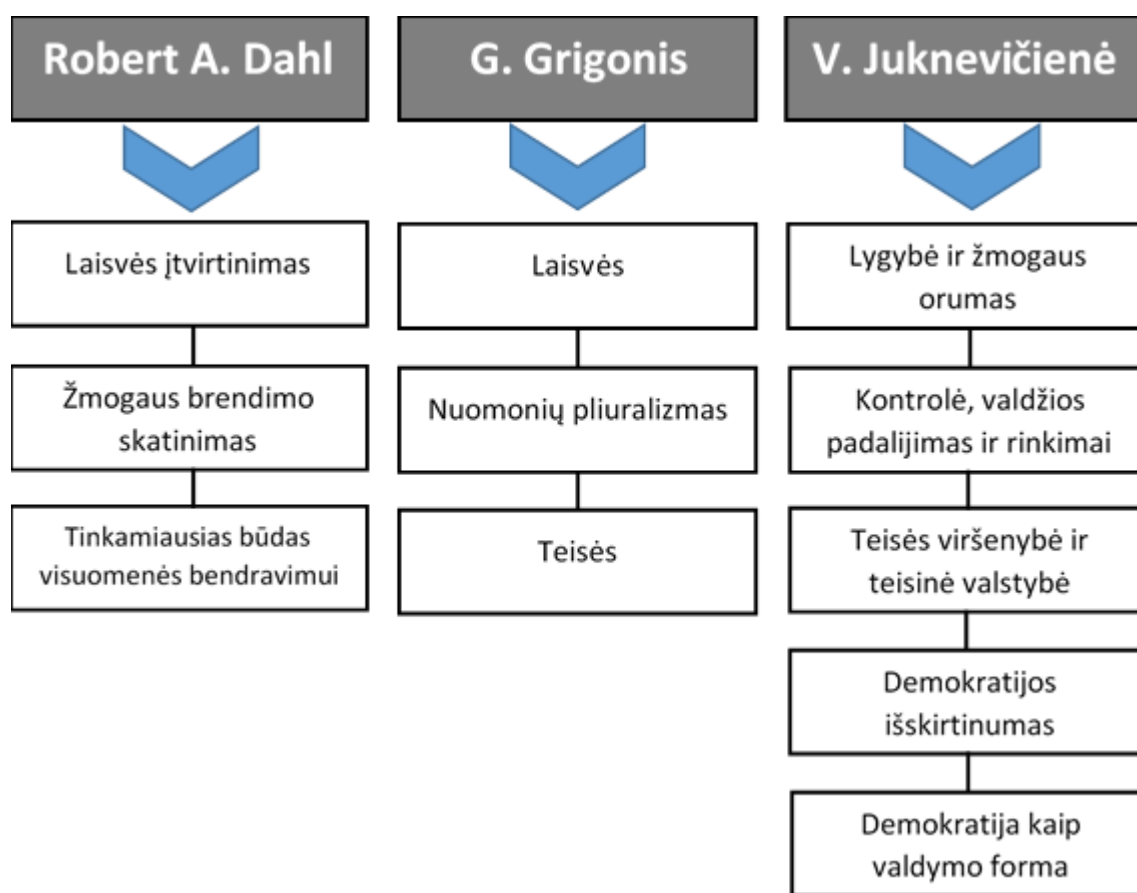
⁶¹ Grigonis, *supra note* 57: 90-91.

⁶² *Ibid.*, 95-101.

⁶³ Juknevičienė, *supra note* 22: 79-80.

4. *Lygybė ir žmogaus orumas*. Visi valstybės piliečiai yra svarbūs, turi savo vertę ir, žinoma, yra lygūs.
5. *Kontrolė, valdžios padalijimas ir rinkimai*. Valdžios kontrolė demokratiškose valstybėse vyksta trimis lygiais – visuomenės, konstitucijos ir kitų institucijų kontrolė. Išskiriama ir ketvirtoji, neformali, žiniasklaidos kontrolė.

Taigi šiuolaikinės demokratijos principai išlieka tapatūs ir tradicinei santvarkai – išskirtinis valdymo būdas, kuriame daugiausiai dėmesio skiriama lygybei ir žmonių orumui, valstybės idėjoms, teisėtumui bei teisės aktų, tarpusavio ryšių ir iš bendruomenės kylančios kontrolės principams.

3 pav. Demokratiniai principai.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Robert A Dahl, „Demokratija ir jos kritikai“, (Vilnius: Amžius, 1994), Gintautas Grigonis, „Stasio Lozoraičio jaunesniojo demokratinės Lietuvos vizija“, *Politologija* 1(89) (2018), Vita Juknevičienė, „Kintamas viešojo administravimo žmoniškųjų išteklių vaidmuo šiuolaikiniuose demokratijos vystymo procesuose“, *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 23 (2008).

Apibendrinant pateiktus skirtingų autorių ir skirtingų laikotarpių demokratinis principus, pastebime, kad pagrindiniai bruožai lieka tie patys – laisvė, teisės viršenybė ir žmogaus autonomijos svarba. Visi šie principai yra tikros demokratiškos valstybės gyvavimo ir vystymosi garantas, kuris buvo aktualus tiek santvarkos ištakose, tiek šiuolaikinėje visuomenėje. Taip pat, visi šie bruožai

puikiai atitinka darbe naudojamą NVV paradigmą – matomas aiškus valdžios priartėjimas prie piliečių, visuomenės poreikių tenkinimas ir įtraukimas į sprendimų priėmimą.

Taigi šiame skyriuje išsiaiškinome, kad pagrindinis demokratijos ir vietos demokratijos objektas yra pilietis, kuris turi teisę dalyvauti šalies valdyme ir sprendimų priėmimo procesuose. Kaip šie procesai vyksta ir kokiais būdais visa tai pasiekama, bandysime išsiaiškinti kitame skyriuje.

2. VIETOS DEMOKRATIJOS INSTRUMENTŲ SAMPRATA

Kaip jau išsiaiškinome ankstesniame skyriuje, demokratijos pagrindiniai bruožai kyla iš piliečių dalyvavimo, o čia didžiausią vaidmenį užima ne centrinė, bet vietos valdžia, nes ji yra arčiausiai žmogaus. Taigi šiame skyriuje svarbu išsiaiškinti vietos savivaldos, savivaldybės sąvokas ir palaipsniui pereiti prie konkrečių instrumentų analizės ir sukurti jų teorinį modelį.

2.1 Vietos savivaldos, savivaldybės sąvokų analizė

Vietos savivalda yra šiuolaikinės demokratinės visuomenės pagrindas, nes jos pagalba piliečiai įtraukiami į valstybės valdymo procesus ir paskatina valdžios atskaitingumą savo rinkėjams.⁶⁴ Lietuvoje apie vietos savivaldą nuo nepriklausomybės laikų paskelbta nemažai mokslinių darbų. Apie vietos savivaldos vystymosi procesus rašė Vytautas Pilipavičius ir Inga Vidrevičienė,⁶⁵ Algirdas Astrauskas,⁶⁶ kuris yra vienas svarbiausių šios srities ekspertų šalyje, ištyręs savivaldą įvairiais aspektais. Santvarkos išskirtinumus, teritorinius aspektus bei decentralizacijos politikos svarbą tyrinėjo Vygandas Paulikas,⁶⁷ Vainius Smalskys ir Aušra Šilinskytė.⁶⁸ Šių autorių darbai padės atsakyti į darbo problemą, nes neišnagrinėjus vietos savivaldos teorinių aspektų, nepavyks išanalizuoti ir vietos demokratijos instrumentų.

Teigiama, kad vietos savivalda, kaip konkretus procesas ar gyvenimo būdas, atsirado prieš 600 metų ir jos vystymasis yra skirstomas į 4 etapus:⁶⁹

1. *Ištakos ir tvirtėjimas.*
2. *Reformos ir kontrreformos.*
3. *Savivaldos organų susikūrimas ir veikla.*
4. *Dabartinis laikotarpis.*

Apie pirmus tris etapus yra išlikę nedaug informacijos, tačiau teigiama, kad jie padėjo suformuoti sistemos pagrindus, kurie rėmėsi bendruomenišku valdymu. Paskutinis, ketvirtasis, etapas traktuojamas kaip dabartinis laikotarpis, kurio esmę sudaro įvairūs dokumentai.

Lietuvoje savivalda turi gana tvirtą teisinę bazę, pagrindiniai teisės aktai, kuriais remiasi vietos savivalda yra šalies Konstitucija ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.⁷⁰ Kaip jau minėta darbo pradžioje, pagrindinis šaltinis, kuriuo remsimės yra Vietos savivaldos įstatymas, kuris

⁶⁴ Gabrielė Burbulytė-Tsiskarishvili, Jaroslav Dvorak ir Agnė Žernytė, „Savivaldybių funkcijų ir galių kaita Lietuvoje 1994–2016 metais“, *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 3 (2018): 399.

⁶⁵ Pilipavičius ir Vidrevičienė, *supra* note 9.

⁶⁶ Astrauskas, „Vietos savivaldybių kompetencija ir jos kaita Lietuvoje 1990–2013 metais“, *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 2 (2014): 196.

⁶⁷ Vygandas Paulikas, „Vietos savivaldos administracinės teritorinės reformos Lietuvoje ir kitose valstybėse“, *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 2 (2013): 199

⁶⁸ Smalskys ir Šilinskytė, *supra* note 7.

⁶⁹ Pilipavičius ir Vidrevičienė, *op. cit.*, 938-939.

⁷⁰ Astrauskas, *op. cit.*, 196.

teigia, kad savivalda tai „įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenės, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją“.⁷¹ Europos mastu ši sąvoka apibrėžiama kaip vietinės valdžios organų gebėjimas tvarkyti viešuosius reikalus, remiantis įstatymais ir visuomenės interesais. Valdžios organai čia suprantami kaip laisvai išrinktos savivaldybių tarybos, kurios gali turėti pavaldžias vykdomąsias įstaigas.⁷² Taigi teisės aktuose ši sąvoka apibrėžiama per suteiktą teisę valdyti prisiimant visą atsakomybę ir bendradarbiaujant su visuomene.

Lietuvos savivaldybių tyrinėtojas Algirdas Astrauskas, žvelgdamas į savivaldą iš teisinės pusės, teigia, kad vietos savivaldos pagrindinis objektas yra savivaldybė, kuri turi teisę ir galią egzistuoti kaip savarankiškas ir nepriklausomas darinys. Taip pat jis nurodo, kad aukščiausia valdžia savivaldoje priklauso bendruomenei, kuri, tiesiogiai arba per demokratinių rinkimų būdu išrinktą tarybą, dalyvauja sprendžiant svarbius klausimus ir priima sprendimus.⁷³ Galima teigti, kad savivaldos įgyvendinimas siejamas su subjektais, kuriems priklauso savivaldos teisė, ir tų subjektų veikla tam tikrose srityse.

Mokslininkas Vygandas Paulikas išskiria dvi pagrindines vietos savivaldos savybes:⁷⁴

1. Arti vietos gyventojų. Tai reiškia, kad valdžia yra išrinkta pačių vietos gyventojų, todėl su ja galima lengviau palaikyti ryšius ir taip dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose.
2. Būtinų paslaugų vietos gyventojams organizavimas. Vietos valdžia teikdama paslaugas geriausiai žino teritorijos specifiką ir geba tai išnaudoti.

Kalbant apie šias dvi savybes, iškyla prieštaravimų susijusių su savivaldybės dydžiu. Iš vienos pusės, visuomenei lengviau dalyvauti sprendimų priėmimų procesuose mažesniuose teritoriniuose vienetuose, iš kitos pusės, viešųjų paslaugų organizavimas paprastesnis didesnėse savivaldybėse. Dėl šių priežasčių Europoje dar vis vyksta įvairios administracinės teritorinės reformos, kuriomis siekiama padidinti piliečių aktyvumą ir racionaliau naudoti skiriamas lėšas.⁷⁵

Kalbant apie teritorines reformas, svarbu pabrėžti, kad vietos savivalda yra neatskiriama nuo decentralizacijos politikos. Teigiama, kad tik perdavus valdymą į vietinės valdžios rankas galima išspręsti realias problemas ir žinoti gyventojų poreikius, nes centrinė valdžia yra per daug nutolusi. Be to, vietos valdžios valdymas bus veiksmingas tik tada, kai į tai visuomenė įtraukiama ne tik per rinkimus, tačiau ir per įvairias veiklas, iniciatyvas ir realų dalyvavimą.⁷⁶ Taip pat svarbu pabrėžti ir valdžios atsakingumo piliečiams veiksnį, kuris mažina valdžios piktnaudžiavimo galimybę dėl dviejų priežasčių. Pirma, gyventojai pažįsta valdžios atstovus ir atvirkščiai, todėl tampa žymiai sunkiau

⁷¹ „Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas“, *supra note* 2.

⁷² „Europos vietos savivaldos chartija“, E-SEIMAS, 1999 spalio 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.48874>

⁷³ Algirdas Astrauskas, „Kam Lietuvoje laiduota (vietos) savivaldos teisė ir kaip ji įgyvendinama?“, *Viešojoji politika ir administravimas* Nr. 4 (2014): 686-687.

⁷⁴ Paulikas, *supra note* 67: 199

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ Smalskys ir Šilinskytė, *supra note* 7: 643.

nuslėpti neteisėtus veiksmus. Antra, vietos valdžia yra labiau atsakingesnė savo rinkėjams nei aukštesnės valdžios atstovai. Visos šios savybės leidžia ne tik efektyviau naudoti lėšas, jas sutaupyti, bet ir prisideda prie administravimo gerinimo ir prie geresnio viešųjų paslaugų kontroliavimo.⁷⁷ Taigi galima teigti, kad decentralizacija Europos šalyse siekiama stiprinti ir plėsti vietos valdžią.

Pagal Algirdą Astrauską tiek vietos savivaldos, tiek savivaldybių sąvokos nuolat kito, o šią kaitą rodo nuolat besikeičiantis Vietos savivaldos įstatymas (4 pav.). 1990 m. buvo priimtas Vietos savivaldos pagrindų įstatymas, kuriame savivaldybė apibrėžta kaip savivaldi teritorinė žmonių bendruomenė.⁷⁸ Naujausioje šio teisės akto redakcijoje savivalda suvokiama kaip „įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą, kuri sudaro jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas įstatymams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti. Savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo“.⁷⁹ Matome, kad šiame apibrėžime atsiranda jau teritorinio vieneto apibūdinimas, kuris pasižymi šiomis savybėmis:

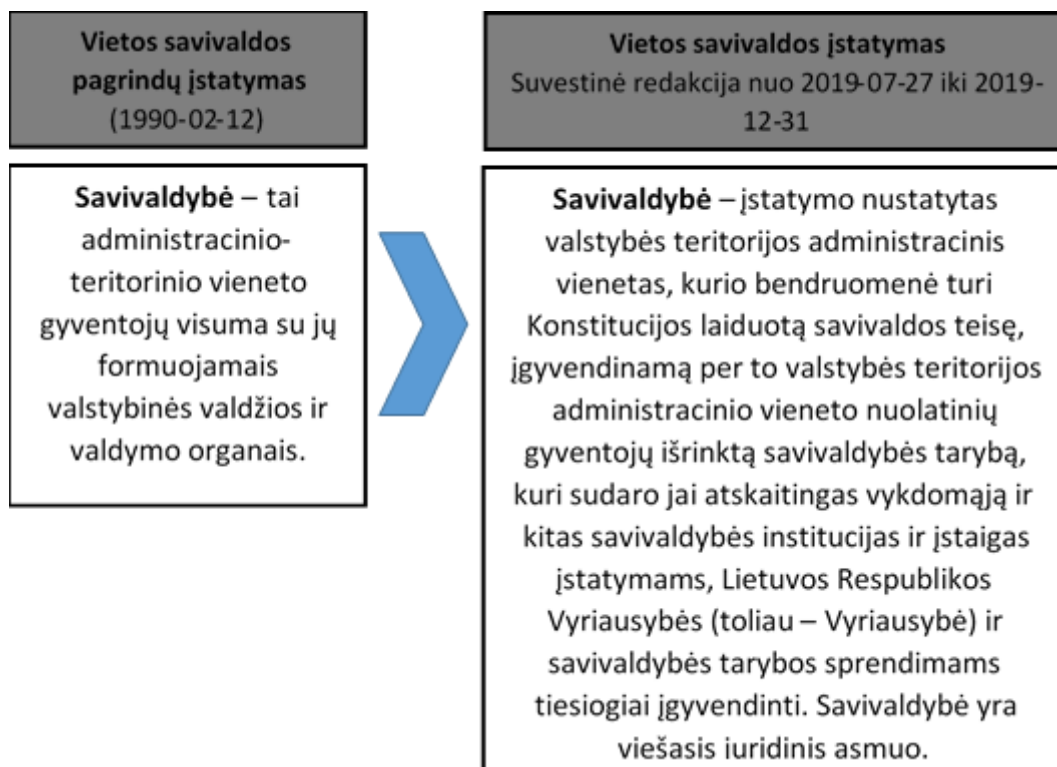
1. Konkreti teritorija;
2. Nuolatiniai teritorijos gyventojai, kurie turi savivaldos teisę;
3. Institucijos, atliekančios viešąjį valdymą ir viešojo administravimo funkcijas.

Šie aspektai yra svarbūs siekiant atskleisti darbo paradigmą, kuri ne tik akcentuoja šiuolaikišką požiūrį į valdymo procesus, tačiau ir pabrėžia pilietinės visuomenės svarbą.

⁷⁷ Jurgita Mačiulytė ir Petras Ragauskas, „Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link?“ (Vilnius: Versus aureus, 2007): 16-17.

⁷⁸ Astrauskas, *supra note* 73: 294.

⁷⁹ „Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas“, *supra note* 2.

4 pav. Savivaldybės sąvokos kitimas: pirmasis ir dabar galiojantis Vietos savivaldos įstatymas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Astrauskas Algirdas, „Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais“, Viešojo politika ir administravimas. Nr. 2 (2011).

Remiantis Algirdu Astrausku, vietos savivaldybė yra tam tikroje teritorijoje gyvenanti organizuota, teisiškai pripažinta bendruomenė, kurią sudaro struktūriniai valdžios elementai (institucijos, įstaigos) ir tos teritorijos gyventojai. Įdomu tai, kad autorius pabrėžia, jog savivaldos teisės suteikimas nėra savaime atsirandantis ar vienkartinis sprendimas, o ilgą laiką trunkantis procesas. Norint, kad atsirastų toks junginys, valstybė turi nustatyti šio darinio dydį ir teritoriją, valdymo procesus, suteikti juridinio asmens statusą ir apibrėžti kompetencijas. Šiame junginyje svarbų vaidmenį užima bendruomenė, kuri yra ir valdymo objektas ir valdymo subjektas. Kalbant apie savivaldybės atsiradimą, pasak autoriaus, galimi du būdai: ⁸⁰

1. *Virsmas* – kai natūralioji bendruomenė virsta vieša socialine organizacija.
2. *Tapsmas* – kai atsitiktini toje pačioje teritorijoje gyvenantys žmonės sutelkiami į socialinę organizaciją.

Apibendrinant pateiktas sąvokas, galime teigti, kad vietos savivalda yra neatskiriama nuo decentralizacijos procesų ir pasižymi tokiais savybėmis kaip buvimas arti gyventojų ir pagrindinių paslaugų teikimo užtikrinimas. Visa ši sistema šalyje turi tvirtą teisinį pagrindą, nors dauguma sąvokų nuo nepriklausomybės pradžios gana smarkiai pakito, viena iš jų, vietos savivaldybės sąvoka.

⁸⁰ Astrauskas, supra note 73: 678-681.

Neabejotina, kad ji yra pagrindinis vietos savivaldos objektas, kuris pasižymi konkrečia teritorija ir savivaldžiais gyventojais bei viešojo administravimo institucijomis.

2.2 Vietos demokratijos instrumentų analizė

Kaip jau ne kartą minėta šiame darbe, demokratija yra sėkminga tada, kai visi piliečiai turi galimybę aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir daryti įtaką vietos valdžios sprendimams. Siekiant atskleisti tyrimo problemą svarbu išsiaiškinti, kokiais būdais ir kaip efektyviai ta galimybė yra išnaudojama.

Kalbant apie vietos demokratijos instrumentus, jų bruožus svarbu išskirti tokius autorius kaip Sherry R. Arnstein,⁸¹ Arvydą Guogį, Dangį Gudelį, Andrių Stasiukyną⁸² ir, žinoma, Saulių Nefą.⁸³ Šių mokslininkų darbai padeda suvokti esminius piliečių dalyvavimo teorinius aspektus. Apie NVO ir bendruomenines organizacijas randame nemažai mokslinės literatūros ir galime teigti, kad pagrindinis Lietuvių tyrėjas šioje srityje yra Saulius Nefas. Autorius gana plačiai domėjosi šių organizacijų raida, perspektyva, santykiais su vietos valdžia ir kt. NVO sąvoką, vertę bei išskirtinius požymius analizavo Vainius Smalskys ir Aušra Šilinskytė,⁸⁴ Vida Pipirienė ir Evelina Sinkevičiūtė.⁸⁵

Pirmuoju bandymu susisteminti piliečių įsitraukimą į viešąjį valdymą galime vadinti jau pristatytas ankstesniame skyriuje Sherry R. Arnstein „Piliečių dalyvavimo kopėčias“.⁸⁶ Visgi, grįžtant prie šio darbo paradigmos, nemaža dalis mokslininkų pastebi, kad šiuolaikiniame viešajame valdyme dalis pakopų, pavyzdžiui, piliečių kontrolė, jau nebėra tokios aktualios, nes piliečiai dabar suvokiami ne kaip klientai, o kaip partneriai. Taip pat reikia nepamiršti ir naujai atsiradusių gyventojų įtraukimo prielaidų, kaip įtraukiamasis valdymas, svarstomoji demokratija ir pan.⁸⁷

Panagrinėjus mokslinę literatūrą, matome, kad skirtingi autoriai išskiria gana skirtingus vietos demokratijos instrumentus, tačiau visus požiūrius vienija aktyvios pilietinės visuomenės svarba. Vienas iš požiūrių teigia, kad vietos demokratija yra stipri, kai užtikrinamos šios sąlygos:⁸⁸

1. Aktyvus piliečių dalyvavimas vietos valdžios rinkimuose.
2. Vietos gyventojai stebi, kaip valdžia vykdo priešrinkiminius pažadus (atskaitomybės užtikrinimas).
3. Gyventojai dalyvauja tarybos sprendimų svarstyme, pateikia konkrečius pasiūlymus.

⁸¹ Arnstein, *supra* note 54.

⁸² Guogis, Gudelis ir Stasiukynas, *supra* note 14.

⁸³ Nefas. *supra* note 28.

⁸⁴ Smalskys ir Šilinskytė, *supra* note 7.

⁸⁵ Vida Pipirienė ir Evelina Sinkevičiūtė, „Nevyriausybės organizacijos: šiuolaikinis požiūris“, *Public Administration* Nr. 16484541 (2010): 73-80.

⁸⁶ Arnstein, *op. cit.*

⁸⁷ Vaidelytė, Žilinskas ir Rauleckas, *supra* note 13: 258.

⁸⁸ Guogis, Gudelis ir Stasiukynas, *op. cit.*, 48-49.

4. Vietos valdžios institucijos, prieš priimdamos svarbius sprendimus, atsižvelgia į gyventojų nuomonę.
5. Gyventojai turi teisę dalyvauti referendumuose.

Šiuos aspektus bandysime ištirti atlikdami darbo tyrimą.

Vakarų šalyse piliečių dalyvavimas demokratijos procesuose analizuojamas atliekant tyrimus, vienas iš jų yra visuomenės pilietinės galios nustatymas, kuris nuo 2007 metų atliekamas ir Lietuvoje. Pilietinė galia čia suprantama kaip visuomenės gebėjimas veikti siekiant bendros naudos. Tokia veikla gali pasireikšti ir reikalavimais valdžiai ir veikla vietos bendruomenėje. Tai reiškia, kad pilietis gali tiek daryti įtaką valdžiai, tiek be valdžios sprendimų imtis veiksmų problemoms spręsti.⁸⁹ Remiantis naujausiais šio tyrimo duomenimis⁹⁰ galime išskirti pagrindines pilietinio aktyvumo formas ir jas traktuoti kaip vietos demokratijos instrumentus (5 pav.):

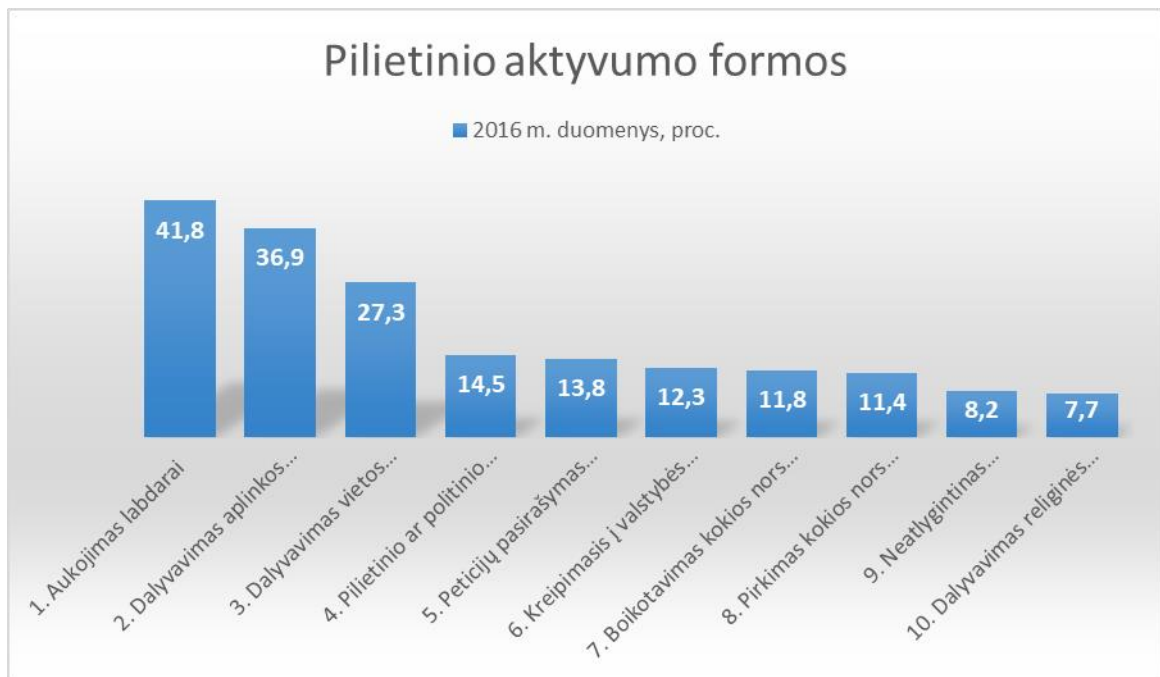
1. Aukojimas labdarai.
2. Dalyvavimas aplinkos tvarkymo talkose.
3. Dalyvavimas vietos bendruomenės veikloje.
4. Pilietinio ar politinio pobūdžio informacijos viešinimas socialiniuose tinkluose.
5. Peticijų pasirašymas (internetu).
6. Kreipimasis į valstybės kontroliuojamas institucijas.
7. Boikotavimas kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų.
8. Pirkimas kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų.
9. Neatlygintinas dalyvavimas visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje.
10. Dalyvavimas religinės bendruomenės veikloje.

Šios pilietinės veiklos išvardintos pagal indekso dydį mažėjimo tvarka (5 pav.), todėl galime teigti, kad visuomenė yra labiau linkusi savo problemas spręsti pati, be valdžios įsikišimo, o ne tiesiogiai kreiptis į valdančiuosius. Be to, galime teigti, kad visuomenės dalyvavimas neapsiriboja vien rinkimais ar apklausomis, o analizuojamas, akcentuojamas piliečių įtraukimas per įvairias veiklas, iniciatyvas ir realų dalyvavimą kuriant viešąją politiką.⁹¹

⁸⁹ Nefas, *supra note* 28: 842.

⁹⁰ Pilietinės galios indeksas 2016 m., Civitas, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2016-m/>.

⁹¹ Smalskys ir Šilinskytė, *supra note* 7: 643.

5 pav. Pilietinio aktyvumo formos pagal 2016 m. Pilietinės galios indeksą tyrimą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Pilietinės galios indeksu 2016 m., Civitas, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2016-m/>

Tiek Europoje, tiek visame pasaulyje pastebima tendencija, kad viešasis sektorius ieško naujų būdų, kaip įtraukti piliečius į viešąjį valdymą. Pastebima, kad su naujojo viešojo valdymo augimu ir stiprėjimu, keičiasi bendras požiūris į piliečių ir viešojo sektoriaus santykį. Remiantis naujuoju viešuoju valdymu, akcentuojamas piliečių ir bendruomeninių organizacijų dalyvavimas kuriant viešąsias paslaugas. Tai ypatingai svarbu šiuolaikiniame valdyme dėl šių priežasčių: senėjanti visuomenė, demokratijos svarbos mažėjimas ir vis dažnėjančios ekonominės krizės. Dėl to būtina ieškoti inovatyvių, šiuolaikiškų sprendimų ir taip didinti piliečių įtraukimą į viešųjų paslaugų teikimą.⁹²

Taigi viena pagrindinių priežasčių, kuri skatina vietos valdžios institucijas įtraukti visuomenę į sprendimų priėmimą, yra piliečių, bendruomeninių ir nevyriausybinių bei kitų organizacijų įsitraukimo naudos ir jų kuriamos viešosios vertės supratimas ir vertinimas. Tai padeda viešajai politikai tapti atviresnei ir gerokai skaidresnei.⁹³ Nevyriausybinių organizacijų veikla sudaro sąlygas patiems piliečiams spręsti iškilusias problemas ar dalyvauti valstybės veikloje. Be to, NVO, kurios tampa vis svarbesne visuomenės dalimi, ne tik nuolat plečia savo veiklos sritį, tačiau ir siekia atkreipti valstybės ir privataus sektoriaus dėmesį bei lėšas į tas problemas, kurios nėra efektyviai sprendžiamos.⁹⁴ Bandant apibrėžti, kas yra NVO, mokslinėje literatūroje randame daug skirtingų terminų, sąvokų ir apibrėžimų. Pagrindiniame šių organizacijų teisės akte, Lietuvos Respublikos nevyriausybinių

⁹² Vaidelytė, Žilinskas ir Rauleckas, *supra* note 13: 253-254.

⁹³ Smalskys ir Šilinskytė, *supra* note 7: 645.

⁹⁴ Šilinskytė, *supra* note 25: 326-327.

organizacijų plėtros įstatyme, NVO apibrėžiama kaip „nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas“.⁹⁵ Plačiąja prasme NVO yra ne pelno siekianti organizacija, kurios tiesiogiai nekontroliuoja valdžia. Siaurąją prasme – tai juridinis asmuo, nepriklausomas nuo valdžios institucijų ir neskirstantis pelno savo nariams, kuris savo tikslų siekia pagal nustatytą vidaus tvarką ir kurio nariais tampama savo noru. Svarbu pabrėžti, kad Lietuvoje NVO yra atskirtos nuo religijos ir valdžios, tai reiškia, kad politinės partijos ir religinės bendruomenės nėra nevyriausybines organizacijas.⁹⁶ Dažniausiai išskiriami šie NVO požymiai:⁹⁷

1. *Institucionalizavimas*. Juridiniai asmenys gali vykdyti veiklą, kai yra įsteigiami ir įregistruojami juridinių asmenų registre.
2. *Privatumas*. NVO yra nepriklausomos nuo valdžios ir įsteigtos privačių asmenų iniciatyva.
3. *Pelno neskirstymas*. Dažniausiai NVO nesiekia pelno, tačiau jei jį gauna, bet paskirsto ne savo nariams, o veiklos tikslams, ji ir toliau laikoma NVO. Tai padeda organizacijas atskirti nuo verslo subjektų.
4. *Savivalda*. NVO valdymas grindžiamas savivalda, o ne valdymu iš išorės.
5. *Savanoriškumas*. Niekas negali versti tapti tam tikros NVO nariu. Šis principas galioja ne tik narystei, tačiau ir savanoriškai veiklai ir piniginiams įnašams.

Jau Romos valstybės laikotarpiu žmonės būrėsi į grupes, kurias siejo šeima, darbas, bažnyčia, kaimynystė ar sportas. Tokios grupės visuomenei visada buvo svarbios, nes žmonėms reikia apskaičiuoti savo interesus didesnės bendruomenės kontekste.⁹⁸ Kalbant apie bendruomenių sąvoką, čia taip pat susiduriame su tam tikra problematika, nes mokslininkai neturi vieningos nuomonės. Pasak Sauliaus Nefo, tai žmonių grupė, kurios narius sieja bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei. Vietos bendruomenės sąvokoje atsiranda ir lokalizacijos veiksnys.⁹⁹ Taigi svarbiausi vietos bendruomenės komponentai – priklausomumo jausmas, bendri interesai ir teritorija. Kalbant apie tai, kas yra funkcionali bendruomenė, galime išskirti šiuos kriterijus:¹⁰⁰

1. Lyderis.

⁹⁵ „Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas“, E-SEIMAS, 2013 gruodžio 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463439>

⁹⁶ Pipirienė ir Sinkevičiūtė, *supra* note 85: 74.

⁹⁷ *Ibid.*, 75-76.

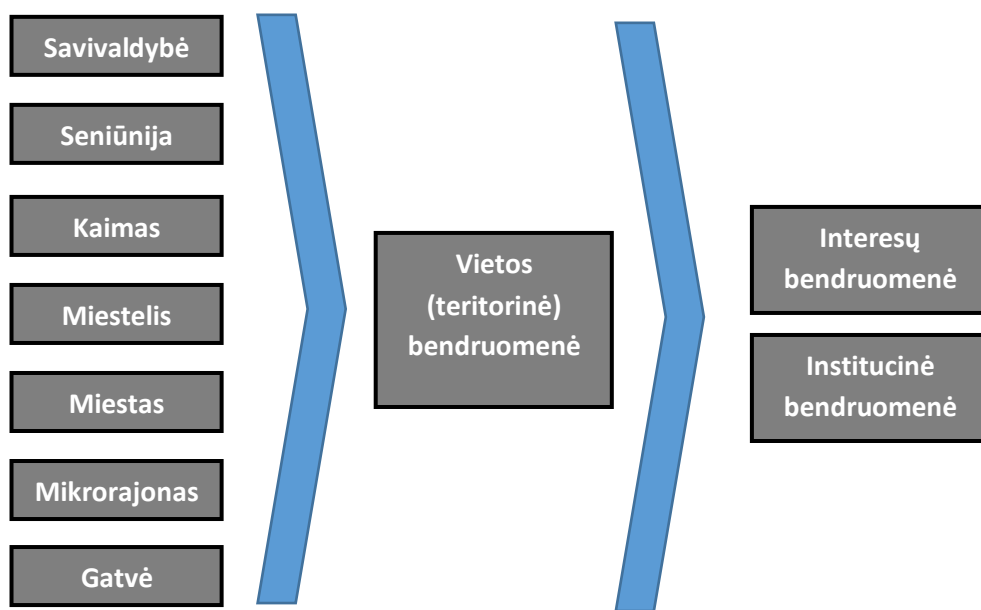
⁹⁸ Saulius Nefas, „Funkcionalios vietos bendruomenė kaip pilietinės visuomenės pagrindas“, *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 17 (2006): 82.

⁹⁹ Saulius Nefas, „Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje“, *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 20 (2007): 76.

¹⁰⁰ Saulius Nefas, Vainius Smalskys, Vytautas Šlapkauskas, „*Demokratija ir vietos bendruomenė Lietuvoje*“ (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011): 153.

2. Aktyvi piliečių grupė, kuri sistemingai renkasi ir formuluoja bendruomenės poreikius.
3. Veikia bent viena NVO.
4. Veikia komunikacinė sistema.
5. Puoselėjamos dvasinės vertybės, etnokultūra, todėl sukuriamos palankios sąlygos asmeniui tobulėti ir augti.
6. Vyksta individų, kaimynų, grupių, organizacijų tarpusavio sąveika.
7. Kuriama socialinė aplinka.
8. Pasitikėjimas savimi ir kaimynais.
9. Įgyvendinami demokratijos principai ir kt.

Visi šie kriterijai yra pagrindas teigti, kad vietos bendruomenė yra svarbiausias pilietinės, demokratinės visuomenės elementas. Tai bandysime išsiaiškinti atliekant šio darbo tyrimą. Apibendrinant tai, pateikiame vietos bendruomenių funkcijų, interesų ir institucionalizavimo koreliaciją (6 pav.).

6 pav. Vietos (teritorinių) institucinių ir interesų bendruomenių koreliacija.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Saulius Nefas „Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose“, Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007, 41. http://saunef.home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/01/Disertacija_11_201.pdf

Pastaraisiais metais bendruomeninių organizacijų vaidmuo šalyje vis auga, o tai įrodo ir 2018 m. gruodžio 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas. Pagrindinis šio teisės akto tikslas – kurti palankią aplinką bendruomeninėms organizacijoms, užtikrinti tinkamas jų veiklos ir plėtros sąlygas. Įstatyme apibrėžta bendruomeninės organizacijos sąvoka, atsirado aiški nuostata, dėl teisinės formos (tik asociacijos gali būti laikomos bendruomeninėmis organizacijomis). Taip pat įstatymu sukuriama nauji dariniai – nacionalinė ir savivaldybių

bendruomeninių organizacijų taryba.¹⁰¹ Ar tai prisidės prie bendruomenių veiklos paskatinimo dar spręsti anksti, tačiau tikimasi realios naudos.

Taigi egzistuoja daugybė instrumentų, kuriais pilietis gali tiek daryti įtaką valdžiai, tiek be valdžios sprendimų imtis veiksmų problemoms spręsti. Pastarieji, kai visuomenė linkusi pati spręsti savo problemas, darosi vis populiarešni. NVO ir bendruomeninių organizacijų svarba taip pat auga, nes jos didina piliečių įtraukimą ir atkreipia didesnę dėmesį į apleistas visuomenines sritis.

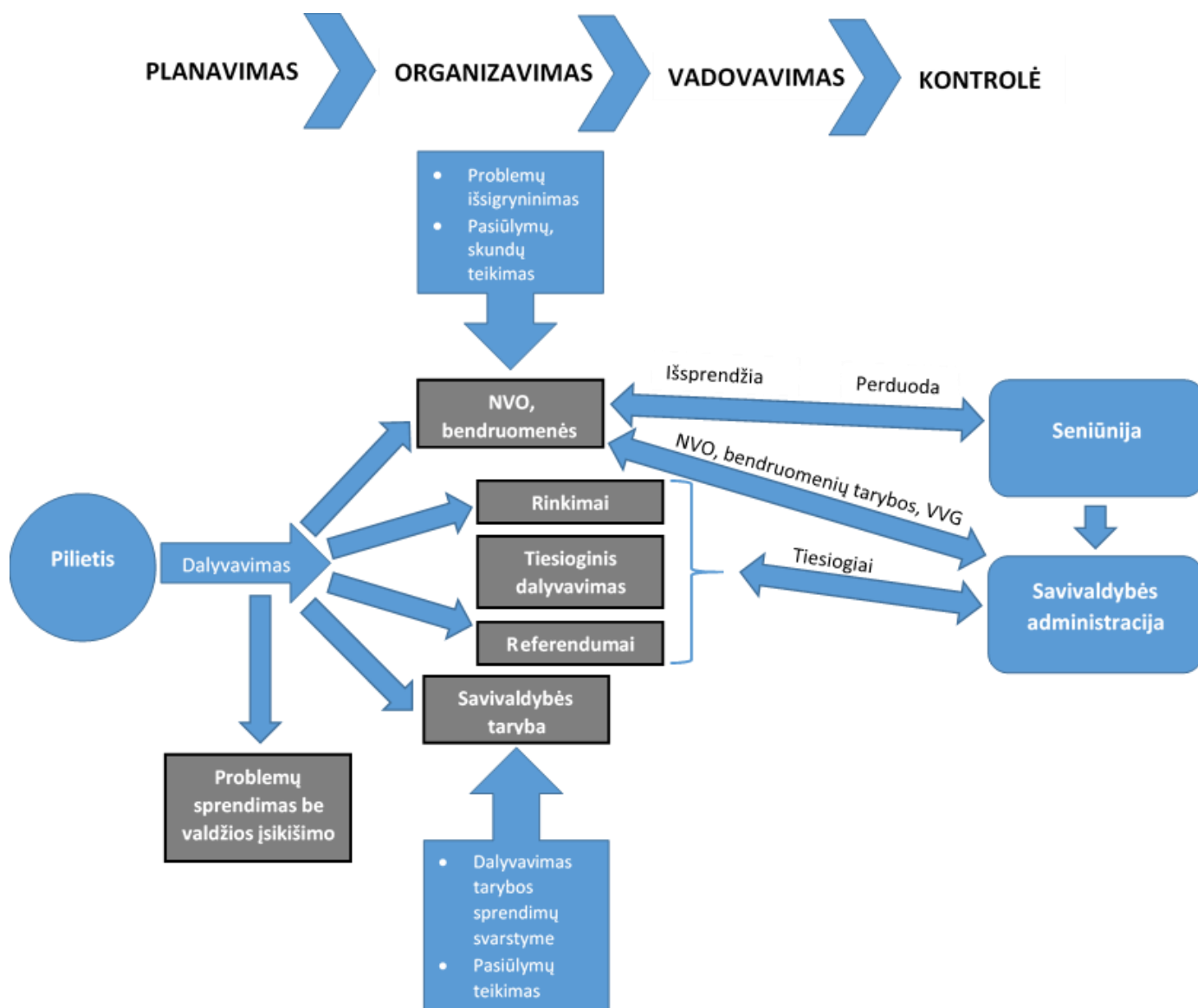
2.3 Vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis

Nagrinėjant šio darbo problemą, ankstesnėse šio darbo dalyse, buvo išnagrinėtos demokratijos, vietos demokratijos sampratos, jų pagrindiniai principai, išsiaiškinta, kad pagrindinis šių sampratų objektas yra pilietis. Nagrinėjant vietos demokratijos instrumentus, išsiaiškintas vietos savivaldos vaidmuo ir kiti svarbiausi instrumentai, kaip NVO ar bendruomenės. Siekiant kuo geriau atskleisti šio darbo problemą svarbu sukurti vietos demokratijos instrumentų teorinį modelį, kuris taps pagrindu šio darbo empiriniam tyrimui ir bus patikrintas praktiškai.

Teorinis modelis bus kuriamas remiantis keturiomis pagrindinėmis valdymo funkcijomis - planavimu, organizavimu, vadovavimu ir kontrole. Planavimas tai pirmoji ir pagrindinė vadybos funkcija, nenutrūkstamas procesas, kuris atspindi aplinkos pokyčius ir prisitaikymą prie jų. Organizavimo funkcija plačiąja prasme yra ko nors surengimas, susisteminimas į vieną visumą ar sistemą, kokios nors sandaros ar struktūros sudarymas. Organizacinė valdymo struktūra yra būdas, kuriuo organizacija išsidalija užduotis ir koordinuoja jų vykdymo procesus užtikrinant, kad tai atitiktų visą organizacijos veiklą. Vadovavimas yra viena svarbiausių organizacijos vadovo funkcijų, kuri padeda atskirų individų visumą paversti tikslingai ir efektingai dirbančių žmonių grupe. Paskutinioji, kontrolės funkcija, tai procesas, kuris užtikrina planuotos veiklos atitikimą realybėje. Be to, ji padeda vadovams stebėti pirmųjų trijų funkcijų efektingumą.¹⁰²

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos įstatymas“, E-SEIMAS, 2018 gruodžio 13 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a6b2f57002d011e9a017f05dde6559c6?fbclid=IwAR3VxFp7xSuYacDLBtQtc0uFeWnLBW1m9olmvMqBR_5w4tT6-OfXs-eYBnw

¹⁰² Ramūnas Vanagas ir Lina Vyšniauskienė, *Vadybos pagrindai: universiteto vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla, 2012): 85-150.

7 pav. Vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Teorinis vietos demokratijos instrumentų modelis parodo, kaip visuomenė gali dalyvauti vietos demokratijos procese (7 pav.). Modelį sudaro daug struktūrinių dalių – pilietis, dalyvavimo vietos valdžios procesuose instrumentai, seniūnija ir savivaldybė. Pradinis modelio taškas, pagrindinis demokratijos objektas, yra pilietis, kuris, per įvairius instrumentus dalyvauja valdyme. Vienas iš instrumentų yra nevyriausybinių ir bendruomeninių organizacijų. Šiose struktūrose vyksta narių susirinkimai, kuriuose aptariamos problemos, teikiami siūlymai, skundai, kurie iki savivaldybės gali atkelti dviem būdais: per seniūnijas arba per tarpines institucijas (tarybos, vietos veiklos grupės (toliau – VVG)). Tikimasi sulaukti ir atgalinio ryšio – problemų sprendimo ar skundų patenkinimo. Rinkimuose ir referendumuose piliečiai dalyvauja tiesiogiai, o savivaldybių administracijos įgyvendina tam tikrus vietos valdžios ar referendumu priimtus sprendimus. Taip pat piliečiai gali išreikšti savo valią per savivaldybių tarybas – teikti siūlymus, dalyvauti posėdžiuose ir stebėti, kaip įgyvendinami

rinkininiai pažadai. Svarbi piliečių dalyvavimo forma yra ir problemų sprendimas be valdžios įsikišimo, tai aukojimas labdarai, dalyvavimas talkose, kokių nors prekių boikotavimas ir pan. Kaip jau minėta, kad modelis būtų efektyvus, jis turi būti įgyvendinamas pagal vadybos fazes, kurias išskirsime kiekvienam instrumentui atskirai:

1. Planavimas.

- *NVO, bendruomenės.* Šioje fazėje bendruomenės ir nevyriausybinės organizacijos turėtų suplanuoti periodiškai, kas 3 mėnesius, organizuoti narių susirinkimus, kurių metu būtų aptariamose problemos, tolimesnė veikla, aktualijos, dalyvavimas išorinėse struktūrose. Periodiški susirinkimai turėtų būti planuojami ir NVO bei bendruomeninių organizacijų tarybose, VVG veikloje ir net savivaldybės narių ar savivaldos vadovų dienotvarkėje, kad būtų gaunamas atgalinis ryšys.
- *Rinkimai.* Rinkimai vyksta periodiškai pagal teisės aktuose numatytus reikalavimus, todėl čia piliečiai įtakos neturi. Savivaldybių tarybų rinkimus organizuoja Vyriausioji rinkimų komisija, savivaldybių rinkimų komisijos ir apylinkių rinkimų komisijos.¹⁰³
- *Tiesioginis dalyvavimas.* Savivaldybės administracija, kuriai vadovauja administracijos direktorius, turėtų suplanuoti kokios tiesioginio dalyvavimo formos bus naudojamos – supažindinimas su sprendimų projektais, jų viešinimas spaudoje, atviras sprendimų aptarimas, apklausų vykdymas, darbo grupių ir komisijų veikla. Šių instrumentų vykdymas turėtų būti priskirtas atsakingam savivaldybės specialistui, kuris atsakingas už bendruomeninių organizacijų veiklos koordinavimą rajone.
- *Referendumai.* Referendumai gali būti organizuojami piliečių iniciatyva, surinkus ne mažiau kaip 30 tūkstančių turinčių rinkimų teisę piliečių reikalavimu. Šiam tikslui registruojama iniciatyvinė grupė iš ne mažiau kaip 15 piliečių, turinčių rinkimų teisę.¹⁰⁴ Referendumai inicijuojami pagal poreikį, kurie gali būti išgryninti naudojantis kitais vietos demokratijos instrumentais, pavyzdžiui, bendruomeninių organizacijų susirinkimuose.
- *Savivaldybės taryba.* Dažniausiai savivaldos tarybos posėdžiai vyksta kartą per mėnesį. Tiek pavieniai piliečiai, tiek jų organizacijos turėtų planuoti dalyvauti savivaldybės tarybos ir komitetų posėdžiuose, stebėti procesus vykstančius savivaldoje.
- *Problemų sprendimas be valdžios įsikišimo,* turėtų vykti reaguojant į šalies ar rajono aktualijas, pagal asmeninius poreikius.

¹⁰³ „Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas“, E-seimas, 1994 m. liepos 7d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5883/asr>

¹⁰⁴ „Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas“, E-seimas, 2002 m. birželio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169554/asr>

Visų šių susirinkimų/instrumentų rezultatai turėtų būti užfiksuojami strategijose, planuose, kurie būtų pristatomi visuomenei internetinėje erdvėje ir atviruose susirinkimuose.

2. *Organizavimas*. Ši fazė dažnai susipina su planavimu, nes planavimo metu dažniausiai nustatomi asmenys, kurie bus atsakingi už tam tikras veiklas. Taip pat čia sudaromas planas tikslams pasiekti. Be to, svarbu, kad planavimo metu numatyti procesai vyktų sklandžiai ir būtų laikomasi numatytos tvarkos bei laikotarpių.

- *NVO, bendruomenės*. Bendruomenės lyderis tampa atsakingu už idėjų ir problemų perdavimą seniūnijai ar savivaldybei, už dalyvavimą tarybų susirinkimuose. Organizacijų nariai atsakingi už dalyvavimą susirinkimuose ir įprastinę veiklą. Seniūnas organizuoja bendrus susitikimus ir vietinių problemų sprendimą, o jeigu tai viršija jo galimybes, informaciją perduoda savivaldos institucijoms. Tada savivaldybės administracijos direktoriaus priskirtas atsakingas darbuotojas ieško būdų kaip jas išspręsti ir per susitikimus su bendruomenėmis duoda atgalinį ryšį apie tos problemos situaciją.
- *Rinkimai*. Savivaldybių tarybų nariai renkami pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą.¹⁰⁵ Prieš rinkimus svarbu ne tik rinkiminių teritorijų skirstymas, komisijų sudarymas ir kiti įstatyme nurodyti veiksmai, tačiau ir tinkamas visuomenės informavimas, korupcijos prevencija ir pan.
- *Tiesioginis dalyvavimas*. Įgyvendinant tiesioginio dalyvavimo formas svarbu užtikrinti informacijos prieinamumą ir platų informacijos viešinimą, kad tai pasiektų kuo daugiau gyventojų. Tai, kaip jau minėta, užtikrina administracijos priskirtas darbuotojas.
- *Referendumai*. Referendumo organizavimo tvarka numatyta Lietuvos Respublikos referendumo įstatyme. Referendumus vyko ir organizuoja Vyriausioji rinkimų komisija.¹⁰⁶
- *Savivaldybės tarybos* veikia pagal parengtą veiklos reglamentą, kurį patvirtina rajono meras. Reglamentas nustato tarybos, mero, mero pavaduotojo, tarybos komitetų, tarybos komisijų, frakcijų, atskirų tarybos narių veiklos tvarką ir formas, taip pat kitus klausimus, įstatymų priskiriamus reglamento reguliavimo sričiai.
- *Problemų sprendimas be valdžios įsikišimo* organizuojamas pagal iniciatoriaus metodus ir problemos pobūdį.

¹⁰⁵ „Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas“, *supra note* 103.

¹⁰⁶ „Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas“, *supra note* 104.

3. *Vadovavimas.* Šioje fazėje vyksta veiklos koordinavimas ir vadovavimas, o tai užtikrina vadovai, kurie paskirsto darbus, numatytus organizavimo fazėje.

- *NVO, bendruomenės.* Bendruomenės lyderis ne tik perduoda informaciją aukštesnėms grandims, tačiau ir ieško finansavimo veiklų įgyvendinimui, inicijuoja projektų rašymą.
- *Rinkimai.* Vyriausioji rinkimų komisija užtikrina, kad rinkimai vyktų sklandžiai, įpareigoja už tai savivaldybių ir apylinkių komisijas.
- *Tiesioginį dalyvavimą* užtikrina administracijos direktorius, koordinuodamas priskirto darbuotojo veiklą. Už rezultatus šioje srityje gali būti skiriamos paskatinamosios premijos.
- *Referendumai.* Inicijuojant referendumus arba pilietines akcijas vadovavimo vaidmenį dažnai prisiima neformalus lyderis, kuris oficialiai neužima vadovaujančių pareigų, tačiau geba vesti į priekį, organizuoti ir sutelkti bendraminčius. Referendumų organizavimą užtikrina Vyriausioji rinkimų komisija.
- *Savivaldybės tarybai* vadovauja, šaukia ir veda posėdžius bei kitas funkcijas atlieka savivaldybės meras.
- *Problemų sprendimui be valdžios įsikišimo,* kaip ir referendumuose dažnai gali vadovauti neformalus lyderis, kuris suinteresuotas užtikrinti veiklos efektyvumą.

4. *Kontrolė.* Kad ši fazė vyktų sklandžiai, vadovas nuolat turėtų gauti informaciją apie vykdomą veiklą ir įvertinti, kas atlikta tinkamai ir teisingai, o kurias sritis dar reiktų patobulinti. Svarbiausia, kad atsiradus priežastčiai būtų imtasi veiksmų, nuo žemiausio lygio vadovų iki aukščiausio.

- *NVO, bendruomenės.* Nevyriausybinių organizacijų struktūroje santykiai grindžiami bendruomeniškumu, todėl kontrolės lygis čia nėra didelis. Kontrolė galėtų atsirasti tuo atveju, jei tam tikrą projektą rašė ir įgyvendino bendruomenės narys, kuris turėtų atsiskaityti už vykdomą veiklą. Tuo tarpu seniūnijos darbuotojų veiklą ir pavestų užduočių vykdymą kontroliuoja seniūnas, kuris vėliau atsiskaito administracijos direktoriui.
- *Rinkimai.* Rinkimų vykdymo kontrolę užtikrina Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas.
- *Tiesioginis dalyvavimas.* Administracijos direktorius turėtų kas ketvirtį metuose gauti informaciją iš paskirto specialisto apie tiesioginio dalyvavimo funkcijų atlikimą ir jų rezultatus.
- *Referendumai.* Rinkimų vykdymo kontrolę užtikrina Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas.

- *Savivaldybės taryba* atsiskaito pateikdama svarstymui ir tvirtindama metines veiklos ataskaitas. Tarybos veiklos reglamente nurodyta per kokį laikotarpį patvirtinta veiklos ataskaita turėtų būti pateikta gyventojams.
- *Problemų sprendimas be valdžios įsikišimo*. Kontrolės funkciją talkose, visuomeninėse iniciatyvose dažniausiai prisiima jos iniciatorius.

Teorinis modelis sudarytas remiantis šiame darbe nagrinėta moksline literatūra ir teisės aktais. Šio modelio veiksmingumas praktikoje bus patikrintas empirinio tyrimo metu, apklausiant ekspertus – politikus, administracijos darbuotojus, bendruomenių lyderius.

Šiame skyriuje nemažai dėmesio skirta vietos savivaldos procesams, nes vietos valdžia yra demokratijos pagrindas, kuris įtraukia piliečius į valdymą ir paskatina valdžios atskaitingumą. Pasinaudodamas skirtingais vietos demokratijos instrumentais, kiekvienas pilietis gali daryti įtaką valdžiai ar spręsti tam tikras problemas. Vadybos pagrindu sudarytas teorinis vietos demokratijos instrumentų modelis turėtų užtikrinti instrumentų veiksmingumą, tačiau jo realumas bus patikrintas atlikus empirinį tyrimą.

3. DARBO METODAI IR EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ

Šioje darbo dalyje bus pristatomi darbe naudoti metodai ir empirinio tyrimo, atlikto Anykščių rajono savivaldybėje, analizė. Siekiant kuo kokybiškiau išsiaiškinti, ar teorinis modelis gali egzistuoti praktikoje, buvo pasirinkti ekspertai, atstovaujantys visas darbui aktualias sferas – politikai, administracijos darbuotojai ir piliečiai.

3.1. Darbo metodai

Šiame darbe naudoti metodai:

1. *Mokslinės literatūros analizė*. Mokslinės literatūros analizė buvo atliekama pagal Kęstutį Kardelį, kuris teigia, kad į „literatūros apžvalgą turi įeiti tai, kas buvo apie šią sritį rašyta, kaip ši medžiaga gauta kitų mokslininkų, pagrindiniai vykusių tyrimų rezultatai bei diskusijos pagrindiniuose mokslo ir metodiniuose leidiniuose.“¹⁰⁷
2. *Dokumentų analizė*. Šis metodas naudotas remiantis Rimantu Tidikiu, pagal kurį dokumentų analizė yra pirminių duomenų rinkimas, naudojantis dokumentais, kaip pagrindiniais informacijos šaltiniais.¹⁰⁸ Šiame darbe tai buvo atliekama analizuojant šiuos dokumentus – Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas ir kiti. Naudojantis šiais dviem metodais, buvo surinkta medžiaga, kuri leido išsiaiškinti ir apibrėžti pagrindines darbo sąvokas, išsiaiškinti bendrą demokratijos vaidmenį, įsigilinti į instrumentų įgyvendinimo problematiką, išnagrinėti vietos valdžios demokratijos įgyvendinimo aspektus Lietuvoje.
3. *Pusiau struktūruotas kokybinis interviu*. Remiantis Ingos Gaižauskaitės ir Natalijos Valavičienės vadovėliu „Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu“, buvo atliekamas kokybinis tyrimas, kurio metu bus naudojamas pusiau struktūruoto kokybinio interviu metodas. Interviu metu buvo siekiama surinkti pirminius duomenis, kurių pagrindu buvo atliktas tyrimas. Pagal minėtą metodologiją pasirinktas tyrimas atliekamas įgyvendinant šiuos žingsnius: tyrimo koncepcijos, tikslų, klausimų formulavimas, pasirenkamas duomenų rinkimo metodas, atliekami organizaciniai veiksmai, renkami duomenys, kurie vėliau apdorojami, įvertinama jų kokybė ir pristatomi gauti rezultatai.¹⁰⁹ Remiantis šiuo planu, visų pirma, buvo apibrėžiama tyrimo esmė ir pagrindinis tikslas, sudaromas klausimynas. Antras žingsnis – tyrimo dalyvių atranka ir duomenų rinkimo būdas. Tyrimas buvo atliekamas Anykščių rajono savivaldybėje pagal tikslinę atranką

¹⁰⁷ Kardelis, *supra* note 33: 136.

¹⁰⁸ Tidikis, *supra* note 34: 488.

¹⁰⁹ Gaižauskaitė ir Valavičienė, *supra* note 35.

apklausiant 3 politikus, 3 savivaldybės darbuotojus, 1 Anykščių rajono vietos veiklos grupės (toliau - AVVG) Vietos plėtros strategijos vadovą ir 5 aktyvius piliečius, nevyriausybinių organizacijų atstovus. Tyrėjo nuomone, dalyvių skaičius ir pobūdis yra pakankamas atsakyti į tyrimo klausimus ir surinkti reikšmingus duomenis. Galutinis asmenų skaičius galėjo būti koreguojamas duomenų rinkimo ir analizės metu. Kokybiniams tyrimams būdinga maža imtis, nes kiekvienas atvejis tiriamas išsamiai, todėl 12 asmenų yra pakankamas kiekis surinkti duomenis tyrimui atskleisti.¹¹⁰ Politikų nuomonė tyrimui svarbi, nes jie formuoja politiką rajone, administracijos darbuotojai įgyvendina sprendimus, o piliečiai dalyvauja jų įgyvendinime. Rajono politikoje svarbiausias yra Anykščių rajono savivaldybės meras, todėl, žinoma, vienas iš tyrimo dalyvių buvo dabar šias pareigas atliekantis Sigutis Obelevičius, kuris atlieka jau trečiąją mero kadenciją. Be to, jis yra pedagogas ir aktyvus visuomenės veikėjas. Antroji tyrime dalyvaujanti politikė buvo Renata Gudonienė, Anykščių rajono savivaldybės tarybos narė, kuri 15 metų vadovavo Anykščių verslo informaciniam centrui ir per šį laikotarpį padarė didžiulį indėlį rajono vietos bendruomenių veikloje. Taip pat ji vadovauja naujai įkurtai Anykščių rajono bendruomeninių organizacijų tarybai. Trečioji politikė – Gabrielė Griauzdaitė-Patumsienė, mero patarėja. Ji ne tik aktyvi politikoje, buvusi Anykščių rajono savivaldybės tarybos narė, tačiau ir veikli visuomeninėje, bendruomeninėje veikloje. Kalbant apie administracijos darbuotojus, vienas iš informantų buvo Skiemonių seniūnijos seniūnas, kuris šias pareigas atlieka jau 8 metus. Taip pat tyrime dalyvavo Loreta Pesliakienė, kuri 9 metus dirbo Anykščių rajono savivaldybės administracijos Investicijų ir projektų valdymo skyriuje, o jos pagrindinė funkcija buvo darbas su nevyriausybėmis organizacijomis rajone. Šiuo metu ji yra Bendrojo ir ūkio skyriaus vyriausioji specialistė, tačiau dalis buvusių funkcijų jos pareigybėse išliko. Kitas apklausiamas asmuo buvo Jolanta Jucevičienė, kuri perėmė L. Pesliakienės pareigas, tarp kurių buvo ir nevyriausybinių organizacijų koordinavimas. Rajono bendruomenių gyvavime svarbią vietą užima ne tik savivaldybės administracija, tačiau ir AVVG, todėl į tyrimą svarbu įtraukti ir šios organizacijos darbuotojus. Tyrime apklausėme šios organizacijos Vietos plėtros strategijos vadovą Jurijų Nikitiną, kuris jau 10 metų dirba šioje pozicijoje ir puikiai pažįsta bei dažnai bendrauja su vietos bendruomenėmis. Ne ką mažiau svarbu apklausti ir vietos bendruomenių atstovus – jie pasirinkti pagal skirtingą vadovavimo patirtį, aktyvumą, o renkantis informantus buvo siekiama apklausti ir skirtingas amžiaus grupes. Dėl šių priežasčių pasirinkti šie penki NVO atstovai – N. Elmininkų bendruomenės pirmininkė Diana Šermukšnienė, Labdaros fondo “Burbiškio

¹¹⁰ Gaižauskaitė ir Valavičienė, *supra note* 35.

bendruomenės centras” pirmininkė Gintarė Zabulionytė, Sveikos gyvensenos klubo „Anykščių vaivorykštė“ pirmininkė Kristina Kiaušaitė, Pasaulio anykštėnų bendrijos kuratorė Justė Lotyš ir Jurzdiko bendruomenės narė Simona Vaitkutė. Sudarant tyrimo imtį svarbu, kad tiriamieji būtų iš skirtingų pozicijų ir pateiktų skirtingas patirtis ir perspektyvas. Taip pat buvo paliekama ir laipsniškumo galimybė – atsiradus poreikiui tyrimo metu į tiriamuosius įtraukti naujus asmenis, kurie galėtų papildyti rezultatus naudinga informacija, taigi imtis bus galutinai suformuota duomenų rinkimo ir analizės metu. Trečias etapas – interviu atlikimas. Interviu su respondentais buvo atliekami gyvai, nesant galimybei – el. paštu ar telefonu. Interviu metu siekiama išsiaiškinti konkrečių informantų patirtį ir asmeninę nuomonę į vykdytojo užduodamus klausimus. Ketvirtame žingsnyje buvo daroma duomenų transkripcija, išsami analizė ir interpretacija. Galiausiai buvo įvertinama gautų duomenų kokybė ir paruošti ir pristatyti rezultatai, pateiktas teorinis modelis.

4. *Turinio analizės metodas.* Ši analizė buvo rengiama pagal Ingos Gaižauskaitės ir Natalijos Valavičienės metodologiją, kuri nurodo, kad duomenų analizė turi būti grindžiama išnagrinėta teorija ir darbo tikslu.¹¹¹ Analizuojant tyrimą buvo nagrinėjami kokybinio tyrimo metu surinkti pirminiai duomenys ir nagrinėjama vietos demokratijos įgyvendinimo problematika Anykščių rajono savivaldybėje ir ieškoma būdų, kaip padidinti instrumentų efektyvumą.
5. *Sisteminės analizės metodas.* Tiek mokslinių šaltinių, dokumentų, tiek tyrimo duomenys bus nagrinėjami šiuo metodu, kuris leis visą informaciją išskaidyti dalimis ir nagrinėti kiekvieną tiriamąjį objektą atskirai, nepamirštant ir tyrimo visumos.¹¹²
6. *Logografikos metodas.* Gauti duomenys bus pateikiami su gausia vaizdine medžiaga (lentelės, paveikslai, schemas), nes, kaip teigia Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, tada duomenų apdorojimas tampa gerokai lengvesnis ir aiškesnis.¹¹³

3.2 Empirinio tyrimo metodologija

Norint patikrinti autorės sukurto teorinio modelio rezultatus, buvo pasirinkta atlikti kokybinį tyrimą Anykščių rajono savivaldybėje. Giluminis interviu pasirinktas dėl šio būdo lankstumo, galimybių kontroliuoti tyrimo eigą ir išgauti kuo daugiau reikalingos informacijos.

Apie vietovę kurioje buvo atliktas tyrimas. Anykščių rajono savivaldybė yra administracinis teritorinis vienetas šiaurės rytinėje Lietuvos dalyje. Tai ketvirta pagal dydį savivaldybė šalyje, kurioje

¹¹¹ Gaižauskaitė ir Valavičienė, *supra note* 35: 316.

¹¹² Zakarevičius, Kvedaravičius, Augustauskas, *supra note* 40.

¹¹³ Gaižauskaitė ir Valavičienė, *op. cit.*, 343.

yra 3 miestai, 8 miesteliai ir 758 kaimai. Administracinį vienetą sudaro 10 seniūnijų ir 60 seniūnaitijų. Pagal Anykščių rajono savivaldybės tinklapyje pateiktus duomenis, rajone veikia 42 bendruomeninės organizacijos ir net 79 NVO. Anykščių rajono savivaldybėje sudarytos šios tarybos – NVO taryba, Bendruomeninių organizacijų taryba, Kultūros taryba, Jaunimo reikalų taryba ir kt.

Tyrimo problema – vietos demokratijos instrumentų funkcionavimas Anykščių rajono savivaldybėje.

Tyrimo tikslas - išsiaiškinti ar praktiškai galėtų veikti autorės sukurtas teorinis vietos demokratijos instrumentų modelis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Tinkamai pasiruošti kokybinio tyrimo atlikimui: kritiškai pasirinkti informantus, teisingai ir aiškiai suformuluoti klausimus, pateikti tiksliai tyrimo išvadas.
2. Palyginti kokį požiūrį į vietos demokratijos instrumentų funkcionalumą turi Anykščių rajono savivaldybės administracijos darbuotojai, politikai, vietos bendruomenių ir NVO lyderiai.
3. Surasti sąlyčių taškus informantų atsakymuose ir apibendrinus, susisteminus gautą informaciją, pateikti rekomendacijas kaip būtų galima produktyviau išnaudoti savivaldybėje veikiančius vietos demokratijos instrumentus.

Tyrimo metodas. Pusiau struktūruotas interviu, kuriame numatyti konkretūs klausimai ir jų eiga, tačiau tyrėjas pokalbio eigoje gali užduoti papildomų klausimų, jei mano, kad tai padės gauti daugiau reikšmingų duomenų.

Tyrimo imtis. Įvairiose metodologijose nurodoma, kad kokybinio tyrimo imtis nėra didelė, dažniausiai iki 10 informantų. Siekiant kuo geriau atskleisti problemą, šiame tyrime bus apklausta 12 informantų.

Informantai. Sudarant tyrimo imtį svarbu, kad tiriamieji būtų iš skirtingų pozicijų ir pateiktų skirtingas patirtis ir perspektyvas. Taip pat renkantis ekspertus buvo kreipiamas dėmesys į amžių ir patirtį, norėta apklausti tiek ilgamečius savo srities specialistus, tiek naujokus. Politikų nuomonė tyrimui svarbi, nes jie formuoja politiką rajone, administracijos darbuotojai įgyvendina sprendimus, o piliečiai dalyvauja jų įgyvendinime.

Tyrimo vieta ir atlikimo laikas. Tyrimas buvo atliktas Anykščių rajono savivaldybėje, 2020 m. kovo mėnesį.

Interviu klausimai. Siekdama atsakyti į tyrimo išsikeltus tikslus, autorė informantams paruošė 9 klausimus.

Duomenų apdorojimo būdas. Informantų atsakymai buvo įrašomi į mobiliajame telefone esantį diktofoną, o vėliau transkribuojami.

Tyrimo eiga. Informantams buvo papasakota, kad autorė rašo darbą, kurio problema yra vietos demokratijos instrumentų funkcionavimas Anykščių rajono savivaldybėje. Paklausiama ar informantai sutiktų atsakyti į iš anksto paruoštus klausimus, pasakoma kiek maždaug tai užtruks. Gavus informanto sutikimą dalyvauti kokybiniame tyrime, susitariamas susitikimo ar skambučio laikas ir data. Informantų atsakymai į klausimus įrašomi į diktofoną, vėliau transkribuojami, apibendrinami ir padaromos išvados. Jei informantas neturi galimybės susitikti ar pabendrauti telefonu, klausimai išsiunčiami el. paštu.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliktas laikantis mokslinių darbų atlikimo etikos. Tyrimo klausimynas buvo suderintas su šio darbo vadovu. Tyrimo atlikimas buvo iš anksto suderintas su informantais. Jie sutiko būti apklausiami ir jiems buvo paaiškinta, kad jų atsakymai bus naudojami tik moksliniais tikslais. Po interviu padėkota už atsakymus ir paklausta ar informantas nenorėtų susipažinti su tyrimo išvadomis ir gauti tolimesnes rekomendacijas.

3.3 Anykščių rajono savivaldybėje atlikto tyrimo analizė

Interviu pradžioje, siekiant įvesi ekspertą į tyrimą, buvo užduotas platus ir bendras klausimas, kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti, **kaip informantai vertina piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje.** Dauguma atsakiusiųjų šį procesą vertina vidutiniškai ir neigiamai (1 lentelė).

1 lentelė. Piliečių dalyvavimo vietos demokratijos procesuose vertinimas
Anykščių rajono savivaldybėje.

Požiūris	Požiūrių skaičius	Įrodantis teiginys
Teigiamas	1	E2: „Vertinu teigiamai, tačiau pasigendu piliečių, anykštėnų, aktyvumo.“
Vidutiniškas	6	E3: „žmonės mažokai dalyvauja“; „negaliu to vertinti teigiamai, nes nėra didelio įsitraukimo“, „dažniausiai ateina tik tie patys aktyviausi žmonės, kurie dalyvauja visur“; „įsitraukimas nėra pakankamas“. E4: „Rašau 4 dešimtbaleje vertinimo sistemoje.“ E5: „vertinant atskirus piliečius, neatstovaujančius kažkokias organizacijas, jie nėra tiek aktyvūs, kiek yra sudarytos galimybės“; „Asmenys, atstovaujantys kokias nors organizacijas, bendruomenes, tarybas aktyvūs, nes rajone gana nemažai NVO ir jos vienokiu ar kitokiu būdu išreiškia savo požiūrį.“; „Pavieniai asmenys tikrai galėtų aktyviau dalyvauti“. E6: „Vertinant aktyvumo aspektu, manau, jis nepakankamas“. E10: „dalyvavimas yra vidutinis.“; „didžioji visuomenės dalis pakankamai pasyvi.“; „labiau pasireiškia jaunesni žmonės, dažnai

		<i>net gi atvažiaavę iš kitų miestų <...> jie tarsi pagyvina bendruomenę“.</i> E11: „ <i>vertinčiau vidutiniškai</i> “.
Neigiamas	5	E1: „ <i>žmonės labai mažai įsitraukia</i> “; „ <i>niekam neįdomu, niekas neateina</i> “; „ <i>pilietinė visuomenė dar nėra subrendusi</i> “. E7: „ <i>Daugiau neigiamai.</i> “; „ <i>žmonės mažai domisi tuo, kas bus daroma.</i> “ E8: „ <i>Piliečių dalyvavimas neaktyvus.</i> “ E9: „ <i>Nėra labai artimo ir dažno bendravimo tarp Anykščių rajono savivaldybės ir piliečių.</i> “; „ <i>trūksta to vieningumo tiek iš savivaldybės pusės, tiek iš žmonių.</i> “ E12: „ <i>žmonės per mažai įsijungia, iš tikrųjų, per mažai galimybių yra dalyvauti procesuose. Manau, kad tai yra dar tik labai pradinėje stadijoje.</i> “

Pagal pateiktus atsakymus gana aišku, kad Anykščių rajono savivaldybėje vyrauja gana pasyvus piliečių dalyvavimas. Keletas ekspertų (E3, E6) išskyrė tai, kad yra pavienių asmenų grupė, kuri aktyviai dalyvauja procesuose ir juos galima sutikti visuose renginiuose, tačiau bendro visuomenės įtraukimo trūksta. Įdomu tai, kad dažnai piliečiai pareiškia savo nuomonę tik tada, kai procesai jau įgyvendinami:

E1: „*kai atsiranda kokių nors problematiškų situacijų, kaip projekto derinimas, niekam neįdomu, niekas neateina, o kai projektas pradedamas vystyti, tada jau atsiranda kažkokie protestai.*“

E3: „*biudžeto ar renovuojamų daugiabučių projektų pristatymai ar aptarimai, dažniausiai ateina tik tie patys aktyviausi žmonės, kurie dalyvauja visur. O kai nusprendžiam ką daryti, po to prasideda pasipriešinimas.*“

Nagrinėjant priežastis, kodėl aktyvumas yra mažas, galima išskirti šias:

1. Informacijos trūkumas (E2, E11).

E11: „*Reikalingas didesnis viešinimas*“.

2. Per mažas savivaldybės dėmesys (E9).

E9: „*Nėra labai artimo ir dažno bendravimo tarp Anykščių rajono savivaldybės ir piliečių. Savivaldybė retai organizuoja diskusinius žmonių susibūrimus*“.

3. Nesubrendusi visuomenė (E1, E10, E12).

E1: „*Turbūt didmiesčiuose kiek aktyviau tai vyksta, o pas mus pilietinė visuomenė dar nėra subrendusi.*“

Siekiant išsiaiškinti planavimo svarbą, ekspertams buvo užduodamas klausimas: **Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?** Atsakant į šį klausimą beveik visų informantų nuomonės sutapo ir dauguma pritarė, kad planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių ir savivaldybės yra svarbu:

E2: „Pats planavimas turėtų būti ne momentinis, bet nuolatinis, strateginis, su ilgesniais laiko tarpais ir temomis, kurias galėtų siūlyti patys piliečiai. Planavimas turi kilti iš tam tikrų gyvenimiškų problemų.“

E6: „Manau, kad reikalinga planuoti ir net gi apsirašyti procesus, kada ir kaip gali dalyvauti gyventojai, nes, matant, kad tu esi paminėtas kaip sprendimo priėmėjas, kai kuriems žmonėms yra labai svarbu.“

Vieno informanto (E12) nuomonė išsiskyrė, jis mano, kad daug efektyviau būtų ne planuoti, o permąstyti visus komunikacijos kanalus ir visuomenei pasiūlyti netradicinius bendravimo būdus:

E12: „Nemanau, kad konkrečios susirinkimų datos padėtų, labiau ieškojimas kažkokių neformalių bendravimo formų per esamus kanalus.“

Trečias klausimas yra tarsi antrojo tęsinys - **Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?** Čia nuomonės išsiskyrė ties savivaldybės iniciatyva ir apibūsiu planavimu, nė vienas informantas neatsakė, kad planą turėtų sudaryti bendruomenės (2 lentelė). Tai gali reikšti, kad visuomenei itin svarbus savivaldybės dėmesys, jie tikisi gerojo pavyzdžio iš valdžios atstovų.

2 lentelė. Bendradarbiavimo tarp piliečių ir savivaldybės planavimo iniciatyva.

Požiūris	Požiūrių skaičius	Įrodantis teiginys
Savivaldybė	5	E2: „Visų pirma, savivalda, nes aplink ją sukasi visas visuomenės gyvenimas. Bendruomenės galėtų prisidėti inicijuojant, bet jų gebėjimai, turimos įrangos potencialas dažnai nėra pajėgus, <...>, o savivaldybė tam turi visas priemones.“ E5: „Faktas, kad žinia turi eiti iš savivaldybės, o gyventojai turi teisę matyti ką mes planuojame strateginiuose planuose.“ E6: „Savivaldybė, jeigu tai yra susiję su tam tikra jos funkcija.“ E7: „Savivaldybė yra vietos valdžios lygmuo, kuris turėtų skatinti demokratijos procesus.“ E11: „Didesnė iniciatyva turėtų būti jaučiama iš savivaldybės, nes jos tikslas ir yra, kad piliečiai aktyviai dalyvautų savivaldos procesuose.“
Bendruomenės	0	-
Abipusis planavimas	6	E1: „Planavimas galėtų būti abipusis, tiek iš savivaldybės, tiek iš piliečių pusės.“ E3: „Realiai, turėtų būti abipusis bendradarbiavimas, planavimas ir dauguma iniciatyvų turėtų kilti iš apačios, ne viską turėtume nurodyti mes.“ E4: „Geriausia, kad būtų lygiavertis planavimas.“ E8: „Iniciatyva turėtų kilti iš savivaldybės, bet, žinoma, ir iš bendruomenės.“ E9: „Manau, iš savivaldybės pusės turėtų būti paskirtas atsakingas asmuo ir kiekviena NVO organizacija juk turi atsakingą asmenį, kurie galėtų sukontaktuoti abiem pusėms susitikimui tinkamas

		<i>datas, vietą ir laiką.</i> “ E10: „Savivaldybė gauna naudą iš visuomenės nuomonės, bet piliečiai turi išsakyti poreikį, tada būtų aiškiau sukonkretinti planavimą.“
--	--	---

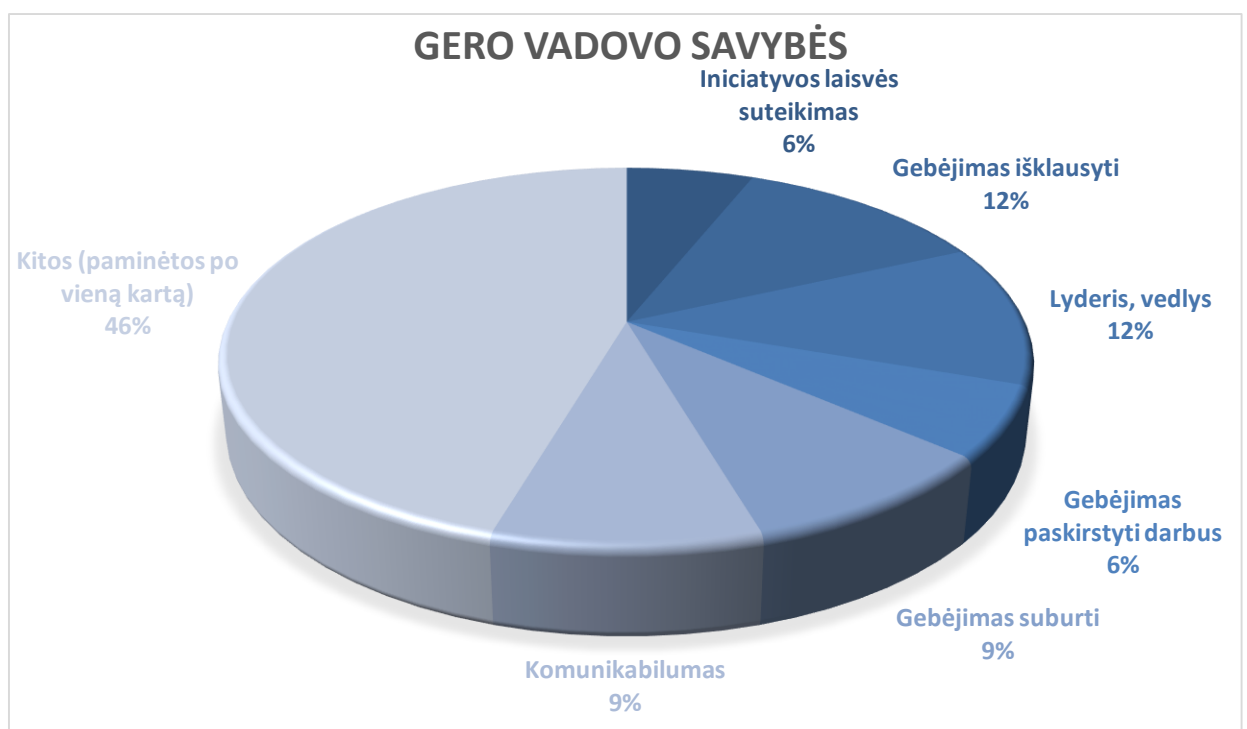
Antroji vadybos fazė, pagal kurią nagrinėjamas autorės sudarytas teorinis tyrimo modelis, yra organizavimas, todėl ketvirtasis interviu klausimas buvo toks: **Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?** Klausimas yra gana platus, todėl išsiskyrė gana nemažai skirtingų nuomonių, kas yra svarbiausia, ir pasiūlymų, kas galėtų padėti efektyviai organizuoti piliečių dalyvavimą per tam tikrus instrumentus (3 lentelė).

3 lentelė. Svarbiausi piliečių dalyvavimo instrumentų organizavimo aspektai

Svarbiausi aspektai	Įrodantis teiginys
Visuomenės įtraukimas	E1: „Šioje fazėje labai sudėtinga prikviešti žmones.“ E5: „gyventojų turi būti klausama ne tada, kai pradėtas procesas, nes gyventojai jau įstatyti į rėmą.“ E6: „svarbiausia priimti visuomenę, kaip natūralų visų fazių dalyvį – nuo planavimo iki kontrolės, nes jis suteikia pinigų savivaldybei, jis išrenka valdžią.“ E12: „Nėra to interaktyvumo, nėra pokalbio su plačiąja visuomene.“
Funkcijų pasiskirstymas	E2: „Organizuojant svarbu, kad kiekvienas žmogus žinotų savo funkcijas.“ E10: „Galima svajoti, galima turėti puikių idėjų, galima nuspręsti, kad mes darysim, bet jeigu nebus paskirstyta, kas konkrečiai bus už ką atsakingas, nieko nepasieksime.“
Žmogiškieji ištekliai	E2: „Daug lemia ir žmogiškasis faktorius, vienas žmogus žino savo funkcijas pareigybių aprašyme ir vykdo tik jas, o kitas asmuo tas funkcijas supranta plačiąja prasme <...> jis nelaukia, kol kažkas jam palieps kažką daryti ar organizuoti, o pats ieškos veiklos.“ E3: „svarbu žmogiškieji ištekliai, pats organizatorius turėtų būti charizmatiškas, gebėti pritraukti žmones, ne visada padeda tik techninės priemonės. Visuomenei reikia informaciją pateikti ne „sausais faktais“, o visur remtis žmogiškumu, kad juos būtų galima sudominti.“ E5: „labiau turėtume padėti žmogiškaisiais ištekliais. Reikia, kad būtų sukurta grupė žmonių, kuri padėtų joms tvarkytis su finansais, pateiktų ataskaitas, tada bendruomenės nebijos imtis veiklų, teikti paslaugas, nes žinos, kad turi pagalbą.“ E6: „Mūsų savivaldybėje ypatingai trūksta to vieno asmens, kuris būtų atsakingas už visas nevyriausybinės organizacijas.“ E8: „Reikia glaudesnio bendradarbiavimo su bendruomenėmis, dabar net nėra aišku į ką kreiptis.“
Viešinimas	E3: „Labai svarbu komunikacija, socialiniai tinklapiai, žiniasklaida, bet, man atrodo, efektyviausia reklama yra „iš lūpų į lūpas“, asmeniniu pakvietimu įtraukiant žmogų į veiklą.“ E7: „Svarbu naudoti skirtingus kanalus, pavyzdžiui, nežinau, kiek aktyviai savivaldybėje veikia vienas langelis, kaip fizinis objektas, bet realiai panašiu principu jis galėtų veikti internete.“
Kompromisai	E4: „Svarbu, kad būtų rastas bendras (laisvas) susitarimas.“ E9: „Piliečių dalyvavimo procesas turi duoti naudą abiem pusėms.“

Lyderis	E10: „organizavime turi būti išmintingas lyderis, kuris sutelktų darbui.“
Prioritetų išskyrimas	E11: „Visų pirma reikia išdėstyti konkrečius prioritetus. Bendruomenei turi būti aišku, kodėl jai turi rūpėti vieni ar kiti dalykai, kaip ji gali įtakoti procesus ir ką ji gali dėl to padaryti.“
Netradiciniai būdai	E12: „Tokioje mažame mieste geriau viską organizuoti neformaliai, kažkokiais teminiais susitikimais“.

Penktasis klausimas, pateiktas ekspertams, buvo susijęs su vadovavimu - **Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?** Visi informantai vieningai teigė, kad vadovavimas yra svarbu, o dauguma pritarė, kad tai užima pagrindinį vaidmenį organizuojant vietos demokratijos procesus. Informantai išskyrė nemažai savybių, kuriomis turėtų pasižymėti geras vadovas (8 pav.).

8 pav. Gero vadovo savybės.

Iš sudarytos diagramos matome, kad ekspertai kaip svarbiausias iš savybių išskyrė gebėjimą išklaudyti ir buvimą komandos lyderiu (paminėtos po 4 kartus). Gebėjimą išklaudyti informantai aiškino taip:

E5: „pagrindinės jų – ne despotas, mokėti visus išklaudyti ir pasakyti savo nuomonę ir tai išdiskutuoti, argumentuoti savo požiūrį.“

Lyderystė informantų suprantama kaip savybė, kuri veda visą komandą į priekį:

E6: „Vadovas turėtų pasižymėti lyderio ir žmogiškumo savybėmis, nes, prižinkime, kad kiekvienai organizacijai labai svarbu turėti stiprų lyderį, tada jis atstovės už savo nuomonę, pasakys, kas yra negerai, nurodys kryptį savivaldybei, bendruomenei, visai nesvarbu kam.“

Kitos daugiausiai paminėtos savybės yra gebėjimas suburti ir komunikabilumas (paminėtos po 3 kartus) bei mokėjimas pavaldiniams suteikti iniciatyvos laisvę ir gebėjimas tinkamai paskirstyti

darbus. Kitos savybės, kurias skirtingi informantai paminėjo po vieną kartą yra šios – nuoširdumas, humoro jausmas, gebėjimas priimti kritiką, atsakingumas, reiklumas ir teisingumas, drąsa ir kitos.

Šeštasis klausimas buvo susijęs su paskutine vadybos faze - **Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?** Visi informantai, išskyrus vieną (E9), kuris teigė neturintis tvirtos nuomonės šiuo klausimu, atsakė, kad veiklos stebėjimas yra reikalingas. Pagrindinė išskirta priežastis, kodėl tai svarbu yra veiklos tęstinumas ir gautų rezultatų įvertinimas:

E5: *„Laukiama tam tikro rezultato, todėl visas procesas turėtų būti kontroliuojamas. Eigoje turi būti stebėtojas, koordinatorius, kuris kartais turi peržiūrėti eigą, pokyčius, galbūt atsirado kokių nors pakeitimų, gal atsirado naujas teisės aktas, galbūt tas poreikis iš viso nebereikalingas.“*

Svarbu ir tai, kad du informantai (E3, E4) išskyrė, kad pavaldiniai turėtų kontrolės nejausti:

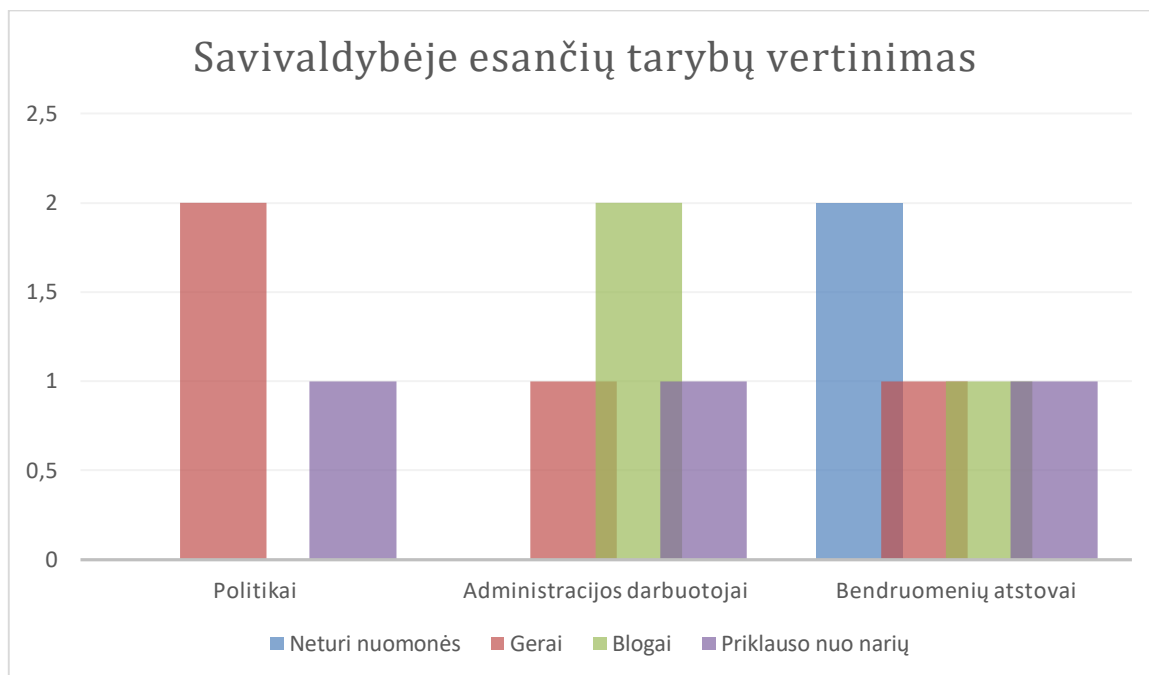
E4: *„Kontrolė reikalinga, tačiau idealu, kai to nejaučia kontroliuojamieji.“*

Taip pat du ekspertai paminėjo tai, kad kontrolės funkciją gali atlikti ne tik vadovas, bet ir visuomenė, bendruomenės nariai:

E2: *„kontroliuoti gali ne tik vadovas, kontroliuoti gali ir tam tikrų veiksmų iniciatorius, bendruomenės nariai ar net gi renginių dalyviai, kurie gali pasakyti savo nuomonę apie renginio ar paslaugos kokybę, tai irgi yra kontrolė.“*

E12: *„pilietinėje demokratijoje stebėti turėtų ne tik vadovas, bet ir pati bendruomenė. Tas mechanizmas toks ir turėtų būti, kad ir pati bendruomenė, visi įtrauktieji galėtų stebėti.“*

Septintuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip funkcionuoja viena iš tarpinių grandžių tarp savivaldybės ir piliečių – NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos. Informantų buvo klausiama - **Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?** Du informantai (E8, E12) atsakė, kad yra mažai susidūrę su šia veikla, todėl negali išsamiau pakomentuoti. Dauguma ekspertų mano (E2, E3, E4, E11), kad šios tarybos užima svarbų vaidmenį bendradarbiavimo procese, kiek mažiau – kad vaidmuo yra silpnas arba jo išvis nėra (E5, E6, E8) (9 pav.). Iš pateikto grafiko matome, kad geriausiai šias struktūras vertina politikai, o blogiausiai – administracijos darbuotojai.

9 pav. Savivaldybėje esančių tarybų vertinimas.

Teigiantys, kad šių darinių veikla yra svarbi (E2, E3, E4, E11), išsakė tokias mintis:

E2: „jos užima svarų vaidmenį. Žinoma, tai yra tarpinė institucija, todėl rezultatas ne visada yra pasiekiamas greitai, bet jis yra kokybiškesnis, išdiskutuotas, aptartas“.

E11: „esu susipažinusi su šia veikla ir manau, kad iš dalies jos funkcionuoja gana gerai. Kultūros taryboje susirenka tikrai išmintingi, aukšto rango žmonės, kurie savanoriškai aukoja savo laiką ir diskutuoja svarbiais visam rajonui klausimais.“

Įdomu tai, kad savivaldybės administracijos darbuotojai, kurie yra tiesiogiai dirbę su NVO taryba, teigia, kad jų vaidmuo yra itin silpnas. Darbuotojai išsakė nemažai kritikos:

E5: „Tokiam nedideliame mieste kaip Anykščiai NVO taryba yra tarsi nuleista iš centrinės valdžios ir ji tik kaip formalus darinys, kuris faktiškai neduoda jokios naudos bendradarbiavimui tarp NVO sektoriaus ir savivaldybės. Sakyčiau, toks dalykas mums iš viso nereikalingas.“

E6: „Dabar, bent jau NVO taryboje vyksta taip, kadangi tų organizacijų išrinkimas ir administravimas yra savivaldybių administracijų reikalas, tai jos ir turi sugalvoti ką darys, kaip darys, pakviesti, surinkti, parašyti ataskaitas. Pačių iniciatyvų iš išrinktų NVO tarybos atstovų yra labai mažai.“

E7: „politikai, kurie deleguojami į šias tarybas turėtų būti suinteresuoti išnešti žinių į savivaldybės tarybą, galbūt net sprendimo projektą parengti, supažindinti su situacija, o dabar jie dažnai net nedalyvauja posėdžiuose. Reiktų daugiau jų aktyvumo.“

Aštuntuoju, paskutiniu konkrečiu klausimu, buvo siekiama šiek tiek apibendrinti Anykščių rajono savivaldybėje esančią situaciją, todėl informantų buvo klausiama – **Kaip manote, ar Anykščių**

rajo savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją? Visi ekspertai atsakė, kad sąlygos yra, bet tuo pačiu teigė, kad yra kur tobulėti. Nagrinėjant atsakymus išryškėjo du segmentai – problemos ir siūlymai. Tyrimo autorius šiuos segmentus sujungė ir sumodeliavo pagal problemas ir galimus sprendimo būdus (4 lentelė). Primename, kad pirmajame klausime buvo siekiama išsiaiškinti bendrą piliečių dalyvavimo situaciją rajone, ten išsiskyrė panašios problemos – informacijos trūkumas, mažas savivaldybės dėmesys ir nesibrendusi visuomenė. Galima teigti, kad šie trūkumai itin aktualūs, todėl tiek savivaldybė, tiek politikai ir patys piliečiai turėtų atkreipti į tai dėmesį.

4 lentelė. Piliečių dalyvavimas Anykščių rajono savivaldybėje:

problemos ir galimi jų sprendimo būdai.

Problema	Sprendimas
Visuomenės susikaustymas E1: „žmonės būna susikaustę, vengia tiesiogiai bendrauti.“; „Matyt čia tarybinių žmonių stigos, nes sovietinėje sistemoje buvo negalima kritikuoti, sakyti teisybės. Kartais ir iš žiniasklaidos girdžiu, kad žmonės bijo kritikuoti savivaldybę“.	Visuomenės branda E1: „turi subręsti ta pilietinė visuomenė, nes dabartinis jaunimas jau turi visai kitokį požiūrį, yra aktyvus, neturi tų baimių.“ E3: „visų pirma, kiekvienam iš mūsų reiktų būti atviresniam, nereikia laikytis kažkokių kietų standartų“.
Mažas visuomenės aktyvumas E2: „sudarytos visos tinkamos sąlygos, reikia tik pačių žmonių aktyvumo.“ E4: „Sąlygų pakanka, tačiau trūksta aktyvių piliečių.“ E6: „trūksta gyventojų pasiūlymų, koku būdu dar galima būtų išviešinti daromas veiklas, kur gyventojai gali dalyvauti ir išreikšti savo nuomonę.“	Informacijos sklaida E3: „Mums reiktų dar labiau pasistengti, kad visuomenei neatrodytume uždari.“ E4: „Valdžios institucijų realios veiklos, vykdančios kasdienius darbus, gerinimas.“ E5: „norint sužinoti žmonių nuomonę prieš priimanč svarbius sprendimus, reikia žmonėms informaciją pateikti kuo arčiau. Savivaldybės internetinė svetainė yra tik pliuso užsidėjimas, informacijos išsiuntimas el. paštu bendruomenėms taip pat neveikia, seniūnaisiams trūksta paskatinimo, todėl popierinis informacijos pateikimas ar galų gale paskambinimas prisidėtų prie maksimalaus informavimo.“ E10: „reiktų sukurti kokią nors informacinę bazę, kur bendruomenės galėtų matyti, kur gali dalyvauti, pavyzdžiui, per projektines veiklas.“; „galima būtų sukurti platformą, kurioje visuomenė tas idėjas galėtų užrašyti, tai būtų tarsi idėjų bankas. Žinoma, tai reiktų labai gerai „iškomunikuoti“.“ E11: „asmeninis kvietimas tų tikslinių grupių tikrai duotų naudos ir atsirastų supratimas, ką tu gali padaryti ir kokią turėti įtaką.“
Mažas savivaldybės dėmesys E9: „kol kas vis dar nėra atsakingo asmens kuris kuruotų mūsų, kaip bendruomenių, interesus ir poreikius. <...> Nejaučiame iš savivaldybės	Bendruomenių koordinatorius E7: „reikia daugiau dirbti ne už bendruomenės, bet su ja kartu. Pavyzdžiui, visuose rajonuose dirba jaunimo reikalų koordinatoriai, tarsi

<i>atstovų ir specialistų dėmesio. Jo sulaukiame tik kai esame kviečiami prisidėti ar prisidėti prie vienokio ar kitokio renginio.“</i>	<i>utopinis variantas galėtų būti turėti po tokį žmogų bendruomenėms, kaimo reikalams tvarkyti.“</i> <i>E10: „norėusi bendruomenės motyvuoti, <...> galėtų būti jaučiamas didesnis savivaldos dėmesys. Žodis valdžia, galbūt jiems nėra tiek svarbu, bet jeigu savivaldybėje būtų asmuo, kuris galėtų bendrauti, keliauti pas bendruomenes, pažinti jų specifiką ir siūlyti sritis, kur jie galėtų būti svarbūs. Tas asmuo taptų tarsi lyderiu, kuris pamatytų bendruomenių stipriąsias puses ir jas koordinuotų.“</i> <i>E12: „nėra demokratijos įgūdžių, nes dabar atrodo, kad viskas yra, bet viskas vyksta atskirai. Nesijaučia tos bendros erdvės, bendradarbiavimo.“</i>
--	---

Paskutiniame klausime informantams buvo suteikta laisvė išsakyti savo mintis, pastebėjimus ar lūkesčius – **Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?** Klausimas atviras, todėl buvo sulaukta įvairių minčių. Viena iš jų, kad Anykščių rajone sudėtinga situacija su jaunimo organizacijomis, tai galimai sąlygoja, kad vienintelė mokymosi įstaiga mieste, jau baigusiems mokyklą, yra Anykščių technologijos mokykla. Vienas iš ekspertų teigė:

E1: *„Pas mus yra problemų su jaunimo organizacijomis, nes būna, kad užauga labai aktyvaus jaunimo kartos, bet jie tampa studentais, išvažiuoja iš rajono ir negrįžta. Akademiniis jaunimas, kuris galėtų turėti didesnę įtaką rajonui, išvažiuoja ir lieka pilkesnė masė. Galbūt dėl to aktyvumas nėra didelis.“*

Tęsiant temą apie jaunąją piliečių kartą, vienas iš informantų teigė, kad norint, jog visuomenė taptų aktyvi ir bendruomeniška, reikia ugdyti lyderius jau nuo mažens:

E6: *„pilietiškumo skatinimą mes turime pradėti kalbėti ne tada, kai reikia jau suburti organizacijas, o tada, kai žmogus formuojasi, kai jis yra darželyje, mokykloje. Mokyti apie tai, kad yra bendruomeniškumas, pilietiškumas, kad aš galiu išreikšti savo nuomonę ir nebūsiu pasmerktas dėl to, bet tą darbą reikia daryti jau dabar.“*

Keletą kartų buvo paminėta ir jau anksčiau išskirta problema – mažas dėmesys bendruomenėms (E8, E9), taip pat buvo išsakytos mintys dėl bendruomenių paskatinimo (E7, E8, E11):

E7: *„Dažniausiai būna aktyvus tik lyderis, o jam vienam sunku organizuoti visą veiklą. Tokiems lyderiams savivaldybė galėtų daryti paskatas, kurios net ir kainuotų nedaug, pavyzdžiui, per projektus pakviesti į patirties vizitą į kitą rajoną. Šiuo metu savivaldybė pas kitų šalių partnerius veža savo darbuotojus ar verslo atstovus, o galėtų vyksti ir NVO atstovai, kurie užmegztų ryšį.“*

Žinoma, buvo išsakyta ir pozityvių minčių ar norų:

E3: „*Anykščiai regione, tiek kultūros, tiek turizmo atžvilgiu, pasižymi projektinių paraiškų skaičiumi, gaunamu finansavimu, todėl bendrai esame gana aktyvūs. Nėra čia taip blogai, kaip kartais parodo žiniasklaida, patiems žmonėms reiktų daugiau optimizmo, pozityvumo ir, kaip jau minėjau, pradėti nuo savęs ir rodyti gerą pavyzdį, kuris įtrauktų ir kitus.*“

E5: „*Reikia elgtis taip, kad nebūtų gėda už visą savivaldybę, norėčiau, kad visi darbuotojai suprastų, kad mes tarnaujame ne šios kadencijos vadovams, merui, o valstybei, Anykščiams ir savo darbu turime tai įrodyti. Mes esame atskaitingi žmonėms, todėl to reikalauju iš savęs ir norėčiau, kad visi darbuotojai taip galvotų.*“

Apibendrinus atlikto kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad gauta gana nemažai naujos informacijos, o tai galėjo lemti tinkamas ekspertų pasirinkimas. Visi informantai sutiko, kad piliečių dalyvavimas vietos demokratijos procesuose turi pereiti per keturias vadybos fazes – planavimą, organizavimą, vadovavimą ir kontrolę. Taigi galime teigti, kad sukurtas teorinis vietos demokratijos instrumentų modelis pasitvirtina ir praktikoje.

Dauguma informantų mano, kad planavimas turėtų vykti abipusiu susitarimu – dalis iniciatyvos turėtų kilti iš bendruomenių, dalis iš savivaldybės. Silpnoji šios vietos grandis yra tai, kad Anykščių rajono savivaldybėje nėra bendruomenių koordinatoriaus, o yra tik keletas darbuotojų, kurie koordinuoja atskiras finansavimo priemones. Autoriaus žiniomis, artimiausiu metu toks žmogus atsirastų, todėl tikimasi teigiamų pokyčių ne tik planavimo, bet ir kitose fazėse. Organizavime informantai išskyrė keletą svarbiausių aspektų – visuomenės įtraukimas, žmogiškieji ištekliai ir viešinimas, visi jie svarbūs ir sukurtame teoriniame modelyje. Kalbant apie vadovavimą, visi ekspertai pritarė, kad bendradarbiavimo procese vadovas užima pagrindinį vaidmenį, o geras vadovas turi pasižymėti šiomis savybėmis – gebėjimas išklausti ir buvimas stipriu lyderiu. Išsiaiškinome, kad kontrolė taip pat yra būtina, nes tai užtikrina veiklos tęstinumą, padeda įvertinti rezultatus, tačiau pavaldiniai tiesioginės kontrolės neturėtų jausti. Daugumos nuomone, tarpinė grandis, NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos funkcionuoja gerai, tačiau administracijos darbuotojai mano, kad šių tarybų nariai nepakankamai įsitraukia į šią veiklą.

Empirinio tyrimo išvados

1. Visi ekspertai – Anykščių rajono savivaldybės politikai, administracijos darbuotojai, NVO atstovai noriai sutiko dalyvauti tyrime ir pasidalinti savo patirtimi. Galime daryti išvadą, kad piliečių dalyvavimo vietos demokratijoje procesas yra aktualus ir svarbus.
2. Empirinio tyrimo klausimai buvo sudaryti siekiant išnagrinėti sudarytą vietos demokratijos instrumentų teorinį modelį pagal vadybos fazes – planavimas, organizavimas, vadovavimas ir kontrolė. Informantai sutiko, kad visos fazės yra būtinos, todėl galime teigti, kad sukurtas teorinis vietos demokratijos instrumentų modelis gali veikti ir praktikoje. Dalis klausimų

buvo skirti siekiant sužinoti daugiau informacijos apie situaciją rajone, problematiką ir galimus sprendimo būdus.

3. Atliekant empirinį tyrimą informantai bendrą piliečių dalyvavimo procesą vertina vidutiniškai, nes čia išaiškėjo gana nemažai šio proceso problemų - informacijos trūkumas, mažas savivaldybės dėmesys ir nesubrendusi visuomenė. Visos šios priežastys galimai lemia ir gana menką visuomenės aktyvumą, kuris rajone gana stipriai jaučiamas. Iš gautų atsakymų galima buvo rasti ir problemų sprendimus – didesnė informacijos sklaida, bendruomenių koordinatoriaus atsiradimas savivaldybėje ir galbūt reikės daugiau laiko visuomenei subręsti į pilietiską ir bendruomenišką bendruomenę.

IŠVADOS

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teigti, kad demokratija yra valdymo forma, kuri išsiskiria iš kitų formų piliečių galimybe dalyvauti šalies valdyme per rinkimus ir sprendimų priėmimo procesus. Vietos demokratijos sąvokoje atsiranda jau ir konkreti teritorija. Pagrindiniai demokratijos aspektai, kurie užtikrina valstybės vystymąsi ir gyvavimą, yra laisvė, teisės viršenybė ir žmogaus autonomija. Šie bruožai išliko aktualūs nuo santvarkos ištakų iki šių dienų, nors šiuolaikinė demokratija dėl savo neapibrėžtumo ir idealumo paieškų susilaukia ir nemažai kritikos. Visos šios savybės atitinka darbe naudojamą NVV paradigmą, nes vyrauja valdžios priartėjimas prie piliečių, jų poreikių tenkinimas ir įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą. Darbo autorė sutinka, kad demokratija yra sudėtingas ir nebaigtinis procesas, kurio efektyvumas priklauso nuo stiprios pilietinės visuomenės ir jos ryšio su valdžia. Kitaip tariant, pilietis yra pagrindinis šios santvarkos objektas, nes nuo jo dalyvavimo šalies valdyme priklauso demokratijos funkcionalumas.
2. Šiame darbe itin svarbūs vietos savivaldos procesai, nes vietos valdžia yra demokratijos pagrindas, kuris įtraukia piliečius į valdymą ir paskatina valdžios atskaitingumą. Vietos savivalda šalyje turi tvirtą teisinį pagrindą, taip pat yra neatskiriama nuo decentralizacijos procesų ir pasižymi tokiais bruožais kaip buvimas arti gyventojų ir pagrindinių paslaugų teikimo užtikrinimas. Autorės nuomone, buvimas arti gyventojų yra vienas svarbiausių aspektų, kuris užtikrina piliečių ir valdžios atstovų galimybę rasti bendrą dialogą sudėtingoje demokratijos eigoje. Egzistuoja daugybė instrumentų, kurie piliečiams padeda dalyvauti vietos demokratijos procesuose ir daryti įtaką valdžiai. Piliečiai vis dažniau pasirenka savo problemas spręsti be valdžios įsikišimo, o NVO ir bendruomeninių organizacijų vaidmuo nuolat auga taip didinant piliečių įsitraukimą ir atkreipiant dėmesį į apleistas visuomenines sritis.
3. Empirinis tyrimas buvo atliktas Anykščių rajono savivaldybėje apklausiant ekspertus – politikus, administracijos darbuotojus ir nevyriausybinių organizacijų lyderius. Remiantis tyrimo duomenimis, visi informantai sutiko, kad piliečių dalyvavimo vietos demokratijos procesuose turi pereiti per keturias vadybos fazes, todėl galime teigti, kad darbe sukurtas vietos demokratijos instrumentų modelis gali pasitvirtinti ir praktikoje, tačiau būtų susidurta su tam tikrais iššūkiais. Pagrindinis jų yra menkas visuomenės aktyvumas, o tai galimai lemia informacijos stoka, per mažas savivaldybės dėmesys ir dar nesubrendusi pilietinė visuomenė. Tikėtina, kad Anykščių rajono savivaldybėje atsiradus bendruomeninių organizacijų koordinatoriui ši situacija gerokai pagerėtų.
4. Šio darbo paradigma – NVV – padėjo atskleisti darbo temą, nes ji remiasi šiuolaikiniu viešuoju valdymu. Visų pirma, darbe didelis dėmesys skiriamas bendruomenėms, kurios ne tik įsitraukia

į problemų sprendimą per vietos demokratijos instrumentus, tačiau ir pačios turi galimybę spręsti iškilusius sunkumus be valdžios įsikišimo. Antra, akcentuojama, kad visuomenė tampa lygiaverčiu partneriu vietos valdžiai ir turi svarų vaidmenį sprendimų priėmime. Trečia, tyrimo duomenys atskleidė, kad piliečiai laukia iniciatyvos, daugiau dėmesio iš savivaldos, tačiau jų dalyvavimui suteikiamos labai palankios sąlygos, tik reikia gebėti tai išnaudoti. Autorės nuomone, piliečių ir vietos valdžios bendradarbiavimo procesas yra dar pradinėje stadijoje, tačiau eina tinkama linkme, todėl, tikėtina, kad situacija tik gerės.

5. Galime teigti, kad išanalizavus mokslinę literatūrą, teisės aktus, tyrimo, atlikto Anykščių rajono savivaldybėje, duomenis buvo pasiektas šio darbo tikslas ir įrodyta, kaip piliečių dalyvavimas padeda savivaldybei plėtoti demokratijos procesus. Taip pat atskleista darbo problema – piliečių dalyvavimas vietos savivaldos procesuose tiesiogiai priklauso nuo sistemingo vietos demokratijos instrumentų funkcionavimo, nes be jų vietos demokratija būtų neįmanoma.

REKOMENDACIJOS

1. *Piliečiams, vietos bendruomenėms.*

- Sekti informaciją savivaldybės internetinėje svetainėje ir socialiniuose tinkluose, dalyvauti savivaldybės organizuojamuose renginiuose.
- Rengti periodinius susirinkimus, kurių metu būtų išgrynintos problemos ir pasiūlymai.
- Bendruomenės lyderis turi atstovauti bendruomenę bendradarbiaujant su savivaldybe.
- Į NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitas tarybas deleguoti tik iniciatyvius narius.

2. *Administracijos direktoriui.*

- Organizuojant veiklas (rašant projektą, organizuojant renginius) visuomenę įtraukti planavimo fazėje.
- Sukurti paskatinimo mechanizmą nevyriausybinėms organizacijoms ar jų lyderiams. Organizuoti motyvavimo ir piliečių dalyvavimo bei įtraukimo mokymus administracijos darbuotojams.
- Sukurti nevyriausybinių organizacijų koordinatoriaus pareigybę arba paskirti atsakingą darbuotoją, kuris užtikrintų informacijos sklaidą, koordinavimą, pagalbą bendruomenėms.
- Informaciją viešinti ne tik savivaldybės internetinėje svetainėje, tačiau ir el. paštu asmeniškai kviečiant tam tikras nevyriausybines organizacijas ar skelbiant informaciją daugiabučių laiptinėse. Bent kartą per metus organizuoti atvirus susitikimus su visuomene ir aptarti informavimo ir viešinimo būdus, jų rezultatus.

3. *Politikams.*

- Viešinti tarybos posėdžius ir darbotvarkes ne tik savivaldybės interneto svetainėje, tačiau ir vietinėje spaudoje.
- Rodyti didesnę dėmesį visuomenei, pavyzdžiui, per socialinius tinklus.
- Dalyvauti savivaldybės sudarytų tarybų veikloje, į kurias yra deleguoti. Išanalizuotas problemas perduoti aukštesnėms grandims.

SANTRAUKA

K. Stankevičiūtė „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“ / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. S. Nefas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2020. - 92 p.

Šio darbo problema - kaip vietos demokratijos instrumentų funkcionavimas prisideda prie piliečių dalyvavimo savivaldos procesuose? Šiame darbe išnagrinėta, kaip vietos valdžia atlieka tam tikras funkcijas, koks jos ryšys su visuomene, kokie instrumentai leidžia pasiekti geriausią rezultatą, o kurie yra neefektyvūs, todėl darbas aktualus vietos politikams, įgyvendinant demokratinus sprendimus, administracijos darbuotojams, nes jie taip pat dalyvauja vietos valdyme, demokratijos kūrime ir sprendimų įgyvendinime. Svarbu paminėti, kad darbas reikšmingas ir piliečiams, kurie domisi savivalda ir siekia joje aktyviai dalyvauti.

Darbo tikslas - išanalizavus vietos demokratijos sampratą ir demokratijos instrumentų valdymo aspektus, išnagrinėti kaip piliečių dalyvavimas padeda savivaldybei plėtoti demokratiją. Tikslui pasiekti buvo iškelti tokie uždaviniai: 1. Išanalizuoti demokratijos sampratą bei jos svarbą vietos valdžioje. 2. Išnagrinėti demokratijos instrumentų valdymo ir įgyvendinimo teorinius aspektus. 3. Pateikti teorinį tyrimo modelį, kuris padėtų padidinti demokratijos instrumentų efektyvumą Anykščių rajono savivaldybėje. 4. Išanalizuoti vietos demokratijos instrumentų funkcionalumą Anykščių rajono savivaldybėje.

Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teigti, kad demokratija yra valdymo forma, kuri išsiskiria iš kitų valdymo formų piliečių galimybe dalyvauti šalies valdyme per rinkimus ir sprendimų priėmimo procesus. Vietos savivalda šalyje turi tvirtą teisinį pagrindą, taip pat yra neatskiriama nuo decentralizacijos procesų ir pasižymi tokiais bruožais kaip buvimas arti gyventojų ir pagrindinių paslaugų teikimo užtikrinimas. Egzistuoja daugybė instrumentų, kurie piliečiams padeda dalyvauti vietos demokratijos procesuose ir daryti įtaką valdžiai. Darbe buvo sudarytas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis, kuris parodo kaip, naudojantis demokratijos instrumentais, pilietis gali dalyvauti vietos demokratijos procesuose. Šio modelio veiksmingumas praktikoje buvo patikrintas empirinio tyrimo metu Anykščių rajono savivaldybėje apklausiant ekspertus – politikus, administracijos darbuotojus ir nevyriausybinių organizacijų lyderius. Remiantis tyrimo duomenimis, visi informantai sutiko, kad piliečių dalyvavimo vietos demokratijoje procesas turi pereiti per keturias vadybos fazes, todėl galime teigti, kad sukurtas vietos demokratijos instrumentų modelis gali pasitvirtinti ir praktikoje, tačiau jame būtų nemažai silpnų vietų - visuomenės aktyvumas, informacijos stoka, per mažas savivaldybės dėmesys ir nesubrendusi pilietinė visuomenė.

Raktiniai žodžiai: demokratija, vietos savivalda, vietos demokratijos instrumentai, pilietis, bendruomenė.

SUMMARY

K. Stankevičiūtė's Master's thesis of Public Administration "The Instruments of Local Democracy. The case of Anykščiai district municipality." Head prof. Dr. S. Nefas. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2020. - P. 92

The problem of this work is how does the functioning of local democracy instruments contribute to the participation of citizens in self-government processes? This work examines how local authorities perform certain functions, what its relationship with society is, what instruments allow the best outcome, and which are ineffective ones, so the work is relevant to local politicians in implementing democratic decisions, administrative staff, as they are also involved in local governance, democracy building and the implementation of decisions. It is important to mention that the work is also important for citizens who are interested in self-government and who seek to participate actively in it.

The aim of the work is to examine how the participation of citizens helps the municipality to develop democracy by analysing the concept of local democracy and aspects of the governance of democratic instruments. The objectives were set to achieve this: 1. To analyse the concept of democracy and its importance in local government. 2. Examine the theoretical aspects of the management and implementation of democratic instruments. 3. Provide a theoretical study model that would help to increase the effectiveness of democratic instruments in the municipality of Anykščiai district. 4. Analyze the functionality of local democracy instruments in the municipality of Anykščiai district.

An analysis of scientific literature suggests that democracy is a form of governance that stands out from other forms of government that provides the opportunity for citizens' to participate in the country's governance through elections and decision-making processes. Local self-government in the country has a solid legal basis, is also inseparable from the processes of decentralization and has features such as being close to the population and ensuring the provision of basic services. There are many instruments that help citizens to participate in local democratic processes and influence government. The work has drawn up a theoretical model of local democracy instruments, which shows how a citizen can participate in local democratic processes through the use of democratic instruments. The effectiveness of this model was tested in practice by interviewing experts – politicians, administrative staff and leaders of non-governmental organizations in the municipality of Anykščiai district. According to the study, all respondents agreed that the process of civic participation in local democracy must go through four phases of management, so we can say that the model of local democracy instruments developed can also be confirmed in practice, but it would have a number of weak points - public activity, lack of information, too little municipal attention and immature civil society.

Keywords: democracy, local self-government, local democracy instruments, citizen, community.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Monografijos

1. Astrauskas, Algirdas. „Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. I d.“. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018.
2. Dahl, Robert Alan. *Demokratija ir jos kritikai*. Vilnius: Amžius, 1994.
3. Gaižauskaitė, Inga ir Natalija Valavičienė. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Registrų centras, 2016.
4. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016.
5. Mačiulytė, Jurgita ir Petras Ragauskas. *Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link?* Vilnius: Versus aureus, 2007.
6. Nefas, Saulius, Vainius Smalskys, Vytautas Šlapkauskas. „*Demokratija ir vietos bendruomenė Lietuvoje*“. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
7. Putnam, Robert David. *Kad demokratija veiktų*. Vilnius: Margi raštai, 2001.
8. Spurga, Saulius. *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos sąjungoje: vidurio ir ryto Europos demokratizacija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
9. Tidikis, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
10. Vanagas, Ramūnas ir Lina Vyšniauskienė. *Vadybos pagrindai: universiteto vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla, 2012.
11. Zakarevičius, Povilas, Jonas Kvedaravičius ir Tadas Augustauskas. *Organizacijų vystymosi paradigma*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2004.

Straipsniai moksliniuose leidiniuose

12. Arnstein, Sherry Rubin. „A Ladder of Citizen Participation“. *Journal of the American Institute of Planners* Nr. 4 (1969): 216-224.
13. Astrauskas, Algirdas. „Kam Lietuvoje laiduota (vietos) savivaldos teisė ir kaip ji įgyvendinama?“. *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 4 (2014): 686-687.
14. Astrauskas, Algirdas. „Lietuvos vietos savivaldos sistemos raida nuo 1990 metų iki šių dienų“. *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 4 (2016): 604-616.
15. Astrauskas, Algirdas. „Vietos savivaldybių kompetencija ir jos kaita Lietuvoje 1990–2013 metais“. *Viešojo politika ir administravimas* Nr. 2 (2014): 187-208.

16. Astrauskas, Algirdas. „Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 2 (2011): 283–298.
17. Bučaitė-Vilkė, Jurga ir Apolonijus Žilys. „Dvi skirtingos vietos demokratijos vizijos? Interesų atstovavimas, lyderystė ir gyventojų dalyvavimas savivaldoje“. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas* 1 (2016): 93–112.
18. Burbulytė-Tsiskarishvili, Gabrielė, Jaroslav Dvorak ir Agnė Žernytė. „Savivaldybių funkcijų ir galių kaita Lietuvoje 1994–2016 metais“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 3 (2018): 399–420.
19. Grigonis, Gintautas. „Stasio Lozoraičio jaunesniojo demokratinės Lietuvos vizija“. *Politologija* 1(89) (2018): 90–105.
20. Guogis, Arvydas, Dangis Gudelis ir Andrius Stasiukynas. „Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 22 (2014): 47–56.
21. Haller, Max. „Direct democracy – empowerment of citizens or instrument of the elites? Historical and present-day strategies and experiences in Europe“. *Corvinus journal of sociology and social policy* 8 (2017): 55–83.
22. Haus, Michael and David Sweeting. „Local Democracy and Political Leadership: Drawing a Map“. *Political studies* 54 (2006): 267–288.
23. Juknevičienė, Vita. „Kintamas viešojo administravimo žmogiškųjų išteklių vaidmuo šiuolaikiniuose demokratijos vystymo procesuose“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 23 (2008): 78–87.
24. Karalius, Gintas. „Ar moderni demokratija yra politinė santvarka?“. *Politologija* 1, 85 (2017): 102–131.
25. Nefas, Saulius. „Funkcionali vietos bendruomenė kaip pilietinės visuomenės pagrindas“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 17 (2006): 81–88.
26. Nefas, Saulius. „Local Democracy and Instruments of its Functionality in Local Self-government in Lithuania: Case Study of Alytus and Sirvintos Municipalities“. *International Journal of Arts and Commerce* Nr. 2 (2014): 70–80.
27. Nefas, Saulius. „Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 20 (2007): 70–80.
28. Nefas, Saulius. „Vietos demokratijos funkcionavimo objektas – savivaldybė“. *Socialinių mokslų studijos* 4 (3) (2012): 839–850.
29. Paulikas, Vygandas. „Vietos savivaldos administracinės teritorinės reformos Lietuvoje ir kitose valstybėse“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 2 (2013): 197–211.

30. Pilipavičius, Vytautas ir Inga Vidrevičienė. „Vietos savivalda ir kaimo savivaldumo formavimas“. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* Nr. 4 (2014): 937–945.
31. Pipirienė, Vida ir Evelina Sinkevičiūtė. „Nevyriausybinių organizacijų: šiuolaikinis požiūris“. *Public Administration* Nr. 16484541 (2010): 73-81.
32. Smalskys, Vainius ir Aušra Šilinskytė. „Visuomenės įtraukimas į Lietuvos vietos savivaldos valdymą duomenų atvirumo kontekste.“ *Viešoji Politika ir Administravimas* 15.4 (2016): 641-656.
33. Staponkienė, Jurgita. „Naujosios viešosios vadybos elementų identifikavimas“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 13 (2005): 83-91.
34. Šilinskytė, Aušra. „Nevyriausybinių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 2 (2013): 326-338.
35. Valackienė, Asta ir Edita Žalnieriūnienė. „Bendruomenės dalyvavimas savivaldos procesuose: vietos bendruomenės atvejo analizė“. *Tiltai* Nr. 2 (2015): 21-38.
36. Vaidelytė Eglė, Gintaras Žilinskas ir Rimantas Rauleckas. „Piliečių įtrauktis į viešąjį valdymą teorinės apibrėžtys“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. Nr. 16 (2016): 253-268.
37. Vorevičienė, Jurgita ir Eglė Butkevičienė. „Nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios bendradarbiavimas įgyvendinant šeimos politiką: Kauno miesto savivaldybės atvejis“. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 1 (2017): 121-137.
38. Žilinskas, Gintaras. „Vietos savivaldybių raidos konstituciniai aspektai Pirmojoje Lietuvos Respublikoje“. *Viešoji politika ir administravimas* 15.3 (2016): 473-484.

Teisės aktai

39. Europos vietos savivaldos chartija, E-SEIMAS, 1999 spalio 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.48874>
40. „Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas“, E-SEIMAS, 2018 gruodžio 13 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a6b2f57002d011e9a017f05dde6559c6?fbclid=IwAR3VxFp7xSuYacDLBtQtc0uFeWnLBW1m9olmvMqBR_5w4tT6-OfXs-eYBnw
41. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, TAR, 1992 spalio 25 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/UwoGawiEom>
42. „Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas“, E-SEIMAS, 2013 gruodžio 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463439>
43. „Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas“, E-SEIMAS, 2002 m. birželio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169554/asr>

44. „Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas“, E-SEIMAS, 1994 m. liepos 7d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5883/asr>
45. „Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas“, TAR, 1994 liepos 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/asr>

Kiti šaltiniai

46. Nefas, Saulius. „Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007. http://saunef.home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/01/Disertacija_11_201.pdf
47. Pilietinės galios indeksas 2016 m., Civitas, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2016-m/>.

PRIEDAI

Ekspertų charakteristika

Vardas, pavardė	Ekspertinės savybės	Kodas
Politikai		
Sigutis Obelevičius	Anykščių rajono savivaldybės meras, nuo 1995 m. Anykščių rajono savivaldybės tarybos narys, Kultūros tarybos narys	E1
Renata Gudonienė	Anykščių rajono savivaldybės tarybos narė, VšĮ „Anykščių turizmo ir verslo informacijos centro“ direktoriaus pavaduotoja, Anykščių rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų tarybos pirmininkė, buvusi VšĮ „Anykščių verslo informacinio centro“ direktorė	E2
Gabrielė Griauzdaitė – Patumsienė	Mero patarėja, Kultūros tarybos pirmininkė, Bendruomeninių organizacijų tarybos narė, Naujų vėjų bendruomenės narė	E3
Administracijos darbuotojai		
Stasys Steponėnas	Skiemonių seniūnijos seniūnas	E4
Loreta Pesliakienė	Bendrojo ir ūkio skyriaus vyriausioji specialistė, 9 metus dirbo bendruomeninių organizacijų koordinavimo srityje, Naujų vėjų bendruomenės narė	E5
Jolanta Jucevičienė	Investicijų ir projektų valdymo skyriaus specialistė, NVO tarybos sekretorė, Naujų vėjų bendruomenės narė	E6
Anykščių rajono vietos veiklos grupė		
Jurijus Nikitinas	Vietos plėtros strategijos administravimo vadovas	E7
Bendruomeninės, nevyriausybines organizacijos		
Diana Šermukšnienė	N. Elmininkų kaimo bendruomenės pirmininkė, respublikinio konkurso "Bendruomenė – Švyturys 2015 – kelias į sėkmę" nominacijos "Vietos bendruomenės lyderis – vadybininkas" laureate	E8
Gintarė Zabulionytė	Labdaros fondo "Burbiškio bendruomenės centras" pirmininkė	E9
Kristina Kiaušaitė	Sveikos gyvensenos klubo „Anykščių vaivorykštė“ pirmininkė, Kultūros tarybos sekretorė	E10
Justė Lotyš	Pasaulio anykštėnų bendrijos pirmininkė, Naujų vėjų bendruomenės narė	E11
Simona Vaitkutė	Jurzdiko bendruomenės narė, aktyvi visuomenės veikėja, „Miško festivalio“ organizatorė	E12

Interviu transkripcija Nr. 1

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Sigitis Obelevičius
Skyriaus pavadinimas	Anykščių rajono savivaldybė
Užimamos pareigos	Meras
Amžius	60
Darbo stažas	9
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Jeigu galima būtų vertinti pažymiu, tai jis būtų labai nedidelis, galbūt 3 ar 4. Iš tikrųjų, žmonės labai mažai įsitraukia, išskyrus rinkimus, matyt, žmonės atrodo, kad aš atėjau į rinkimus, prabalsavau ir mano demokratinė pareiga baigta. Po to, kai atsiranda kokių nors problematiškų situacijų, kaip projekto derinimas, niekam neįdomu, niekas neateina, o kai projektas pradedamas vystyti, tada jau atsiranda kažkokie protestai. Turbūt didmiesčiuose kiek aktyviau tai vyksta, o pas mus pilietinė visuomenė dar nėra subrendusi.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Manau, kad planuoti reikia. Kaip tik šiandien kalbėjome su patarėju, kad jis suplanuotų susitikimus su darbo kolektyvais, su gamybinėmis įmonėmis, nes reikia iš pirmų lūpų sužinoti jų lūkesčius. Nes jie patys neateina į savivaldybę, nebent kažko prireikia.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Planavimas galėtų būti abipusis, tiek iš savivaldybės, tiek iš piliečių pusės. Tuo labiau, kad dabar egzistuoja ir dar vienas vietos demokratijos instrumentas – seniūnaičiai, kurie yra tarsi dar vienas tarpininkas tarp gyventojų ir valdžios, bet čia jau priklauso nuo paties seniūnaičio.
4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?
Šioje fazėje labai sudėtinga prikviešti žmones. Net gi ten, kur asmens interesus liečia tiesiogiai, pavyzdžiui, daugiabučių namų renovavimas, sudėtingiausia surinkti žmones, o kad susirinkimas įvyktų reikia surinkti bent 50% namo gyventojų. Aišku, čia svarbu ir įvairūs komunikavimo būdai, kurių savivaldybė turbūt neišnaudoja. Paskutinis pavyzdys buvo biudžeto pristatymas visuomenei, kur susirinko praktiškai vos keli pašaliniai žmonės, kurie nėra susiję su savivalda. Todėl darosi liūdna, galbūt dėl to ir mes kalti, sunku pasakyti.

5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Manau, kad vadovas yra svarbu, nuo jo labai daug priklauso. Bet čia taip pat svarbu ir vadovo komanda, kuri atsakinga už komunikaciją, vadovas gi neis gatve ir šūkaudamas nekvies žmonių į susirinkimą, prie to turi dirbti komanda.

- O kaip manote, koks turėtų būti seniūnas, kad gyventojai juo būtų patenkinti?

Seniūno pozicija yra šiek tiek nedėkinga, nes jis yra artimiausias žmonėms valdininkas, bet realiai jis neturi jokių resursų. Seniūnas tarsi tarpininkas tarp žmogaus ir savivaldos, o žmonių lūkesčiai dažnai būna dideli ir gaunama nusiskundimų, kad seniūnas kažko nepadarė, bet dažniausiai jis ir negali to padaryti. Net ir savivaldoje maždaug apie pusę gyventojų skundų būna dėl tokių problemų, kurios yra visai ne mero ar savivaldos kompetencijoje, pavyzdžiui, valstybiniai keliai, žemės reikalai. Šiomet buvo atėjusi moteris dėl žemės reikalų ir kai pasakiau, kad tai ne mūsų kompetencija, ji liko labai nustebusi ir net gi pasakė, kad „kam jūs čia tada išvis reikalingi, jeigu negalite išspręsti tokio paprasto dalyko“. Manau, realiai tiek savivaldos, tiek seniūno galios yra per mažos. Taip pat ir su mero galiomis, nors jis yra renkamas tiesiogiai ir tada žmonės tikisi, kad jis viską gali, bet kai pradėdi žiūrėti pagal įstatymus, jis ir to negali ir to negali, tada žmonės nusivilia valdžia. Asmuo pas merą ateina tarsi į paskutinę instanciją, kuri jam gali pagelbėti, o meras dažnai to padaryti negali.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Aišku, kad stebėseną yra reikalinga ir savivaldoje ji yra, pavyzdžiui, tarybos ir mero sprendimus stebi vyriausybės atstovas, kuris dažniausiai priekabiai žiūri, jei randa kokį nors kabliuką, iškart pateikia nurodymus į kuriuos mes privalome reaguoti. Kitas tiesioginis stebėtojas yra rinkėjas. Kai kurie iš jų nelabai adekvačiai reaguoja, bet kartais ir jų žodžiuose būna nemažai tiesos. Dažniausiai tai būna blogas komunalininkų darbas, bet visuomenės stebėtojai irgi yra svarbūs.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Visos šios tarybos yra patariamieji organai ir viskas čia priklauso nuo jose esančių žmonių. Jei jie aktyvūs, kūrybingi tai tampa puikus pagalbininkas savivaldai, nes jie iškelia puikių idėjų ir iniciatyvų, bet jei tai tik formalios tarybos, naudos iš jų būna labai mažai.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Manau, kad sąlygos yra didesnės už minimalias, nes, pavyzdžiui, tarybos posėdžiai yra atviri ir transliuojami tiesiogiai bei žmonės bet kada gali ateiti ir išsakyti savo problemas ar pasiūlymus. Tačiau viena iš bėdų yra, kad žmonės būna susikaustę, vengia tiesiogiai bendrauti. Pavyzdžiui, vienas mūsų ilgametis darbuotojas turėjo daug įvairių pastebėjimų mieste, bet vienas nedrįso ateiti, atėjo kartu su seimo nariu ir išsakė visas jo matomas problemas. Atrodo, padėkoji žmogui, bet jis tarsi jaučia baimę, nepatogumą.

- Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Sunku pasakyti, turbūt turi subręsti ta pilietinė visuomenė, nes dabartinis jaunimas jau turi visai kitokį požiūrį, yra aktyvus, neturi tų baimių. Matyt čia tarybinių žmonių stigmatos, nes sovietinėje sistemoje buvo negalima kritikuoti, sakyti teisybės. Kartais ir iš žiniasklaidos girdžiu, kad žmonės bijo kritikuoti savivaldybę, bet aš nesuprantu, kodėl ir ko visuomenė bijo.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Manau, kad bendruomeninės organizacijos mūsų rajone įvairios, vienos aktyvios, kitos nelabai. Pas mus yra problemų su jaunimo organizacijomis, nes būna, kad užauga labai aktyvaus jaunimo kartos, bet jie tampa studentais, išvažiuoja iš rajono ir negrįžta. Akademiniis jaunimas, kuris galėtų turėti didesnę įtaką rajonui, išvažiuoja ir lieka pilkesnė masė. Galbūt dėl to aktyvumas nėra didelis.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 2

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Renata Gudonienė
Skyriaus pavadinimas	Anykščių rajono savivaldybės taryba
Užimamos pareigos	Tarybos narė
Amžius	49
Darbo stažas	1 m.
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Vertinu teigiamai, tačiau pasigendu piliečių, anykštėnų, aktyvumo. Tai, matyt, yra susiję su tam tikromis informacijos spragomis, neaišku kur, kada ir kokiais klausimais jie gali kreiptis. Lyginu tai su kitais rajonais.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Tęsiant pirmojo klausimo atsakymą, reiktų, kad vyktų nuolatinis planavimas ir jis būtų žinomas ne tik patiems planuotojams – savivaldybės darbuotojams, organizacijoms, valdyboms ar pirmininkams - bet ir kitiems, platesniam žmonių ratui. Pats planavimas turėtų būti ne momentinis, bet nuolatinis, strateginis, su ilgesniais laiko tarpais ir temomis, kurias galėtų siūlyti patys piliečiai. Planavimas turi kilti iš tam tikrų gyvenimiškų problemų.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Visų pirma, savivalda, nes aplink ją sukasi visas visuomenės gyvenimas. Bendruomenės galėtų prisidėti inicijuojant, bet jų gebėjimai, turimos įrangos potencialas dažnai nėra pajėgus, nes neužtenka turėti telefoną, svarbu prieiti prie duomenų bazių, turėti socialinius tinklus, o savivaldybė tam turi visas priemones.
4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?
Organizuojant svarbu, kad kiekvienas žmogus žinotų savo funkcijas, tada, reikia tikėtis, kad jis yra sąmoningas ir tas funkcijas vykdo sąžiningai. Daug lemia ir žmogiškasis faktorius, vienas žmogus žino savo funkcijas pareigybių aprašyme ir vykdo tik jas, o kitas asmuo tas funkcijas supranta plačiau prasme arba, kaip sakoma, tarp eilučių ir jis nelaukia, kol kažkas jam palieps kažką daryti ar organizuoti, o pats ieškos veiklos. Tačiau tokių darbuotojų vis mažiau ir dėl to man yra labai gaila. Ir tai sakau, remiantis savo patirtimi viešajame sektoriuje Anykščiuose.
5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Kai pati buvau vadovė, aš labai laukdavau iš savo darbuotojų to, kad nereiktų vadovauti, nurodinėti, labai tikėjau ir laukdavau pačių darbuotojų iniciatyvos. Lygiai tas pats yra ir su meru ar su kitais vadovaujančiais asmenimis. Aš suprantu, kad kai kurias problemas, klausimus išsako tiesiogiai merui ar kitam vadovui. Tada tas vadovas žino tai, ko nežino darbuotojas ir jis inicijuoja tos temos aptarimą, problemos sprendimą, bet nemanau, kad problemų, temų negali siūlyti ir pats darbuotojas. Jis taip pat iš savo aplinkos jas žino. Darbuotojas neturėtų laukti, kol jam nurodys, o vadovas – kol darbuotojas ateis su iniciatyva, turėtų būti kažkoks abipusis bendradarbiavimas, tarimasis ir informacijos pasikeitimas.

Vadovas labiau yra svarbus tam tikrų sprendimų priėmimo ar situacijos pakreipimo klausimuose. Aš suprantu, kad darbuotojas neturi tiek galių, kiek turi vadovas, tarkim, jis susiduria su problema, nežino kaip ją išspręsti ir yra du ar trys sprendimo būdai, tada jis privalo kreiptis į vadovą. Lygiai taip pat ir su resursais, darbuotojas nedisponuoja tam tikrais resursais, todėl kartais jam gali jų pritrūkti.

Kalbant apie bendruomenes, pirmininkas neateis ir nepasakys, kad darome tokį renginį ar kitokį, jam tai turi kažkas pasakyti ir, galų gale, sudalyvauti tame renginyje. Kitas dalykas, jeigu, pavyzdžiui, bendruomenės narys nori kažką daryti, organizuoti, jam reikia tam tikrų resursų. Tada jis kreipiasi į pirmininką ir kartu ieško sprendimo būdų.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Būtina, todėl, kad kai pradėdi kažkokią veiklą ar veiksmą daryti, daug kas vyksta savanoriškais pagrindais, vieniems nusibosta, kitiems pasikeičia nuotaika, aplinkybės. Jeigu darbuotojas gauna tam tikrą atlyginimą, jis galvoja, gal man čia nereikėjo to daryti, todėl kontrolė būtina visais lygmenimis.

Aš, pavyzdžiui, kontrolę suprantu taip, kad kontroliuoti gali ne tik vadovas, kontroliuoti gali ir tam tikrų veiksmų iniciatorius, bendruomenės nariai ar net gi renginių dalyviai, kurie gali pasakyti savo nuomonę apie renginio ar paslaugos kokybę, tai irgi yra kontrolė. O kontrolės užtikrinimo mechanizmas duoda tęstinumą, jeigu po kontrolės matosi, kad viskas įvyko taip, kaip ir buvo planuota, atitiko lūkesčius, tu sulauksi ir kitame renginyje žmonių, bendruomenės palaikymo.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Visos tarybos savivaldybėje užima tokį vaidmenį, kokį jos pačios nori užimti. Jeigu jos nori būti neutralios, tokį vaidmenį ir užima, jeigu jos nori būti svarbios, jos tokios ir tampa. Galime grįžti prie kontrolės mechanizmo, nes tai yra susiję, jeigu tarybos nariai kontroliuos pirmininką ar pavaduotoją, veikla vyks greičiau, efektyviau ir kokybiškiau. Jeigu kontrolės nėra, ta veikla gali vystytis neutraliai.

- Ar priklausote kokiai nors iš šių tarybų? Kaip viskas atrodo iš vidaus?

Taip priklausau, bet kadangi dar nedaug laiko praėjo, viskas labai šviežia, todėl dar nelabai galiu tai įvertinti. Iš ankstesnės patirties galiu pasakyti, kad jos užima svarų vaidmenį. Žinoma, tai yra tarpinė institucija, todėl rezultatas ne visada yra pasiekiamas greitai, bet jis yra kokybiškesnis, išdiskutuotas, aptartas, pamatuota ar visi žino tą klausimą, nes jeigu tai aptaria tik vadovas ir darbuotojas, gali būti aplenkiamą kokia nors visuomenės grupė ar konkretūs žmonės. O tarybose informacijos sklaida eina platesniu ratu.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Aš manau, kad sudarytos visos tinkamos sąlygos, reikia tik pačių žmonių aktyvumo.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Manau, viskas vystosi tinkama linkme.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 3

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Gabrielė Griaudzaitė
Skyriaus pavadinimas	Anykščių rajono savivaldybė
Užimamos pareigos	Mero patarėja
Amžius	29
Darbo stažas	1
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Sakyčiau, kad žmonės mažokai dalyvauja, nors stengiamės viešinti tą informaciją ir per paprastesnius kanalus, kaip facebook, kad pasiektume daugiau jaunimo. Yra pavieniai asmenys, kurie atsiunčia kokią nors užklausą, žinutę, naudoja tas paprastesnes formas, kai nereikia rašyti oficialaus rašto norint sužinoti kokį nors dalyką. Bet tokių užklausimų yra nedaug, todėl negaliu to vertinti teigiamai, nes nėra didelio įsitraukimo. Tai parodo ir atviri pristatymai, pavyzdžiui, biudžeto ar renovuojamų daugiabučių projektų pristatymai ar aptarimai, dažniausiai ateina tik tie patys aktyviausi žmonės, kurie dalyvauja visur. O kai nusprendžiam ką daryti, po to prasideda pasipriešinimas. Taigi, jei taip trumpai, įsitraukimas nėra pakankamas.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Manau, kad tikrai taip, tik ne visada tai pavyksta. Kartais viešinimas pavyksta tik likus kelioms dienoms iki renginio, kartais ir tą pačią dieną. Bet visą komunikaciją reikia planuoti, kiekvienas iš mūsų planuojame savo laiką, darbotvarkę ir kartais atsiradęs netikėtas pasiūlymas, susitikimas būna ne laiku, todėl negalime sudalyvauti. Dalis atkrinta ir dėl netinkamos komunikacijos, galbūt tai nepasiekia žmonių, galbūt pasiekia per vėlai. Todėl planas padėtų sudėlioti viską į savo vietas ir pritrauktų daugiau dalyvaujančių.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Taip, jeigu mes kažkur kviečiame tai ir turėtų būti mūsų planas, siūlymas, bet, žinoma, gali iniciatyvas siūlyti ir piliečiai, tai būtų įtraukiama į tą planą. Realiai, turėtų būti abipusis bendradarbiavimas, planavimas ir dauguma iniciatyvų turėtų kilti iš apačios, ne viską turėtume nurodyti mes. Savivaldybei tikrai reiktų susidaryti planą, kuriame matytųsi planuojamos veiklos.
 - O ar reikia tokio plano bendruomenėms?

Iš praktikos, kiek pačiai tenka dalyvauti bendruomeninėje veikloje, tai tas planas yra, tačiau dažnai tai koreguojasi. Tarkim, būdavome nusistatę, kad renkamės kiekvieną savaitės trečiadienį, tada pamatėme, kad dauguma negali skirti tiek laiko dėl savo darbų, šeimos ir pan., todėl susitikdavome vis rečiau ir rečiau. Realiai mes tokį planą turime, tačiau kartais labai sunku jį įgyvendinti. Be to, bendruomeninė veikla yra savanoriška, aišku, yra tam tikra atsakomybė, tačiau tai nėra tavo darbas, todėl į tai laisviau žiūrima.

4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?

Labai svarbu komunikacija, socialiniai tinklapiai, žiniasklaida, bet, man atrodo, efektyviausia reklama yra „iš lūpų į lūpas“, asmeniniu pakvietimu įtraukiant žmogų į veiklą. Manau, kad svarbu žmogiškieji ištekliai, pats organizatorius turėtų būti charizmatiškas, gebėti pritraukti žmones, ne visada padeda tik techninės priemonės. Visuomenei reikia informaciją pateikti ne „sausais faktais“, o visur remtis žmogiškumu, kad juos būtų galima sudominti.

5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Čia labai svarbu tokios asmeninės savybės kaip gebėjimas bendradarbiauti, gebėti išgirsti, ne tik diktuoti savo norus ir sąlygas. Iš asmeninės patirties galiu pasakyti, kad labai svarbu nuoširdumas, sveikas humoro jausmas, gebėjimas net ir stresinėje situacijoje pasijuokti iš savęs ir taip motyvuoti kolektyvą. Nereikia būti akmeniniu, šaltu žmogumi, kuris nepriima kritikos, tai irgi reikia mokėti priimti, nes visi klystame. Vadovas turi būti vedliu, kuris savo pavyzdžiu užkrečia, o ne kurio bijo, bijo pateikti pasiūlymus, idėjas. Santykis turi būti lygiavertis, žinoma, turi gerbti savo vadovą, bet pamirškime tuos laikus, kai vadovas buvo šventasis ir tu jam nieko negalėjai pasakyti. Gyvename tokiais laikais, kai visi esame lygūs, tiesiog vadovas turi gebėti organizuoti ir suburti komandą, o darbus padaro ne jis vienas, daro tie žmonės, kuriuos jis suburia.

Vadovas yra svarbus, nes grupėje žmonių gali būti daug nuomonių ir jeigu nebus žmogaus, kuris koordinuoja, gali būti sunku pasiekti bendrus tikslus. Vadovas turi ne trukdyti, o pakreipti ten, kur reikia.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Manau, kad reikia. Gyvename pagal tam tikras taisykles, demokratinėje šalyje, todėl turime laikytis tam tikrų įstatymų, formų ir pan., žinoma, nereikia sekti kiekvieno žingsnio, bet bendra kontrolė naudinga ir pačiam stebinčiam, nes kai jis analizuoja, stebi tam tikrus procesus, gali daryti išvadas, kurios atneš naudą kitiems darbams. Viskas turi vykti „proto ribose“, kad žmonės nejaustų baimės.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Jos yra svarbios, bet kol pati nedalyvavau šiuose procesuose, atrodė, kad savivaldybė yra toli nuo piliečių, nepasiekiamą. Kai pati pradėjau dalyvauti, pamačiau, kad čia dirba lygiai tokie patys žmonės kaip ir mes, tu gali teikti kokius nors pasiūlymus ir gauti atsakymus. Kartais tai nėra lengva ir gana ilgai užtrunka. Kalbant apie tarybas, pavyzdžiui, kultūros taryba, kurioje yra 25 žmonės, tu jau gali į juos kreiptis, o jie tau gali padėti ir tarpininkauti su savivaldybe. Aš manau, kad tai yra paprasčiau nei kreiptis tiesiogiai į merą ar vicemerą, tai žmonių grupė, kuri atstovauja bendruomenės interesus. Manau, kad tokie dariniai, taip pat ir bendruomenių sambūriai yra reikalingi, be jų valdymo procesas būtų mažiau demokratiškas.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Manau, kad informacijos viešinimas, dalijimasis pastaraisiais metais yra suaktyvėjęs ir pats principas, kad tai yra vieša, skaidri, parodo, kad mes žengiame į priekį, tačiau ar sudarytos visos sąlygos, manau, kad tobulų nėra. Mums reiktų dar labiau pasistengti, kad visuomenei neatrodytume uždari.

- O kas galėtų padėti tai pasiekti?

Aš pati labai daug kur dalyvauju, tiek renginiuose, tiek bendruomeninėje veikloje, įvairiuose kolektyvuose, todėl manau, kad reikia pradėti nuo savęs ir rodyti gerą pavyzdį. Dalyvaujant veikloje tu bendrauji su žmonėmis, išklausai jų problemas, todėl, visų pirma, kiekvienam iš mūsų reiktų būti atviresniam, nereikia laikytis kažkokių kietų standartų, kad aš esu labai rimtas vadovas ir pas mane jokie asmenys iš gatvės neateis. Man atrodo, kad čia ir yra ta paslaptis, tame žmoguje, nes tik taip sužinai tikrąsias problemas. Taip pat reikia mažiau bijoti, kartais atsiranda tokių „crazy“ idėjų, kaip paminėti kokias nors progas, bet tada pagalvojame, o jeigu žiniasklaida parašys, kad mes darbo metu darome tarsi netinkamus dalykus ir pan. Man kartais dar sudėtinga suprasti kai kuriuos dalykus ir pati stengiuosi „laužyti ledus“ ir sakyti, kad šiais laikais žmonės gyvena kitaip, šiuolaikiškai, ne tik bylomis pasistatę darbuotojai. Dar tikrai turime kur padirbėti.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Manau, kad pas mus bendruomenių nemažai, galbūt paskutiniu metu jų aktyvumas buvo kiek susilpnėjęs, bet Anykščiai regione, tiek kultūros, tiek turizmo atžvilgiu, pasižymi projektinių paraiškų skaičiumi, gaunamu finansavimu, todėl bendrai esame gana aktyvūs. Nėra čia taip blogai, kaip kartais parodo žiniasklaida, patiems žmonėms reiktų daugiau optimizmo, pozityvumo ir, kaip jau minėjau, pradėti nuo savęs ir rodyti gerą pavyzdį, kuris įtrauktų ir kitus.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 4

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Stasys Steponėnas
Skyriaus pavadinimas	Skiemonių seniūnija
Užimamos pareigos	Seniūnas
Amžius	62 m.
Darbo stažas	8 m.
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

- Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Rašau 4 dešimtbalėje vertinimo sistemoje.
- Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės? (Pvz. susirinkimų, posėdžių datas)?
Planavimas būtinas, nes pilietiški piliečiai sudaro mažumą bendrame gyventojų skaičiuje.
- Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Geriausia, kad būtų lygiavertis planavimas. Pusė iš aktyvių (pozityvių) gyventojų ir kita dalis iš valdžios institucijų, nes savivaldybės gyventojų skaičius nuolat mažėja, savivaldybei patikėtos funkcijos keičiasi mažai, o piliečių poreikiai ir lūkesčiai auga.
- Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus (užduočių, atsakomybės, resursų paskirstymas)?
Svarbu, kad būtų rastas bendras (laisvas) susitarimas.
- Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?
Puikus administratorius, galintis priimti sprendimus pagal savo kompetenciją įvairiose jam patikėtose veiklos srityse, atsakingas už savo darbo rezultatus, buriantis jam patikėtą bendruomenę (plačiąja prasme).
- Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija (stebėjimas kaip vyksta numatytas planas, užduotys)? Kodėl?
Kontrolė reikalinga, tačiau idealu, kai to nejaučia kontroliuojamieji. Bet kokiame darbe turi būti grįžtamasis ryšys.
- Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Vieną iš pagrindinių vaidmenų. Pagalba senstančioms ir mažinančioms apsukas bendruomenėms būtina.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Sąlygų pakanka, tačiau trūksta aktyvių piliečių. Valdžios institucijų realios veiklos, vykdant kasdienes darbus, gerinimas.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Bet koks demokratijos instrumentų funkcionavimas be sąžiningo kasdienio darbo neįmanomas.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 5

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Loreta Pesliakienė
Skyriaus pavadinimas	Anykščių rajono savivaldybės administracija
Užimamos pareigos	Bendroji ir ūkio skyriaus vyriausioji specialistė
Amžius	49
Darbo stažas	12
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?

Manau, kad vertinant atskirus piliečius, neatstovaujančius kažkokiai organizacijai, jie nėra tiek aktyvūs, kiek yra sudarytos galimybės. Asmenys, atstovaujantys kokias nors organizacijas, bendruomenes, tarybas, aktyvūs, nes rajone gana nemažai NVO ir jos vienokiu ar kitokiu būdu išreiškia savo požiūrį. Todėl visumoje sunku atsakyti neatlikus kokio nors tyrimo, bet darant tam tikrus tyrimus susijusius su darbu, pavyzdžiui, apie paslaugų kokybę savivaldybėje per mėnesį gauname tik apie 60 atsakymų įvairiais būdais, el. paštu, socialiniuose tinkluose ar popierinius per seniūnijas. Ar tai reiškia, kad gyventojai patenkinti savivaldos institucija ar jie yra apatiški ir nesitiki, kad kažkas gali būti geriau tai yra sunku pasakyti. Pavieniai asmenys tikrai galėtų aktyviau dalyvauti, nes yra pavienių sričių, kurias tikrai reikia tobulinti.

2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?

Mes turime strateginius planus, kaip savivaldybės atstovė galiu pasakyti, kad pas mus nebūna kažkokių stichinių įvykių, nebent kokios epidemijos, bet projektai, programos, renginiai ar iššūkiai vis tiek yra planuojami. Mūsų planai įvairūs, trimečiai ar metiniai, bet tai yra planas ir mes dirbame gyventojams, tai pasitarimas su jais yra būtinas. Jeigu žinome, kad mes organizuosime kokį nors renginį metų viduryje, tai ir planuojame laiką skirti šiam poreikiui prieš tai, o ne tik sukvičiame, bet niekas neateina nes neva nieko nežinojo. Pavyzdžiui, renovuojame viešuosius plotus, erdves, o gyventojai to nežino, todėl to planavimo tikrai reikėtų ir svarbu jį viešinti iš anksto. Nereikia žiūrėti kaip tai reglamentuoja teisės aktai, bet žiūrėti daug daugiau, kad gyventojai sužinotų kuo anksčiau ir galėtų dalyvauti.

3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?

Faktas, kad žinia turi eiti iš savivaldybės, o gyventojai turi teisę matyti ką mes planuojame strateginiuose planuose. Mes, ne gyventojai, turime tą žinią sleisti – per bendruomenes, per seniūnaitčius, seniūnijas, įvairiais būdais. Nes vien savivaldybės tinklapis ar facebook pasiekia per mažą auditoriją, kiek aš matau savo darbe.

4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?

Teko ilgai dirbti Investicijų ir projektų valdymo skyriuje, dabar dirbu Bendrajame ir ūkio skyriuje, todėl ne kartą teko matyti, kad savivaldybė sugalvoja koki nors projektą, kuris atitinka tam tikros Europos struktūrinių fondų programos gaires, pradedama galvoti, kad pagal galimas finansuoti veiklas galima padaryti tą ir aną, pradeda rašyti paraišką ir lygiagrečiai pradeda galvoti, kad reikia ir gyventojų atsiklausimo, nes tai turi būti įrašyta paraiškoje. Tada organizavimas gaunasi toks, kad lygiagrečiai rengiama paraiška ir klausiamas gyventojų poreikis, bet gyventojų turi būti klausiama ne tada, kai pradėtas procesas, nes gyventojai jau įstatyti į rėmą. Jų klausiama, ar jūs norite žaliųjų plotų, žaidimų aikštelių, o gyventojai gali pasakyti ne, mes norime automobilių stovėjimo aikštelių. O savivaldybė atsakys, kad pagal aprašą mes negalime įrengti aikštelių, tada pats atsiklausimas tampa niekinis. Žinoma, kartais paraiškų teikimo laikotarpis būna per trumpas, todėl poreikį reikėtų sužinoti prieš metus, prieš du, taip greit poreikiai keliams ar žaliesiems plotams nesikeičia. Tai galima susidėlioti seniūnijų, seniūnaitijų mastu, žinotume, ko jiems reikia ir tada būtų lengviau pagrįsti poreikį rengiant paraišką, matytųsi, kad aktualiausia ir procesas vyktų greičiau, o gyventojai būtų labiau patenkinti. Visas mechanizmas taptų greitesnis, tikslingesnis, nes jau žinotume, ko reikia savivaldybėje. Neužtenka vien pasisavinti pinigų, nemanau, kad gyventojai džiaugsis žaliaisiais plotais ar žaidimų aikštele, jei nebus kur pastatyti automobilio ir iki tos aikštelės reikės pusantrų kilometro.

Kažkada teko daryti poreikių sąrašą, analizę pagal seniūnijas, klausinėčiau bendruomenių ar jiems reikia kokių nors mokymų, infrastruktūros. Pastebėjau, kad pas visus labai skirtinga situacija, vieni turi aikšteles, infrastruktūrą, tačiau jiems reikia kitokių dalykų skirtų susibūrimams, aktyvinimui. Bendruomenės sensta, jie lyg ir nori kažką daryti, bet bijo techninio darbo, finansinių reikalų, jiems per sudėtinga. Savivaldybei reiktų suprasti, kad mes dabar iš jų reikalaujame dalyvauti renginiuose, projektuose, bet ką mes jiems duodame? Aišku, turime paremti ir pinigais, bet labiau turėtume padėti žmogiškaisiais išteklių. Reikia, kad būtų sukurta grupė žmonių, kuri padėtų joms tvarkytis su finansais, pateiktų ataskaitas, tada bendruomenės nebijos imtis veiklų, teikti paslaugas, nes žinos, kad turi pagalbą. Mūsų bendruomenės turi sutvarkytus pastatus, erdves, kurias galėtų išnaudoti teikiant socialines paslaugas, organizuojant vaikų stovyklas, bet jie bijo biurokratinių aspektų.

5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Skirtingų organizacijų vadovai turėtų pasižymėti skirtingomis savybėmis, bet pagrindinės jų – ne despotas, mokėti visus išklausyti ir pasakyti savo nuomonę ir tai išdiskutuoti, argumentuoti savo požiūrį. Juk kalbame ne apie pramoninės įmonės vadovus, kurie veikia pagal ISO standartus, bet apie visuomenininkus, todėl jie turi būti tokie pačiu bendruomenės nariu, neužmirštant, kad yra vadovai. Vadovo vaidmuo yra svarbus, nes kažkas turi imtis iniciatyvos, nesvarbu ar tai direktorius ar bendruomenės pirmininkas, jis turi būti autoritetas. Kartais tas autoritetas gali būti ir ne patį aukščiausią rangą užimantis asmuo, bet pasižymintis vadovo savybėmis. Taip pat noriu paminėti, kad vadovas turi būti reiklus ir teisingas, turi rasti vidurį tarp teisingumo ir teisės.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Žiūrint kaip tie procesai yra sudėlioti ir koks galėtų būti to stebėjimo tikslas. Visi procesai, net darbo diena ar kasdienis gyvenimas turi eigą, mes viską planuojame. Yra nusistovėjusi tam tikra tvarka, kas po ko yra daroma, todėl planuojant kažkokias veiklas tai neturi būti paleista savieigai. Laukiama tam tikro rezultato, todėl visas procesas turėtų būti kontroliuojamas. Eigoje turi būti stebėtojas, koordinatorius kuris kartais turi peržiūrėti eigą,

pokyčius, galbūt atsirado kokių nors pakeitimų, gal atsirado naujas teisės aktas, galbūt tas poreikis iš viso nebereikalingas. Siekiant maksimalios kokybės procesų stebėjimas yra tikrai reikalingas.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Man teko šiuose dariniuose dalyvauti, dirbti, konkrečiai NVO taryboje, miesto ir rajono VVG, todėl galiu pasakyti, kad šios struktūros sukurtos, nes jas reikėjo sukurti. Dažniausiai yra tiesiog susirenkama, atsakingas žmogus sugalvoja klausimus, atsakymus, atsiskaito, o nariai tik pabalsuoja ir išsiskirstoma. Dalyvaujant susitikimuose su kitais miestais, girdėdavau, kaip jie kalba apie problemas, kaip bendruomenėms trūksta patalpų, apie nesutarimus ar lėšų trūkumą, pas mus tokių dalykų nėra, tokio aktyvumo nesijaučia. Prieš du metus, kai išėjau iš Investicijų ir projektų valdymo skyriaus, bučiau tikrai pasakiusi, kad tokių tarybų nereikia, galbūt dabar situacija jau pasikeitusi. Kiek teko siųsti užklausų, klausti tarybos narių nuomonės apie tam tikrus dalykus, įstatymų pasikeitimus ar tiesiog pasiūlymus, praktiškai nebūdavo jokios reakcijos. Nežinau ar tai vyksta todėl, kad nėra problemų, ar kad jie tarybos veikoje dalyvauja priprašyti, o gal tikrai tuose kaimuose yra viskas gerai ir jie nenori kelti klausimų tose tarybose. Mūsų rajonas nėra didelis todėl pačios bendruomenės kartais ateina tiesiogiai pakalba su meru, specialistais, todėl galbūt jie patys išsprendžia savo problemas. Tokiame nedideliame mieste kaip Anykščiai NVO taryba yra tarsi nuleista iš centrinės valdžios ir ji tik kaip formalus darinys, kuris faktiškai neduoda jokios naudos bendradarbiavimui tarp NVO sektoriaus ir savivaldybės. Sakyčiau, toks dalykas mums iš viso nereikalingas.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Esu dirbusi su daugiabučių namų renovacijomis, tai galiu pasakyti, kad nežinau ar mūsų savivaldybė būtų taip sparčiai pažengusi į priekį, jeigu ne informacijos dalinimas gyventojų daugiabučių laiptinėse, kvietimų dėliojimas į pašto dėžutes. Manau, norint sužinoti žmonių nuomonę prieš priimant svarbius sprendimus, reikia žmonėms informaciją pateikti kuo arčiau. Savivaldybės internetinė svetainė yra tik pliuso užsidėjimas, informacijos išsiuntimas el. paštu bendruomenėms taip pat neveikia, seniūnaičiams trūksta paskatinimo, todėl popierinis informacijos pateikimas ar galų gale paskambinimas prisidėtų prie maksimalaus informavimo. Neužtenka vien žiniasklaidos priemonių ir savivaldybės tinklapių, turi būti tiesioginis bendravimas, reikia pasitelkti ir seniūnaičius, ir seniūnus, ir bendruomenes. Reikia eiti kuo arčiau žmonių. Galbūt galima suplanuoti, kad, pavyzdžiui, kiekvieną mėnesį skelbimų lentoje teiksime naujausią informaciją kas bus daroma, tai taptų įpročiu ir eidami pro šalį jie jau atkreips į tai dėmesį.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Nežinau kiek pas mus savivaldybėje yra darbuotojų, kurie dirbtų dėl noro, o ne dėl pinigų, todėl tikėtis atsidavimo darbui bent jau 50 procentų yra naivu. Pati stengiuosi, kad darbas būtų įdomus, noriu daugiau sužinoti, padėti kitiems, nesvarbu, kad tai neįeina į pareigybės aprašymą. Norėčiau, kad į savivaldybę besikreipiantys asmenys neišeitų su nuostata, kad valdininkai sėdi susiraukę ir nieko nedaro. Reikia elgtis taip, kad nebūtų gėda už visą savivaldybę, norėčiau, kad visi darbuotojai suprastų, kad mes tarnaujame ne šios kadencijos vadovams, merui, o valstybei, Anykščiams ir savo darbu turime tai įrodyti. Mes esame atskaitingi žmonėms, todėl to reikalauju iš savęs ir norėčiau, kad visi darbuotojai taip galvotų.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 6

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Jolanta Jucevičienė
Skyriaus pavadinimas	Anykščių rajono savivaldybės administracija
Užimamos pareigos	Vyriausioji specialistė
Amžius	
Darbo stažas	
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?

Vertinant aktyvumo aspektu, manau, jis nepakankamas. Jeigu ir yra dalyvaujama, absoliučiai visur dalyvauja tie patys žmonės. Ar jis bendruomenės narys, ar šoka, dainuoja, ar dalyvauja kokiame nors forume, pristatyme – visur ateina tie patys žmonės. Žiūrint į tai, kad Anykščiuose gyvena 9000 gyventojų, tai turbūt tik 20-30 yra tie, kurie reiškia savo nuomonę ir dalyvauja procesuose.

2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?

Manau, kad reikalinga planuoti ir net gi apsirašyti procesus, kada ir kaip gali dalyvauti gyventojai, nes, matant, kad tu esi paminėtas kaip sprendimo priėmėjas, kai kuriems žmonėms yra labai svarbu. Pavyzdžiui, yra NVO taryba, kurioje minima, kad gyventojų nuomonė priimama, kalbama ir tarybos nuostatose, kad gyventojas gali ateiti pareikšti nuomonę ir net gi teikti siūlymus NVO klausimams spręsti. Visa tai turi būti garsiai „ištransliuota“, pavadinkime tai teisėmis, pačios visuomenės teisėmis sprendimų priėmimo. Nežinau koku kanalu tai galėtų vykti, galbūt per bendruomenes, per posėdžius kiekvieną kartą pakartojant, kad kiekvienas iš jūsų esate sprendimų siūlytojas ir priėmėjas tuo pačiu.

- O ar turėtų bendruomenės planuoti tai savo viduje?

Manau, tai priklauso nuo bendruomenės aktyvumo ir veiklų. Jeigu įgyvendini projektą ir turi konkrečius terminus, tai natūralu, kad gali reikėti susitikti ir penkis kartus per savaitę, nes reikia padaryti projektą. Bet jeigu yra įprastinė veikla, tai kodėl gi nenusistačius, kad, pavyzdžiui, paskutinį mėnesio penktadienį darome susirinkimą. Galbūt taip žmonėms yra aiškiau, jie planuoja savo laiką ir tada tikrai dalyvauja, o ne sako, kad vėl eilinį kartą negaliu dalyvauti nors ir noriu.

3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?

Savivaldybė, jeigu tai yra susiję su tam tikra jos funkcija. Tarkim, jeigu tai yra NVO taryba, savivaldybė ją organizuoja, sutelkia, tai ji ir turėtų tai planuoti. Bet kai išrenkamas NVO tarybos pirmininkas ir pavaduotojas, net nuostatose parašyta, kad tai yra būtent šių žmonių pareiga planuoti, kviesti, o sekretorius yra tik ta tarpinė grandis, kuri išsiunčia informaciją, kurią gavo iš pirmininko ar pavaduotojo.

4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?

Visų pirma, manau, svarbiausia priimti visuomenę, kaip natūralų visų fazių dalyvį – nuo planavimo iki kontrolės, nes jis suteikia pinigus savivaldybei, jis išrenka valdžią. Svarbu suprasti, kad jis yra svarbiausias, o ne savivaldybė, ne jos darbuotojai, ne kažkokios įstaigos vadovas, bet gyventojas. Dėl jo visa tai vyksta. Aprašyta tai bus ar ne, bet svarbiausia jį priimti į sprendimų priėmimą. Galbūt tada atsirastų jau ne be 20 žmonių, o 60, kurie norėtų padirbėti skirtingose srityse.

Mūsų savivaldybėje ypatingai trūksta to vieno asmens, kuris būtų atsakingas už visas nevyriausybines organizacijas.

- Kokios galėtų būti to darbuotojo pagrindinės funkcijos?

Bendruomenių sutelkimas, informavimas, tarpininkavimas tarp vietos, regioninės valdžios, valstybinių institucijų ir visų tų tikslų, kurie ateina iš centrinės valdžios iki savivaldybės, nukreipimas teisinga linkme ir teisingas formavimas. Taip pat jis galėtų važiuoti per seniūnijas, organizuoti susirinkimus, važiuotų pas žmones, kalbėtų su jais, kad gyventojas suprastų, kad jam nereikia niekur važiuoti, kad jis laukiamas toks, koks yra, išsiaiškinti, kodėl jis vykdo ar nevykdo veiklą, kodėl nerašo projektų ar su kokiomis susiduria problemomis. Neužtenka, kad iš 56 esančių bendruomenių atvyksta 15, tai nėra visuma, tai tik dalies nuomonė.

5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Vadovas turėtų pasižymėti lyderio ir žmogiškumo savybėmis, nes, prižinkime, kad kiekvienai organizacijai labai svarbu turėti stiprų lyderį, tada jis atstovės už savo nuomonę, pasakys, kas yra negerai, nurodys kryptį savivaldybei, bendruomenei, visai nesvarbu kam. Dar labai svarbu yra ugdyti jau nuo mokyklos, kokios 8 klasės ar net gi anksčiau, būsimus lyderius. Ugdyti ne iš viso rajono vieną žmogų, tai yra, nesiųsti į stovyklas užsienyje tik tuos pačius mokinius, nedaryti mainų programų tik tarp tų pačių mokinių, reikia, kad tai apimtų kuo platesnį vaikų ratą. Reikia, kad jie pamatytų galimybes, kad ir jis geba padaryti, o ne tik tas, kuris kiekvieną kartą yra garbinamas.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Taip, yra tikslinga įsivertinti, galbūt nereikia to išorinio vertinimo, užtenka vidinio. Patys geriausi kritikai esame mes patys. Vadovas metų pabaigoje turėtų pasižiūrėti, kas buvo numatyta, ką padarėm ir ko nepadarėm, ir kaip padaryti, kad kitais metais tai įvyktų – susitikimai, projektai ir pan.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Reikalingos yra tos organizacijos, kurių poreikis ateina iš pačių bendruomenių, o ne yra nuleidžiamos iš įstatymų leidėjų, nes tai tada tampa tik prievole atlikti per prievartą, be visiško poreikio. Galbūt ir niekada neateis tas laikas, kai pačios bendruomenės to norės, bet tai ir būtų teisinga, nes tada reiškia, kad jos pačios viską kitaip sprendžia, be jokios prievartos eiti į tas organizacijas ir neva kažką spręsti. Galbūt jų sujungimas, NVO ir bendruomeninių organizacijų tarybų, duotų didesnę naudą, nes žmonės tie patys, rajonas nedidelis, tikslai tie patys.

- O kaip šių tarybų darbas vyksta iš vidaus?

Dabar, bent jau NVO taryboje vyksta taip, kadangi tų organizacijų išrinkimas ir administravimas yra savivaldybių administracijų reikalas, tai jos ir turi sugalvoti ką darys, kaip darys, pakviesti, surinkti, parašyti ataskaitas. Pačių iniciatyvų iš išrinktų NVO tarybos atstovų yra labai mažai.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Aš manau, kad sąlygos yra sudarytos, tik trūksta gyventojų pasiūlymų, kokių būdu dar galima būtų išviešinti daromas veiklas, kur gyventojai gali dalyvauti ir išreikšti savo nuomonę. Informacija skleidžiama, bet galbūt kažkokių gyventojų grupių, pavyzdžiui, senjorų, grupių, kurios nesinaudoja internetu, mobiliaisiais įrenginiais ta informacija nepasiekia. Kaip juos informuoti, kad jie sudalyvautų, nes jie tikrai turi ką pasakyti. Ir jie yra didžioji mūsų visuomenės dalis.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Manau, kaip ir minėjau, apie tas lyderio savybes, pilietiškumo skatinimą mes turime pradėti kalbėti ne tada, kai reikia jau suburti organizacijas, o tada, kai žmogus formuojasi, kai jis yra darželyje, mokykloje. Mokyti apie tai, kad yra bendruomeniškumas, pilietiškumas, kad aš galiu išreikšti savo nuomonę ir nebūsiu pasmerktas dėl to, bet tą darbą reikia daryti jau dabar. Daug skaudžių pavyzdžių savivaldybėje, bendruomenėse parodė, kad mums dar labai trūksta bendruomeniškumo ir pilietiškumo jausmo, kai projektai yra daromi, o plačioj visuomenė tai niokoja. Manau, pradėjus nuo darželio, mokyklos ir tuos lyderius kalbinant, jie galėtų pradėti mokintis per diskusijas, per forumus, per kalbėjimą jiems priimtinu būdu, galbūt per krepšinio rungtynes, galbūt nuėjus į miesto parką, kur žaidžiamas krepšinis, o kiti tuo metu drasko tvorą. Reikia kalbėti jų kalba, kad jie suprastų, bet to nebus pasiekta stipri lyderystė ir kad pačios bendruomenės ateitų ir saktų – „aš noriu ateiti į NVO tarybą, noriu išsakyti savo nuomonę, turiu pasiūlymų, padarykime, kad būtų geriau“.

Manau, pas mus bendruomenės yra aktyvios, bet tam tikromis temomis jie nėra aktyvūs, būtent kalbu apie minėtą bendruomeniškumą ir pilietiškumą. Ne veltui net didžiosios organizacijos, pavyzdžiui, prekybos centras „Maxima“, skelbia projektų konkursus pilietiškumo, bendruomeniškumo, gyventojų aktyvinimo tema. Kito kelio nebus, nebeužtenka treniruoklių ar žaidimo aikštelių, jei mes patys jas laužome.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 7

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Jurijus Nikitinas
Skyriaus pavadinimas	Anykščių rajono vietos veiklos grupė
Užimamos pareigos	Vietos plėtros strategijos administravimo vadovas
Amžius	41
Darbo stažas	10
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Daugiau neigiamai. Paprastas pavyzdys – biudžeto pristatyme susirenka beveik vien savivaldybės darbuotojai. Arba per ataskaitų pateikimą, kurie vyksta seniūnijose, dažnu atveju būna labai mažai žmonių, žmonės mažai domisi tuo, kas bus daroma.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Iš savivaldybės turėtų būti imamasi daugiau veiksmų, jeigu neveikia kažkoks metodas, kaip įtraukti bendruomenę aktyviam dalyvavimui, reikia naudoti kitokį. Svarbu palaikyti didesnę kontaktą su bendruomenėmis, nevyriausybėmis organizacijomis, daugiau gyvo bendravimo, galima inicijuoti bendrus partnerystės projektus. Nebūtinai teminius, bet bendrai NVO stiprinimui.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Savivaldybė yra vietos valdžios lygmuo, kuris turėtų skatinti demokratijos procesus. Žinoma, tai turėtų kilti iš apačios, iš pačių žmonių, bet aktyvinimas turėtų būti didesnis. Nereikia, kad tai vyktų dirbtinai, kad mes padarome už jūs, o jūs tik vartotojai. Tiesiog, skatinti žmones įsitraukti ir kad jiems patiems būtų įdomu įsitraukti, kad nebūtų sausas pristatymas, tai svarbiausia. Čia galėtų padėti projektai.
Kalbant apie rinkimus Lietuvoje, žmonės dažnai nemoka atsirinkti demokratiškai pagal kokius nors kriterijus, kurie jiems tinka, o dažnai balsuoja emocijomis arba kažkuo kitu. Čia irgi galėtų padėti kokie nors pilotiniai projektai, kurie paaiškintų, kaip domėtis demokratija.
4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?
Jau paminėjote tai, kad svarbu, įtraukti visuomenę ir ją sudominti. Galbūt galite paminėti kažką daugiau?

Svarbu naudoti skirtingus kanalus, pavyzdžiui, nežinau, kiek aktyviai savivaldybėje veikia vienas langelis, kaip fizinis objektas, bet realiai panašiu principu jis galėtų veikti internete. Pavyzdžiui, socialiniuose tinkluose, asmuo pateikia užklausą, o darbuotojas greitai nukreipia ten, kur reikia. Dabar žmonės yra pasimetę - mačiau viena bendruomenė savo facebook paskyroje paskelbė, kad eis į susitikimą su Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministru dėl kelių asfaltavimo kaime, nors realiai tai yra savivaldybės arba visai kitos ministerijos reikalas.

5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Galbūt pas mus taip ir yra, bet reiktų mąstyti ne vien asfaltais, plytomis ar infrastruktūra, bet žmonėmis, labiau pažiūrėti į žmones kaip į resursą, kaip jie vystosi. Juk vyksta ne tik teritorijos vystymasis ir žmonių mažėjimas, kad yra natūralu, bet galbūt jų per daug mažėja. NVO irgi turėtų daugiau dėmesio gauti.

- a. Gal ir pačios bendruomenės, jų pirmininkai, galėtų daugiau daryti?

Bendruomenės veikla nėra reglamentuota, ji tarsi po savivaldos įstatymu, pagal bendruomeninių organizacijų įstatymą ji dirba savanoriškumo principu. Turėtų būti abipusis noras ir veikla. Pavyzdžiui, jaunuolio ugdymas - kai iš pradžių ugdytojas turi parodyti, paskui kartu daryti ir tik vėliau paleisti veikti. Taip ir bendruomenės dabar yra skirtinguose etapuose, kai kurios daro daugiau, kitos mažiau, tai tos, kurios mažiau, su jomis reiktų labiau padirbėti, susidaryti planą. Šnekant apie atsakingą žmogų savivaldybėje, svarbu ne tai, kad jis dirbtų su projektais, bet kad jis realiai būtų bendruomenių patarėjas, konsultantas, vystytojas. Iš tikrųjų, reikia, kad žmonės suprastų, kad jie daug gali. Pavyzdžiui, seniūnaičiai, žmonės sako, kad jie nėra reikalingi, nieko nedaro, bet realiai seniūnaičių sueigoje jie turi galios, tvirtina kokios gatvės bus asfaltuojamos ir kitus dalykus. Čia priklauso nuo savivaldybės, kiek ji gali seniūnaičiais pasitikėti ar tik dirbtinai įtraukti. Čia ir nuo seniūnų priklauso, svarbu diskutuoti ir juos realiai įtraukti, kad tai nebūtų tik imitacija. Taip pat būna ir su projektais, atrodo, projektas geras, gauna net apdovanojimus ir panašiai, o realiai pamatai, kad tai tik pjara. Bendruomenė gali vykdyti projektą, atrodyti gražiai, bet realiai kartais būna kitaip.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Reikalinga, tai gali būti apklausa arba sudaromas mini strateginis planas. Savivaldybė, dirbant su konkrečia seniūnija ar su konkrečia bendruomene, išsikelia kažkokius rodiklius, pavyzdžiui naujų bendruomenių skaičius. Įvairūs rodikliai gali būti. Tai reikalinga norint pasižiūrėti ar veikla išsivystė, jei ne, tada reikia kažkaip kitaip į visa tai pasižiūrėti. Jeigu kažkas neveikia, reikia daryti kitaip.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Jos realiai yra identiškos. Pirmoji atsirado jaunimo reikalų taryba, nes įstatymas priimtas seniausiai. Toliau sekė NVO taryba, o bendruomeninių organizacijų įstatymas labai panašus į NVO, sukurta nauja taryba, tačiau realiai jos persipina. NVO taryboje yra ir jaunimo, ir bendruomenių atstovų, BO taryboje tik bendruomenių atstovai. Man pačiam teko dalyvauti jaunimo reikalų ir NVO tarybos veikloje. Priklauso nuo to, kokie žmonės joms priklauso. Manau, kad politikai, kurie deleguojami į šias tarybas turėtų būti suinteresuoti išnešti žinių į savivaldybės tarybą, galbūt net sprendimo projektą parengti, supažindinti su situacija, o dabar jie dažnai net nedalyvauja posėdžiuose. Reiktų daugiau jų aktyvumo.

Taip pat turi atsirasti suvokimas, ką tarybos turi daryti. Pavyzdžiui, susirinkdavo jaunimo reikalų taryba, kuri per posėdį svarsto rašyti projektą ar panašiai, tačiau realiai ji ne tam skirta. Tas pats ir NVO taryboje. Pirmas žingsnis šiose tarybose - suvokimas, ką jie turi daryti. Kiekvienas narys turi perskaityti, ką jie daro, nes siūlyti

galima daug, pavyzdžiui, peržiūrėti finansavimo programas, siūlyti prioritetus, jaunimas, atrodo, gana siaura grupė, tačiau ji eina per visas strategines kryptis. Tai patariamieji organai, kurie ir turėtų atlikti šią funkciją.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Niekada nebūna per daug gerai. Yra ir gerai veikiančių mechanizmų, pavyzdžiui, draudimo išlaidų ar kitų projektų koofinansavimas iš savivaldybėje esančios NVO stiprinimo priemonės. Kaip minėjau, reikia daugiau dirbti ne už bendruomenės, bet su kartu jomis. Pavyzdžiui, visuose rajonuose dirba jaunimo reikalų koordinatoriai, tarsi utopinis variantas galėtų būti turėti po tokį žmogų bendruomenėms, kaimo reikalams tvarkyti. Pavyzdžiui, Kauno rajone yra bendruomenių specialistai seniūnijose, tačiau, tai rajonas kuriame daugiau žmonių ir jų nuolat daugėja, todėl ir poreikis yra kitoks. Dabar rajone yra daug priemonių, kurios persipina, nėra takoskyros tarp projektų. Pavyzdžiui, su kultūrinėmis veiklomis rašomos paraiškos ne tik į kultūros rėmimo priemonę, bet ir į NVO stiprinimo. NVO priemonė turėtų būti skirta koofinansavimui, draudimui ir bendradarbiavimui su savivaldybe ar tarp sektorių, ko dabar trūksta. Tada ir projektai būtų įdomesni. Priemonių koordinatoriai galėtų daugiau bendradarbiauti tarpusavyje. Dar vienas siūlymas, kad kasmet keistųsi priemonių prioritetai, būtų konkretesni, nei yra dabar, nes atsiranda neaiškumų. Pavyzdžiui, verslumo skatinimas nėra vien priemonių įsigijimas, o tai koks nors pokytis, įgūdžių įgijimas - žinios skleidimas, mokymasis, įdarbinimas, apmokymai. Taip pat reikia aiškiai ir konkrečiai apibrėžti galimas ir negalimas išlaidas.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Rajone, pagal jo dydį, gana daug bendruomenių, tačiau mažai bendruomenių turi komandas, kurios dirba. Tai priklauso nuo vadovo - ar jis moka paskirstyti darbus, suburti. Dažniausiai būna aktyvus tik lyderis, o jam vienam sunku organizuoti visą veiklą. Tokiems lyderiams savivaldybė galėtų daryti paskatas, kurios net ir kainuotų nedaug, pavyzdžiui, per projektus pakviesti į patirties vizitą į kitą rajoną. Šiuo metu savivaldybė pas kitų šalių partnerius veža savo darbuotojus ar verslo atstovus, o galėtų vykti ir NVO atstovai, kurie užmegztų ryšį. Tai galėtų vykti per jau minėtas tarybas, galbūt Ukrainoje atsiras VVG, mes galėtume jiems būti kaip pavyzdys.

Taip pat savivaldybė galėtų vykdyti didesnius projektus su partneriais ir į tai įtraukti jaunimą ar NVO. Vykty gerosios patirties sklaida.

Kaip minėjau, reikia koordinatoriaus, kuris ne tik dirbtų su programomis, o dirbtų kaip koordinatorius, kuris bendrautų su kitais skyriais, valdžia, išsakytų bendruomenių poreikius, žiūrėti bendrą situaciją, būtų daugiau vystytojas, o ne techninis darbuotojas.

Taip pat norėčiau paminėti, kad mieste veikiančios organizacijos nėra aktyvios, nerašo projektų.

Taip pat neišnaudojama daug galimybių, pavyzdžiui, Erasmus programa, sveikatos ministerijos fondas. NVO yra nemažai, bet jos parodo mažai rezultatų, o tai galbūt lemia minėtas lyderystės skatinimo ar naujų lyderių ugdymo nebuvimas.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 8

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Diana Šermukšnienė
Skyriaus pavadinimas	Anykščių rajono N. Elmininkų kaimo bendruomenė
Užimamos pareigos	Pirmininkė
Amžius	55
Darbo stažas	14
Išsilavinimas	Aukštesnysis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

- Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Piliečių dalyvavimas neaktyvus. Visi įpratę skystis, o ne ieškoti sprendimų ar teikti pasiūlymus, visų pirma žiūrima į tai, kad yra blogai.
- Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Žinoma, kad reikia.
- Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Iniciatyva turėtų kilti iš savivaldybės, bet, žinoma, ir iš bendruomenės. Savivaldybė turėtų daugiau skatinti, teikti informacijos, kad žmonės galėtų kreiptis. Aš pati, kaip pirmininkė, daug domiuosi, lankausi įvairiose svetainėse, tačiau bendrai, informacijos daug nebūna.
- Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?
Reikia glaudesnio bendradarbiavimo su bendruomenėmis, dabar net nėra aišku į ką kreiptis. Dažniausiai, dėl buitinių klausimų kreipiamės į seniūną, o dėl projektinės veiklos, lėšų pritraukimo - į VVG, Anykščių turizmo ir verslo informacijos centrą.
- Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?
Svarbu komunikabilumas, atviras tiesios sakymas, nepagražinant situacijos. Mes esame patenkinti savo seniūnu, nes bet kokių klausimų galime į jį kreiptis, jis visada atsako arba nukreipia ten, kur reikia. Meras neturėtų būti trukdomas visais klausimais, savivaldybėje turėtų būti specialistas, kuris tarpininkautų tarp valdžios ir mūsų.
- Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Taip, reikalinga, tačiau jeigu savivaldybėje bus paskirtas kompetentingas specialistas, jo nereikės kontroliuoti. Tačiau, žinoma, jis turi jausti atsakomybę už savo darbą.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Man atrodo, kad didelio vaidmens jos neužima. Pati nedalyvauju šių tarybų veikloje, nes dėl didelio užimtumo nerasčiau tam laiko.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Galbūt trūksta kontrolės Jūsų anksčiau minėtose tarybose. Neužtenka vien to, kad jos yra išrinktos, turėtų matytis konkretus rezultatas. Mes daugumą problemų išsprendžiame per seniūną, jis yra mūsų pagrindinis ryšys su savivaldybe.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Bendruomenės pas mus yra labai savarankiškos, nelabai kas domisi, kaip jos gyvena. Jeigu veikla vyksta, gerai, jeigu ne, tai yra jų pačių reikalas. Galbūt reiktų kokio nors paskatinimo, išjudinimo, nes tikrai nemažai tokių, kurios tik užregistruotos, tačiau nieko nedaro. Galbūt trūksta ir lyderių, reiktų juos kažkaip aktyvinti. Jeigu savivaldybėje būtų žmogus, kuris koordinuotų bendruomenes, galbūt jis galėtų jas visas susikviesti ir spręsti šias problemas.

Man labai patinka rajone vykstantis bendruomenių sambūris „Visi savi“, bendruomenės susirenka, pasidalija patirtimi, susipažįsta, užmezga naudingus ryšius, o tos, kurios nedalyvauja, taip ir lieka nuošalyje, jas reiktų taip pat įtraukti. Reiktų kuo daugiau tokių renginių.

Manau, rajone yra tik apie 10-15 aktyvių bendruomenių, jos pačios sprendžia ko nori iš savo veiklos, o iš savivaldybės pusės sulaukia mažai dėmesio.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 9

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Gintarė Zabulionytė
Skyriaus pavadinimas	Labdaros fondas “Burbiskio bendruomenės centras”
Užimamos pareigos	Pirmininkė
Amžius	33 metai
Darbo stažas	1 metai
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Nėra labai artimo ir dažno bendravimo tarp Anykščių rajono savivaldybės ir piliečių. Savivaldybė retai organizuoja diskusinius žmonių susibūrimus, tačiau ir organizuojamuose negausiai yra dalyvaujama. Galbūt čia trūksta to vieningumo tiek iš savivaldybės pusės, tiek iš žmonių.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Bendradarbiavimą planuoti būtina, tik bendradarbiaujant ir palaikant artimą ir dažną kontaktą galima būtų išspręsti daugelį klausimų ir problemų. O problemų ir klausimų manau visi mes turime daug, juk atstovaujame visą kaimą. Taip pat juk tik bendravimo principu gimsta įvairios idėjos.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Manau, iš savivaldybės pusės turėtų būti paskirtas atsakingas asmuo ir kiekviena NVO organizacija juk turi atsakingą asmenį, kurie galėtų sukontaktuoti abiem pusėms susitikimui tinkamas datas, vietą ir laiką. Sudaryti ir pateikti abiems pusėms aktualesius klausimų planą.
4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?
Pasitikėjimas, gebėjimas suburti auditoriją, atsakingumas, organizuotumas. Piliečių dalyvavimo procesas turi duoti naudą abiems pusėms.
5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?
Stiprus, užtikrintas ir atsakingas vadovavimas užima didžiąją dalį piliečių dalyvavimo procese. Vadovaujantis asmuo turi būti komunikabilus, optimistiškas, drąsus, ryžtingas, mokėti išgirsti ir įsiklausyti. Tiksliai paskirstyti

pareigas ir darbus pagal sugebėjimus ir atsakomybes, tuo užtikrinant puikius darbo rezultatus. Rodyti ir skiepyti organizacijoje vieningumą ir bendruomeniškumą. Sakau iš patirties tai nėra lengva, bet mokausi

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Neturiu šiuo klausimu tvirtos nuomonės.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Priklausau Anykščių rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų tarybai. Kiek žinau ši taryba mūsų rajone dar yra visiškai naujai įkurta. Dar nesu giliai susidūrusi su jos atliekamomis funkcijomis, todėl negaliu daug pakomentuoti.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Tobulumui, manau, ribų nėra. Kiek žinau kol kas vis dar nėra atsakingo asmens kuris kuruotų mūsų, kaip bendruomenių, interesus ir poreikius. Toks žmogus tikrai pagerintų situaciją mums tobulėti ir būti aktyvesniems kaip NVO atstovams. Nejaučiame iš savivaldybės atstovų ir specialistų dėmesio. Jo sulaukiame tik kai esame kviečiami prisidėti ar prisidėti prie vienokio ar kitokio renginio.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Sunku ką pasakyti, kiekvienas mes matome situaciją iš savo pusės. Mums atrodo, kad mums to dėmesio mažai skiria, savivaldybės atstovams turbūt norisi iš NVO organizacijų pusės daugiau aktyvumo. Taip ir gyvename.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 9

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Kristina Kiaušaitė
Skyriaus pavadinimas	Sveikos gyvensenos klubas „Anykščių vaivorykštė“
Užimamos pareigos	Pirmininkė
Amžius	38
Darbo stažas	4
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Man sunku būtų palyginti su kitais rajonais, bet, manau, kad dalyvavimas yra vidutinis. Yra tam tikri visuomenės atstovai, kurie yra aktyvūs, kurie dalyvauja, išreiškia savo nuomonę, bet didžioji visuomenės dalis pakankamai pasyvi. Tai gali lemti ir tam tikras provincijos sindromas, baimė išsakyti savo nuomonę, nepasitikėjimas savo pozicija. Didžiuosiuose miestuose bendruomenė yra drąsesnė išreiškiant savo nuomonę, gal kartais ir jaunesnė visuomenės dalis yra drąsiau reiškia savo poziciją. Anykščiai yra senstanti bendruomenė ir tai daro tam tikrą įtaką. Mūsų, Anykščių, bendruomenės rate labiau pasireiškia jaunesni žmonės, dažnai net gi atvažiuavę iš kitų miestų, turintys požiūrį iš šalies arba gyvenę didesniuose miestuose, užsienyje, jie tarsi pagyvina bendruomenę. Tokiu būdu išjudinama ir nusistovėjusi bendruomenės dalis.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Manau, prieš planavimą valdžios institucijos turi suvokti, kad bendravimas su visuomene yra prioritetas. Planavimas yra labai svarbu, nes neužtenka vien suvokti, norėti, tai gali tapti chaosu. Turėtų būti aiškus planavimas pagal tam tikras visuomenės grupes, kad tai būtų efektyvu.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Savivaldybė gauna naudą iš visuomenės nuomonės, bet piliečiai turi išsakyti poreikį, tada būtų aiškiau sukonkretinti planavimą. Kalbant apie planavimą bendruomenių viduje, iš pradžių man atrodė, kad kam to reikia, bet, pasirodo, kuo labiau suplanuoji, tuo geresnį rezultatą pasieki. Žinoma, yra toks sėkmės efektas, kai neplanuotai ima ir pasiseka, bet didžioji dalis kokybiško, naudingo ir visus pasiekiančio efekto išgaunama per

planavimą. Tiek savame rate, tiek kitose bendruomenėse dažnai pastebiu, kad ne visi sužino, ne visi taip pat supranta ir nevienodai interpretuoja. Tada sutelkti bendram tikslui tampa sunku.

4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?

Čia labai svarbus atsakomybės klausimas. Galima svajoti, galima turėti puikių idėjų, galima nuspręsti, kad mes darysim, bet jeigu nebus paskirstyta, kas konkrečiai bus už ką atsakingas, nieko nepasieksime. Tokiu atveju lieka atsakingi keli žmonės, pasidaro per didelis krūvis ir tada pradedama nebedalyvauti šiuose procesuose. Natūralu, kad žmogus turi savo darbinę, šeimyninę erdvę, o visuomeninė veikla yra labai imli laikui. Esu pastebėjusi, kad tos mažosios bendruomenės aktyviai veikia ir staiga sustoja, nes tie lyderiai žmogiškai pavargsta, išsisemia, nebemato veiklos prasmės ir tas kelias iki rezultato pasidaro per daug sunkus. Todėl organizavime turi būti išmintingas lyderis, kuris sutelktų darbui. Kartais šis procesas tampa labai nepatogus, nes visuomeninė veikla yra neapmokama ir tu negali per daug reikalauti, nes tai paremta geranoriškumu ir asmenine iniciatyva. Jeigu tu nori dalyvauti ir tuo tiki, tai ir įsitrauki.

5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Remiantis tiek savo patirtimi, tiek stebint kitus lyderius, vadovus, pastebiu, kad lyderystė yra labai svarbi. Svarbu gebėti pamatyti kiekvieno nario, darbuotojo stipriąsias puses. Tu gali reikalauti kažko iš žmogaus, bet jo stiprioji pusė gali būti kita ir tada rezultatas nebus toks greitas. Vadovas, kuris tai įžvelgia, mato tikslą, mato kelią iki jo įgyvendinimo, padalina darbus ir kartu atkreipia dėmesį į atgalinį ryšį.

Taip pat vadovui svarbu mokėti suteikti iniciatyvos laisvę. Šiais laikais gauti iniciatyvą iš žmonių, narių yra pasiekimas. Dažnai bendruomenės seka paskui kažką, klauso, galbūt tai atėjo iš sovietinių laikų, jos tikisi, kad kažkas padarys tai už juos, o bendruomeninėje veikloje labai svarbu iniciatyva ir darbas kartu.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Kontrolė mums dažnai asocijuojasi su nepatogiu žodžiu, bet, iš tikrųjų, stebėjimas ir atgalinio ryšio gavimas yra labai svarbus. Pavyzdžiui, žmogui yra pateikiama kokia nors užduotis, bet kiekvienas turi savo interpretacijos lauką, bet tarpiniame etape reikia gauti atgalinį ryšį, kad išsiaiškintume ar einame tinkama linkme. Galbūt kartais gali pasikeisti kryptis, tai yra natūralu, galbūt lyderis nepamatė tam tikrų dalykų, kuriuos pamato proceso eigoje. Būna ir tokių patirčių, kad reikia viską daryti iš naujo. Kartais galbūt reikia kokio nors pavyzdžio, kad ir projektinėse veiklose, žmonės įsivaizduoja, kad žino, kas yra projektas, įsivaizduoja, kaip jį rašys, tačiau susidūrę praktiškai pamato, kad neturi tam gebėjimų. Projektinėse veiklose neužtenka tik raštingumo, reikia turėti žinių ir apie tam tikrus įstatymus ar nuostatus, o bendruomenės dažnai nebūna su tuo susidūrę.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Manau, kad čia labai svarbu yra asmenybės. Šiame atstovavime svarbu, kaip asmuo apgina savo bendruomenę, tam tikros idėjos poziciją. Tos darybos yra svarbu, bet reikia labai gerai pagalvoti apie jų sudėtį. Kartais būna sudaryta taryba, kurioje visuomenės atstovas „paskęsta“, nes sudėtyje yra ir daug įstaigų atstovų, savivaldybės administracijos darbuotojų, o jų suvokimo lygmuo dažnai būna kitoks. Žinoma, tai priklauso ir nuo klausimo svarstymo.

Šių tarybų sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio, tai yra įrankis administracijai išklausti visuomenę, nes jos atstovai gali atvirai pasakyti savo nuomonę, neapribojant jų hierarchiniais aspektais. Bet kaip minėjau, tai priklauso nuo asmenybės – ar asmuo atėjo išsakyti savo poziciją, požiūrį ar tik paklausti kitų. Visuomenės atstovai yra laisvesni išsakant savo nuomonę, nes savivaldybės atstovai yra šiek tiek apriboti savo pareigų. Todėl svarbu pakviesti dalyvauti aktyvius visuomenės narius.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Man atrodo, kad jeigu bendruomenė yra aktyvi, tai į ją ir atkreipiamas dėmesys. Jeigu viešojoje erdvėje yra matoma, kad jie nori išreikšti savo poziciją, nori dalyvauti savivaldos procesuose, tai jie yra girdimi, įtraukiami į tas pačias tarybas.

Galbūt reiktų suskurti kokią nors informacinę bazę, kur bendruomenės galėtų matyti, kur gali dalyvauti, pavyzdžiui, per projektines veiklas. Taip pat norėtųsi bendruomenes motyvuoti, nes jie yra visuomenininkai, kurie turi idėjų, geranoriškumo, noro veikti, todėl galėtų būti jaučiamas didesnis savivaldos dėmesys. Žodis valdžia, galbūt jiems nėra tiek svarbu, bet jeigu savivaldybėje būtų asmuo, kuris galėtų bendrauti, keliauti pas bendruomenes, pažinti jų specifiką ir siūlyti sritis, kur jie galėtų būti svarbūs. Tas asmuo taptų tarsi lyderiu, kuris pamatytų bendruomenių stipriąsias puses ir jas koordinuotų. Reikia matyti ir bendrą visumą.

Kalbant apie tiesioginį dalyvavimą, pavyzdžiui, neseniai vyko savivaldybės biudžeto pristatymas. Aš stebėjau tiesioginę transliaciją, bet manau, kad paprastas žmogus nesupras apie ką ten kalbama. Nežinau, kuriame etape reikia įtraukti visuomenę, bet tai daryti reikia, nes jai sunku suprasti, kaip tas biudžetas sudaromas.

Taip pat labai svarbu naujos idėjos. Galbūt galima būtų sukurti platformą, kurioje visuomenė tas idėjas galėtų užrašyti, tai būtų tarsi idėjų bankas. Žinoma, tai reiktų labai gerai „iškomunikuoti“. Žinoma, toks įtraukimas gali sukelti chaosą, nes ne visos idėjos gali būti geros ir naudingos, todėl jų suvaldymas irgi turi būti svarbus.

Dar vienas aspektas, kad visuomenė yra atsigręžusi į save, pavyzdžiui, kiekvienam reikia, kad būtent prie jo namo atsirastų naujas šaligatvis. Nėra to bendro suvokimo, labiau vyrauja pastangos tik dėl savęs, tada tas visuomenės dalyvavimas tampa savanaudiškas. Pas mus visuomenė yra specifinė, nes labai daug vyresnio amžiaus žmonių, kuriems svarbu, kad jie turėtų duonos ir kiti kasdieniai poreikiai, o ne visuomeninė veikla.

Manau, forumai, bendravimas nedidelėse grupelėse duotų realios naudos. Reikia kuo daugiau tiesioginių susitikimų su bendruomenėmis.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Manau, dažnai visuomenę suskaldo ir politiniai aspektai, besikeičiančios kadencijos, mažame miestelyje politika tikrai turi įtaką ir kartais negeras pasekmes.

Taip pat mes labai neigiamai žiūrime į gaunamus skundus, tada tas asmuo, kuris jį pateikė, tampa neigiamu personažu. Taip pat ir su žiniasklaida, kuri yra vadinama ketvirtąja valdžia. Dalis žurnalistų savo darbą dirba jau daug metų, jie dalyvauja kiekviename tarybos posėdyje, seka administracijos darbuotojų veiklą, žino daug daugiau nei mums atrodo, todėl kartais net ir skausmingi, nepatogūs pasakymai gali būti labai įžvalgūs, todėl turėtume jiems jausti pagarbą. Jie visada buvo arti, žino procesus, todėl reiktų rasti būdų išklausti ir jų nuomonę.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 11

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Justė Lotyš
Skyriaus pavadinimas	Pasaulio anykštėnų bendrija
Užimamos pareigos	Pasaulio anykštėnų kūrybos centro kuratorė
Amžius	29
Darbo stažas	2 m.
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Manau, Lietuvos kontekste, vertinčiau vidutiniškai. Visų pirma, šioje vietoje reikia labai daug žinių, kaip tai daryti. Antra, reikia noro ir netingėjimo įdėti darbo. Pavyzdžiui, kalbant apie neseniai vykusį savivaldybės biudžeto svarstymą, ten buvo labai mažai žmonių, nors jis viešas. Reikia tam skirti laiko, domėtis, aktyvus žmogus turi būti labai patriotiškas. Reikalingas didesnis viešinimas, tačiau jo tikslas turėtų būti ne pritraukti kuo daugiau žmonių, o pritraukti tikslingus visuomenės narius.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Labai reikalinga. Pavyzdžiui, jei vyksta koks nors renginys, kad ir jau minėtas biudžeto pristatymas, jis viešinamas, tačiau tai nepasiekia to gavėjo, kuris turėtų gauti šią informaciją. Iš tikrųjų, jeigu mūsų bendrija el. paštu gautų asmenišką kvietimą, visai kitaip į tai žiūrėtume ir pasijaustume svarbūs, kaip bendruomenė. Tada jaustume, kad mūsų dalyvavimas yra reikalingas ir tikrai atvyktume. Asmeninis kvietimas yra labai svarbus. Manau, savivaldybė žino, kokios yra jos tikslinės grupės ir turėtų daugiau rodyti joms dėmesį.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Didesnė iniciatyva turėtų būti jaučiama iš savivaldybės, nes jos tikslas ir yra, kad piliečiai aktyviai dalyvautų savivaldos procesuose. Bendruomenėms reiktų parodyti pavyzdį ar tiesiog priminti, kad ir jos turėtų planuoti savo veiklą, pranešti bendruomenės nariams ir juos paraginti aktyviai dalyvauti veiklose, renginiuose.
4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?
Visų pirma reikia išdėstyti konkrečius prioritetus. Bendruomenei turi būti aišku, kodėl jai turi rūpėti vieni ar kiti dalykai, kaip ji gali įtakoti procesus ir ką ji gali dėl to padaryti. Pavyzdžiui, koplyčioje, kur dabar esame įsikūrę,

vyko svarstymas dėl jos teritorijos pertvarkymo projekto ir susirinko tikrai nemažai žmonių, nes viešiname ir mes, ir savivaldybė, pamatėme, kad gyventojams tai svarbu.

5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Manau, kad vadovai užima esminę vietą šiame procese. Dažniausiai vadovas būna aktyviausias bendruomenės narys, jis turi priėjimą prie tam tikrų kanalų, žinių ir vėliau ta informacija pasidalina su nariais. O kalbant apie savybes, svarbu iniciatyvumas, komunikabilumas, žingeidumas, savo krašto aktualijų žinojimas. Taip pat svarbu netingėjimas veikti, nes dažnai tarp visų darbų visuomeninė veikla nebūna prioritetas. Ir savo darbe su tuo susiduriu, kai atrodo, kad pavišinti kokią nors svarbią informaciją nėra taip svarbu, kaip pateikti projekto ataskaitą, nes už tai tave vertins. Bet žmonės mato tą kitą, viešąją pusę ir tada galvoja, ką gi jie ten veikia toje bendruomenėje.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Žinoma, kad svarbi ir tai yra sunkus darbas. Neužtenka vien susiplanuoti kas ir kaip bus daroma, reikia ir patikrinti, kaip tai veikia. Manau, kad mūsų savivaldybė dirba šauniai, kiek teko susidurti, visada padeda ar nukreipia ten, kur reikia.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Aš dalyvauju kultūros tarybos veikloje, o mūsų bendruomenės atstovė dalyvauja NVO tarybos veikloje, todėl esu susipažinusi su šia veikla ir manau, kad iš dalies jos funkcionuoja gana gerai. Kultūros taryboje susirenka tikrai išmintingi, aukšto rango žmonės, kurie savanoriškai auکوja savo laiką ir diskutuoja svarbiais visam rajonui klausimais. Aišku, tai yra tik patariamasis organas, bet tai yra geras dalykas, nes bendravimas su kiekvienu atskirai ar el. paštu neduos tokio rezultato, kaip priklausymas tokiam organui ir diskutavimas visiems bendrai. Tai tikrai labai pasiteisinęs dalykas.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Visų pirma reikia žinoti tą bendrą situaciją, nemanau, kad aš viską žinau, bet žinau, kad savivaldybė kviečia į posėdžius, bet galbūt to neišgirsta visi, kuriems tai būtų aktualu. Todėl manau, kad asmeninis kvietimas tų tikslinių grupių tikrai duotų naudos ir atsirastų supratimas, ką tu gali padaryti ir kokią turėti įtaką. Nes vyrauja nuostata, kad mano nuomonė niekam neįdomi ir ji nieko negali pakeisti. Žinoma, norint realių rezultatų, pavyzdžiui, žaidimų aikštelės kieme, reikia įdėti ir daug pastangų, bet viskas įmanoma.

Realiai, negaliu atsakyti, ką konkrečiai reiktų padaryti, kad situacija pasikeistų. Visi įrankiai yra, tik reikia mokėti jais pasinaudoti.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Aš džiaugiuosi, kad piliečių dalyvavimas aktyvėja, daugėja projektų, žmonėms įdomu nauja veikla. Mūsų, Pasaulio anykštėnų bendruomenė, yra senesnė, bet pavyzdžiui, Naujų vėjų bendruomenės „arkliukas“ yra tai, kad bendruomenė nauja, dauguma narių atvykę iš kitų miestų, o tai reiškia, kad su savimi jie atsineša patirtį ir supratimą. Tai nėra visai būdinga senstančiam Anykščių regionui, todėl man norisi dėl to labai pasidžiaugti. O atsiradus nedideliems paskatinimams ar priminimams iš savivaldybės pusės galima būtų pasiekti dar didesnių rezultatų.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.

Interviu transkripcija Nr. 12

Esu Karolina Stankevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto, Politikos ir vadybos fakulteto, Viešojo administravimo administravimo, magistrantūros II kurso studentė. Rašau darbą tema „Vietos demokratijos instrumentai. Anykščių rajono savivaldybės atvejis“.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką kokybės vadybos modelių bei priemonių taikymas daro demokratijos instrumentų funkcionavimui. Taip pat noriu išsiaiškinti, ar mano sukurtas vietos demokratijos instrumentų teorinis modelis gali veikti praktikoje.

Interviu eiga: atsakymai į klausimus bus užrašomi, (jei daromas įrašas tai reikia pasakyti ir padėti įrašo aparatą matomoje vietoje), o visa gauta informacija bus naudojama magistrinio darbo rašymui. Jūsų pavardės bus tik darbo prieduose, o tekste bus kodai. Interviu truks apie 30 – 45 min. Ar sutinkate?

Duomenys apie ekspertus	
Vardas, pavardė	Simona Vaitkutė
Skyriaus pavadinimas	Jurzdiko bendruomenė
Užimamos pareigos	Narė
Amžius	42
Darbo stažas	5
Išsilavinimas	Aukštasis

Klausimai į kuriuos prašoma atsakyti:

1. Kaip vertinate piliečių dalyvavimą vietos demokratijos procesuose Anykščių rajono savivaldybėje?
Aš galvoju, kad žmonės per mažai įsijungia, iš tikrųjų, per mažai galimybių yra dalyvauti procesuose. Manau, kad tai yra dar tik labai pradinėje stadijoje.
2. Ar reikalinga planuoti bendradarbiavimą tarp piliečių (per bendruomenes, NVO, tiesioginį dalyvavimą) ir savivaldybės?
Aš nematau, kad išvis tokios biurokratinės priemonės tiktų. Manau, daug efektyviau būtų permastyti visą bendradarbiavimo strategiją, per socialinius tinklus, kad ta visa informacija taptų labiau prieinama. Žinoma, lengva taip sakyti tik vertinant iš šalies, nei suplanuoti. Bet žmonių dėmesys dabar yra labai ribotas ir jį kažkaip pasitelkti yra sudėtinga, nes ne tik savivaldybė konkuruoja dėl visuomenės dėmesio. Nemanau, kad konkrečios susirinkimų datos padėtų, labiau ieškojimas kažkokių neformalių bendravimo formų per esamus kanalus.
3. Kas turėtų organizuoti tą planavimą – nustatyti bendras susirinkimų ar veiklų datas?
Šis klausimas praleistas dėl ankstesnio informanto atsakymo.
4. Kas svarbiausia organizuojant piliečių dalyvavimo instrumentus?
Tokiame mažame mieste geriau viską organizuoti neformaliai, kažkokiais teminiais susitikimais, pavyzdžiui, kaip pasaulio kavinė, kaip konferencijos, bet ne konferencijos, žmogiški organizuoti pašnekesiai. Nes tiesiog ateinat į kokius nors forumus, žmonės pramiega, išklauso tuos pranešimus ir tiek. Nėra to interaktyvumo, nėra pokalbio su plačiąja visuomene. Aišku, jį sudėtinga suorganizuoti, sukurti, ypač nemačius pavyzdžių, bet kitos išeities nelabai yra, norint, kad atsirastų realus bendravimas, gyva demokratija, o ne biurokratiniai procesai.
5. Kokį vaidmenį piliečių dalyvavimo procese užima vadovavimas? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti bendruomenės pirmininkas, seniūnas ar meras?

Aišku, svarbu, kad jis būtų atviras ir norėtų bendravimo, bet nemanau, kad vien nuo jo priklausu. Svarbu, kad jam realiai būtų įdomi piliečių nuomonė, kad sugebėtų išklausti ir „perfiltruoti“ tą informaciją ir paversti tai į kažkokią politiką. Toks jau yra politiko menas.

6. Ar piliečių dalyvavimo procese reikalinga kontrolės funkcija? Kodėl?

Manau, kad tikrai naudinga stebėti kokie tavo veiklos rezultatai, iš to mokytis, bet pilietinėje demokratijoje stebėti turėtų ne tik vadovas, bet ir pati bendruomenė. Tas mechanizmas toks ir turėtų būti, kad ir pati bendruomenė, visi įtrauktieji galėtų stebėti.

7. Kokį vaidmenį bendradarbiavimo procese užima Anykščių rajono savivaldybės NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitos tarybos?

Esu vienos iš jų sudėtyje, tačiau dar labai neseniai, todėl nesu susipažinusi su jų veikla ir būtų neetiška kažką komentuoti.

8. Kaip manote, ar Anykščių rajono savivaldybėje piliečių dalyvavimui demokratijos procesuose sudarytos visos tinkamos sąlygos? Kas galėtų pagerinti šią situaciją?

Aš vėl grįžčiau prie tos pačios minties, kad kažkokie neformalūs susitikimai, forumai padėtų žmonėms įsitraukti ir dalyvauti tuose procesuose. Pavyzdžiui, daug žmonių yra atvykusių į Anykščius iš kitur, jiems yra sudėtinga integruotis, jie atvirai apie tai šneka ir tikrai nėra tokių galimybių, bent jau Anykščiuose to nesijaučia. Jeigu būtų kažkoks planas organizuoti tokius renginius, pavyzdžiui, kaip anykštėnų pusryčiai, su realiomis temomis, kad būtų galimybė apie kažką pakalbėti, ne tik pavalgyti. Reikia, kad būtų galimybės žmonėms pasisakyti, kalbėtis ir kad kažkas surinktų tą informaciją ir ji toliau keliautų.

Kalbant apie bendruomeninę veiklą savivaldybėje, geranoriškumas, pagalba iš savivaldos pusės yra, tačiau gal nėra demokratijos įgūdžių, nes dabar atrodo, kad viskas yra, bet viskas vyksta atskirai. Nesijaučia tos bendros erdvės, bendradarbiavimo. Kaip minėjau, geranoriškumas, panašus matymas yra, tačiau tos galimybės neišnaudojamos. Aišku, tos galimybės taip pat ateina su savo plusais ir minusais, nes gali būti ir taip, kad investuosi daug laiko dirbant su bendruomenėmis, o naudos mažai, bet iš kitos pusės, kas tada yra miestas be bendruomenės. Tam jos ir yra kuriamos, jos turi stiprėti, išmokti įsijungti į demokratinį valdymą, Kuo daugiau mes delsiame, tuo daugiau mes prarandame.

- Kaip manote, ar Anykščių rajone bendruomenės yra aktyvios?

Nelabai, yra daugiau aktyvių žmonių, bet pačios bendruomenės nėra aktyvios. Manau, kitose demokratinėse valstybėse jos yra labiau išsivystę. Žmonės dažnai aktyvesni socialiniuose tinkluose nei gyvai, tai yra pasaulinė tendencija, bet vis vien, kitos valstybės, pavyzdžiui, Amerika ar Suomija, kur žmonės susirenka ir gyvai sprendžia problemas, tie mechanizmas yra įsigyvenę. Pas mus jie dar nespėjo įsitvirtinti, o socialiniai tinklai dar labiau didina tą atskirtį. Tačiau galima sakyti, kad vilties yra, nes gebame greitai organizuoti, pavyzdžiui, prieš du metus vasario 16-osios proga vyko renginys pavadinimu „Suneštini“. Labai spontaniškai įvykęs renginys, bet turbūt parodo, kad visgi yra tos galimybės, jei yra noro ir žmonių, kurie sutelkia. Bet tada reikia ir kad kažkas kuruotų tuos procesus, nes matosi, kad žmonės atsiliepia į tokius neformalius kvietimus, tai įrodo ir prieš porą metų koplyčioje organizuotas forumas į kurį taip pat susirinko daug žmonių, daug kas pasisakė, bet nėra tęstinumo po jo. Turbūt trūksta kažkokio žmogaus, kuris galėtų taip neformaliai, šiltai kuruoti visą šį procesą, nes Anykščiai yra mažas miestas, kur aktyvių žmonių, kurie nori ir gali kažką nuveikti, galima net vardus žinoti. O tokių žmonių, kurie neatlygintinai aukoja savo laiką, tikrai yra ir jie galėtų kažką nuveikti miesto labui, suburti ir įkvėpti kitus.

9. Ką Jūs pats, ko nepaklausiau, norite pasakyti apie vietos demokratijos instrumentų funkcionavimą Anykščių rajono savivaldybėje?

Kiek man teko matyti kitur, kur tos bendruomenės veikia, tai mes esame dar tik pradinėje stadijoje, užuomazgose tiek iš savivaldybės pusės, tiek iš bendruomenių. Pas mus dar nėra to natūralaus suvokimo, kad niekas už mus nepadarys ir kad patys turime kurti, o bendruomeniškumas nėra tik biurokratinis reikalavimas nuleistas iš viršaus. Realiai mes taip kuriame savo miestą. Dabar kartais tikrai apima toks jausmas, kai įtraukti bendruomenes yra iš viršaus nuleistas reikalavimas.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ EKSPERTINIAME TYRIME IR LINKIME SĖKMĖS!

Tyrimą atlieka M. Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto magistrantė Karolina Stankevičiūtė (adresas: Ateities g. 20, Vilnius tel.: (8 5) 2714 676), el. paštas stankeviciute.ka@gmail.com.